

*”Koko ajan mä oon itsevarmempi ja oon ylpeä itsestäni että
kuinka mä pärjään täällä Suomessa”*

Paikallisten vuorovaikutussuhteiden merkitys kotoutumiselle
maahanmuuttajaäitien kokemana

Anmari Höyhtyä
Pro gradu- tutkielma
Sosiaalityö
Lapin yliopisto
Kevät 2020

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: ”Koko ajan mä oon itsevarmempi ja oon ylpeä itsestäni että kuinka mä pärjään täällä Suomessa” - Paikallisten vuorovaikutussuhteiden merkitys kotoutumiselle maahanmuuttajaäitien kokemana

Tekijä: Anmari Höyhtyä

Koulutusohjelma/oppiaine: YTK / Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu –työ x Sivulaudaturtyö Lisensiaatintyö

Sivumäärä: 65 + 3 liitettä

Vuosi: 2020

Tiivistelmä:

Tutkielmassa tarkasteltiin maahanmuuttajaäitien paikallisia vuorovaikutussuhteita Axel Honnethin (1995) tunnustusteorian valossa. Teorian mukaan tunnustetuksi tuleminen on yksilön perustarve, joka rakentaa ja pitää yllä yksilön myönteisiä itsesuhteita. Tunnustuksen kautta ihmisen itsesuhteet, eli itseluottamus, itsekunnioitus ja itsearvostus kehittyvät ja pysyvät yllä. Tunnustus ilmenee ihmisten välisissä tunnustussuhteissa, joita ovat 1) huolenpito 2) oikeuksien tunnustaminen ja 3) sosiaalinen arvostus. Tutkielmassa selvitettiin maahanmuuttajaäitien kokemuksia paikallisista vuorovaikutussuhteistaan sekä sitä, millainen merkitys tunnustussuhteilla on heidän kotoutumiselleen.

Tutkielma on laadultaan kvalitatiivinen tutkimus, jonka aineistona on neljän maahanmuuttajaäidin yksilöhaastattelut. Haastattelut toteutettiin keväällä 2020. Tiedonkeruun menetelmänä sovellettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua, ja kerätty aineisto analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä.

Maahanmuuttajaäidit kokivat tunnustusta huolehtivassa, kunnioittavassa ja arvostavassa ympäristössä. Huolehtiva ympäristö vastasi äitien perustarpeisiin, vahvistaen ja pitäen yllä heidän itseluottamustaan. Kunnioittavassa ympäristössä äidit kokivat oikeuksiensa toteutuvan sekä tasa-arvoista asemaa yhteiskunnassa, mikä vahvisti heidän autonomiansa ja itsekunnioitustaan. Arvostavassa ympäristössä äitien luonteenpiirteet, taidot ja roolit saivat tunnustusta, vahvistaen ja pitäen yllä heidän itsearvostustaan. Kotoutumisprosessin aikana äitien itsesuhteet vahvistuivat, jotka osaltaan edistivät heidän toimijuuttaan, kuulumisen tunnettaan sekä kasvattajana toimimistaan, edistäen kokonaisvaltaisesti kotoutumista. Tunnustuksen puute osittain heikensi äitien toimijuutta ja itsesuhteita, mutta myös välillisesti vahvisti tunnetta kotoutumisesta esimerkiksi omien oikeuksien puolustamisen kautta.

Tulokset osoittavat paikallisten vuorovaikutussuhteiden olevan merkittävä tekijä maahanmuuttajaäitien kotoutumiselle itsesuhteiden vahvistumisen ja ylläpysymisen näkökulmasta. Kotouttamistyössä tulee huomioida maahanmuuttajaäitien paikallisten vuorovaikutussuhteiden merkitys itsesuhteiden rakentumiselle, tunnistaa äitien yksilölliset tarpeet sekä edistää tunnustuksen saamisen mahdollisuuksia paikallisissa vuorovaikutussuhteissa ja kotoutumisprosessin eri vaiheissa.

Avainsanat: Maahanmuutto, äitiys, kotoutuminen, tunnustussuhteet

Muita tietoja: Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi: x

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi: x

Sisällys

1 Johdannoksi lukijalle.....	1
2 Kotoutuminen tunnustusteorian valossa.....	4
2.1 Äitinä uuteen maahan kotoutuminen.....	4
2.2 Huolenpito kotoutumisen perustana.....	8
2.3 Oikeuksien tunnustaminen kunnioituksena.....	12
2.4 Sosiaalinen arvostus merkityksellisyyden tuojana	14
3 Tutkielman toteutus.....	18
3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	18
3.2 Aineiston kuvaus ja kerääminen	19
3.3 Aineiston analyysi.....	23
3.4 Tutkielman eettisyys ja luotettavuus	27
4 Tunnustussuhteet maahanmuuttajaäitien kokemana	32
4.1 Huolehtiva ympäristö itseluottamuksen rakentajana.....	32
4.2 Kunnioittava ympäristö itsekunnioituksen ja autonomian rakentajana.....	41
4.3 Arvostava ympäristö itsearvostuksen ja merkityksellisyyden rakentajana	47
5 Johtopäätökset ja pohdinta.....	56
Lähteet.....	59
Liitteet	66

1 Johdannoksi lukijalle

Muutto valtion rajojen ja mantereiden yli on kautta aikojen ollut osa ihmisyyttä. Samoin ihmiselämässä äitiys on aina ollut ajankohtainen ilmiö, nyky-yhteiskunnassamme äiteihin kohdistuessa monenlaisia odotuksia. Keskeistä äitiydessä on tunne siitä, että on äitinä ja naisena yhteiskunnassa arvostettu ja hyväksytty. Myös yhteiskuntaamme muuttaneet äidit sosiaalisia verkostojaan luodessaan tasapainoilevat monien odotusten ja kulttuurien välillä. (Berg 2009, 171- 174.) Olipa maahanmuuton syynä taloudelliset syyt, seikkailunhalu, rakkaus tai pakolaisuus, on muutto aina henkilökohtaisella tasolla vaativa selviytymis- ja oppimisprosessi. Uudessa yhteiskunnassa vuorovaikutussuhteet ovat sopeutumisen keskiössä riippumatta siitä, onko muutto tapahtunut yksin vai perheenjäsenten kanssa. (Kim 2001, 5, 9; Nordberg 2015, 3.)

Tutkielmassani tarkastelen maahanmuuttajaäitien paikallisten vuorovaikutussuhteiden merkitystä kotoutumiselle Axel Honnethin (1995) tunnustusteorian valossa. Tunnustusteorian mukaan tunnustetuksi tuleminen on yksilön perustarve, joka kehittää ja pitää yllä yksilön myönteisiä itsesuhteita. Tunnustussuhteina huolenpito, oikeuksien tunnustus ja sosiaalinen arvostus ilmenevät vastavuoroisissa vuorovaikutussuhteissa. Tunnustus muo- vaa yksilön itsesuhteita, eli itseluottamusta, itsekunnioitusta ja itsearvostusta. (Honneth 1995; 129.) Tunnustusteoria mahdollistaa vuorovaikutussuhteiden ja maahanmuuttajaäitien itsesuhteiden välisen tarkastelun keskiössä ollen se, millainen merkitys tunnustus- suhteilla on äitien kotoutumiselle.

Asuttuani itse lapsuus- ja nuoruusiässä perheeni kanssa Intiassa ja Kiinassa, näen maahanmuuton alati kiehtovana ilmiönä. Henkilökohtaisen kiinnostuksen lisäksi aihe on merkityksellinen ja ajankohtainen nyt ja tulevaisuudessa. Yhteiskunnassamme on viime vuosien aikana käyty kiivastakin keskustelua koskien maahanmuuttoa ja kotoutumista niin ruohonjuuritasolla kuin politiikassa, keskustelun liittyessä sekä yleisesti maahanmuuton kysymyksiin että tiettyihin väestöryhmiin. Esimerkiksi lapsia kotona hoitavien maahanmuuttajaäitien (*home-staying-mothers*) kotoutumisesta on kannettu huolta (OECD 2018). Tutkimusten mukaan kotona lasten hoitaminen voi vaikeuttaa työelämään kiinnittymistä, mutta samoin äitien osallisuutta voi estää heikentyneet itsesuhteet ja sosiaalisen integraation puute. (Turtiainen 2012, 92; OECD 2018, 165.) Koska yksilön hyvinvointi ja kotoutuminen riippuu kaikista sosiaalisten verkostojen ja yhteiskunnan välisistä suhteista

(Peltola 2014, 281), näen olennaisena tarkastella juuri maahanmuuttajaäitien paikallisia vuorovaikutussuhteita. Perheessänikin muistellaan yhä niitä ihmissuhteita, jotka saivat viihtymään ulkomailla ja tuntemaan paikan kodiksi. Vanhempani muistavat erityisen merkityksellisinä paikalliset kieltenopettajat, työkaverit ja läheisemmäksi tulleet paikalliset, joiden kautta paikallinen kieli ja kulttuuri tulivat tutuksi.

Näen tutkielman mahdollisuutena lisätä tietoisuutta maahanmuuttajaäitien kotoutumisen erityispiirteistä, aiheen paikantuessa maahanmuuttajaäitien kautta myös perheiden kotoutumiseen ja kotouttamistyöhön. Kotoutumisen yhteydessä viitataan usein kuulumisen ja kiinnittymisen tunteisiin ja sosiaaliseen hyvinvointiin, ja kotouttaminen tulisi kohdentaa maahanmuuttajien hyvinvoinnin tukemiseksi (Sotkasiira 2018, 48). Esimerkiksi sosiaalisen hyvinvoinnin on todettu linkittyvän maahanmuuttajien terveyteen ja kotoutumiseen (Castaneda & Kuusio 2019, 122). Vanhempien ja perheiden kotoutumisen tutkimus on merkityksellistä, sillä kotouttamistoimia tehostamalla voidaan lisätä ja vahvistaa vanhempien resursseja ja ympäristöön kiinnittymisen mahdollisuuksia (Peltola 2014, 280).

Vaikka usein kulttuuriset, etniset ja emotionaaliset siteet yhdistävät maahanmuuttajia useisiin maantieteellisiin pakkoihin ja yhteisöihin (Peltola 2014, 25), en tutkielmassani tarkoituksella halua mitätöidä maahanmuuttajien yllirajaisia suhteita. Keskiössä on kuitenkin paikalliset suhteet, sillä esimerkiksi pakolaisia tutkineen Lotta Kokkosen (2010, 25) mukaan ihminen kaipaa kiinnittymistä sosiaaliseen ympäristöönsä ja yhteisöihin tunteakseen paikan kodikseen. Koska tutkielmaani osallistuneista äideistä kolmella neljästä oli joko pakolaistausta omana tai lähiomaisen kokemuksena, korostuu tutkielmassani pakolaisena muuttaminen erityispiirteiteen. Haluan kuitenkin Marja Peltolan (2014, 29) tavoin korostaa maahanmuuttajavanhempien ja -perheiden erilaisten taustojen näkemistä siten, että kulttuurin ei oleteta liikaa määrittävän perhe- tai yhteiskuntasuhteita. Maahanmuuttajien erilaiset tarpeet, resurssit ja tavoitteet eroavat niin suuresti, että miltei ainoa samankaltaisuus voi olla se, että ulkopuoliset pitävät heitä yhtenäisenä ryhmänä (Tiilikainen & Martikainen 2007, 401).

Keskeisiä käsitteitä tutkielmassani ovat kotoutuminen, maahanmuuttaja, äitiys ja tunnistussuhteet. Kotoutuminen on prosessi, jossa maahanmuuttaja löytää uudessa maassa paikkansa omaksuen tarvittavia tietoja, taitoja ja toimintatapoja ja luoden sosiaalisia verkostoja (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 6-7; Saukkonen 2016). Vaikka *kotoutuminen* saatetaan nähdä negatiivisia mielleyhtymiä sisältävänä käsitteenä painottaen muuttajan yksipuolista roolia kotoutumisessa (Kärkkäinen 2017, 31),

käytän kyseistä käsitettä tiedostaen sen rajoitukset ja viitaten sillä kaksisuuntaiseen prosessiin. *Maahanmuuttajalla* tarkoitetaan Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, joka asuu maassa pitkäkestoisesti (Väestöliitto 2020). Suomeen muuttaneista henkilöistä saatetaan puhua ulkomaan kansalaisina tai uussuomalaisina, jotta vältetään maahanmuuttajakäsitteen mahdollisilta rasistisilta konnotaatioilta. Puhun maahanmuuttajista kuitenkin käsitteen universaalien luonteen vuoksi, tiedostaen sen mahdolliset negatiiviset mielleyhtymät. (Aarnitaival 2012, 16.)

Tutkielmani jakautuu viiteen lukuun. Johdantoa seuraava luku käsittelee tutkielmani teoreettista viitekehystä kotoutumisen, äitiyden ja tunnustusteorian näkökulmasta. Äitien kotoutumisen lisäksi avaan kunkin tunnustussuhteen ominaispiirteitä ja suhdetta kotoutumiseen omassa alaluvussaan. Kolmas luku koskee tutkielman metodologisia lähtökohtia ja tutkielman toteutusta, jossa esittelen tutkimustehtäväni, toteuttamani aineistonkeruun puolistrukturoidun teemahaastattelun keinoin sekä aineiston analyysin teoriaohjaavana sisällönanalyysina. Kyseisessä luvussa käsittelen myös tutkielman eettisyyttä ja luotettavuutta. Neljännen luvun omistan tutkielmani tuloksille tarkastellen tunnustussuhteiden merkitystä maahanmuuttajaäitien itsesuhteiden ja kotoutumisen kannalta. Viides luku koskee tulosten johtopäätöksiä ja pohdintaa sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 Kotoutuminen tunnustusteorian valossa

2.1 Äitinä uuteen maahan kotoutuminen

Henkilökohtaisella tasolla maahanmuutto on vaativa selviytymis- ja oppimisprosessi, joka muuttaa ihmisen identiteettiä ja minäkäsitystä (Kim 2001, 5, 9; Stepien 2008, 166). Sopeutumiseen vaikuttavat niin muuttoprosessi, lähtömaasta poismuuttamisen ajankohta kuin koulutustaustakin. Perheen muuttaessa sen arvoja, käytänteitä ja työnjakoja sekä vanhemman ja puolison rooleja arvioidaan uudelleen. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 5-6; Peltola 2014, 191.) Äitiyteen liittyy vahvoja kulttuurisia käsityksiä ja odotuksia, jotka vaikuttavat asemaan ja mahdollisuuksiin sekä lähtömaassa että uudessa yhteiskunnassa (Hyvönen 2007, 193). Tunnustusteoria (Honneth 1995; Ikäheimo 2003) avaa näkökulmia siihen, miten äidin minäkäsitys ja suhde itseen rakentuvat uudessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa vaikuttaen myös kotoutumiseen.

Maahanmuuttoa ja kotoutumista on tutkittu laajasti niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Suomalaisessa tutkimuksessa keskiössä on usein maahanmuuttajalapsen ja -nuoren, maahanmuuttajaäiteihin kohdistuvan tutkimuksen ollessa vähäisempää. Äitiyttä sivutaan maahanmuuttajanaisten hyvinvointia ja työllistymistä, maahanmuuttajavanhempien viranomaiskohtaamisia sekä perheen sukupolvisuhteita koskevissa tutkimuksissa (Turtiainen & Hiitola 2015; Hiitola & Peltola 2018; Peltola 2014; Turjanmaa 2020). Kansainvälisissä tutkimuksissa keskiössä on ollut tutkielmani aiheeseen liittyen esimerkiksi maahanmuuttajaäitien psyykinen hyvinvointi, sosiaalinen tuki ja sukupolvisuhteet (Jibeen & Khalid 2010, Cheung & Phillimore 2014; Choi & Harachi 2008, Lewig ym. 2010). Keskeisiä tutkielmani aiheeseen liittyviä suomalaisia tutkimuksia ovat Kati Turtiaisen (2012) tutkimus tarkastellen viranomaisten ja pakolaisten välisiä luottamus- ja tunnustussuhteita, Marja Peltolan (2014) tutkimus maahanmuuttajaperheistä ja sukupolvisuhteista sekä Lotta Kokkosen (2010) tutkimus pakolaisten sosiaalisista suhteista ja kiinnittymisestä uuteen ympäristöön.

Maahanmuuttoa ja kotoutumista koskeva käsitteistö on miltei yhtä monipuolista kuin sitä koskeva tutkimuskin. Kansainvälisessä maahanmuuttokeskustelussa kotoutumisesta käytetään usein integraation käsitettä. Suomalaisessa keskustelussa kotoutumisesta puhutaan myös sopeutumisena, kuulumisena ja kiinnittymisenä tai adaptaationa, inklusiona ja akkulturaationa. (Kärkkäinen 2017, 31; Saukkonen 2016.) *Kaksisuuntainen*

kotoutuminen korostaa sekä vastaanottavan yhteiskunnan että maahanmuuttajan vastavuoroisia rooleja. Kotoutuminen tulisi nähdä integraation tavoin dynaamisena ja kaksisuuntaisena vastavuoroisen sopeutumisen prosessina, johon sekä maahanmuuttajat että kantäväestö osallistuvat (Saukkonen 2016, European Website on Integration). Laki kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/1386) määrittelee kotoutumisen maahanmuuttajan yksilölliseksi kehitykseksi, jonka tavoitteena on työelämään ja yhteiskunnan toimintaan osallistuminen oma kieli ja kulttuuri säilyttäen. Kotoutumislain (2010/1386) tarkoituksena on 1 § mukaan ”*edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken*”.

Tunnustusteoria (Honneth 1995) antaa välineitä tarkastella kotoutumista paikallisten vuorovaikutussuhteiden näkökulmasta. Tutkielmassani viittaan pääosin saksalaisen filosofin Axel Honnethin (1995) näkemyksiin tunnustusteoriasta, joka pohjautuu Hegelin filosofiaan ja Meadin sosiaalipsykologiseen näkemykseen yksilön identiteetin kehittymisestä yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa. Lisäksi viittaan suomalaisten filosofien Heikki Ikäheimon (2003) ja Arto Laitisen (2009) näkemyksiin vastavuoroisista tunnustussuhteista ja niiden merkityksestä yksilölle. Vaikka tunnustusteoriaa on kritisoitu esimerkiksi valtasuhteiden tai valtion roolin mitätöinnistä (McNay 2008, 2-3; Garrett 2010, 1527), mahdollistaa teoria näkemään yksilön identiteetin muodostumisessa sosiaalisten verkostojen roolin sekä yksilön vahvuuksien, potentiaalin ja saavutusten tunnustamisen (Turtiainen 2012, 52). Tunnustusteoria antaa välineitä syventää ymmärrystä siitä, millä tavalla myönteiset vuorovaikutussuhteet, paikalliskontaktien tuottama osallisuus, hyväksytyksi tuleminen ja kuulumisen tunne edistävät kotoutumista (Kokkonen 2010, 109-110; Aarnitaival 2012, 181). Uudessa yhteiskunnassa suhdetta itseen neuvotellaan uudelleen, jolloin tunnustamisella on keskeinen rooli hyvinvoinnin, kuulumisen tunteen ja kotoutumisen kannalta.

Tunnustetuksi tuleminen nähdään ihmisen perustarpeena, jolloin vuorovaikutussuhteissa saatu tunnustus rakentaa ja pitää yllä myönteistä minäkäsitystä ja itsesuhteita (*self-relations*), joita ovat itseluottamus, itsekunnioitus ja itsearvostus (Laitinen 2009, 16; Honneth 1995, 129, 173). Nämä eivät ole vain yksilön itseen kohdistuvia uskomuksia tai tunteita, vaan dynaamisissa prosesseissa muodostuvia ominaisuuksia, joissa yksilö kokee tiettyä asemaa esimerkiksi vastuullisena toimijana ja suhtautumisen kohteena. Itsesuhteet ovat seurausta ihmisten välisistä suhteista, joissa käsitys itsestä rakentuu suhteessa muiden asennoitumisesta itseen. (Anderson & Honneth 2005, 131.) Tunnustuksen puute voi

vuorostaan vahingoittaa itsesuhteita (Honneth 1995, 94, 132). Esimerkiksi nöyryytys tai välinpitämättömyys eivät ole vain epämiellyttäviä kokemuksia, vaan aiheuttavat negatiivisia suhteita itseen, kuten itsekunnioituksen ja itsearvostuksen puutetta sekä itseinhoa. Negatiiviset itsesuhteet heikentävät yksilön toimijuuden mahdollisuutta, kuten opiskelija työskentelykykyä tai sosiaalisten suhteiden rakentumista. (Turtiainen 2012, 91-92; Laitinen 2009, 16, 23.)

Tutkimusten mukaan sekä läheiset että satunnaiset vuorovaikutussuhteet edistävät sopeutumista muutoksiin ja kuulumisen tunnetta lisäävät valtaväestön kanssa solmitut ystävyysuhteet, koulutus, työ tai uusi ”sosiaalinen elämä” (Kokkonen 2010; Berry & Hou 2019; Berg 2012, 15–17). Maahanmuuttajaäidit voivat kokea tunnustusta sekä heikoissa ja vahvoissa vuorovaikutussuhteissaan. Vahva vuorovaikutussuhde on kahden ihmisen välinen läheinen ja usein toistuva suhde, kuten ystävyysuhde. Heikko vuorovaikutussuhde on virallisempi ja epäsäännöllisempi suhde, esimerkiksi viranomais- tai naapuri-suhde. (Kokkonen 2010, 21.) Vuorovaikutussuhde edellyttää molempien osapuolten tietoista mielikuvaa suhteesta, käsitystä toisen huomaamisesta ja suhteen merkityksestä toiselle tai molemmille (Wilmot 1996, 21). Vuorovaikutussuhteissa ilmenevä tunnustus voi olla esimerkiksi ääneen ilmaistuja mielipiteitä, hiljaisia tausta-asenteita, tai yksilöiden ja ryhmien välistä tunnustavaa hyväksymistä, kunnioitusta ja arvontoa (Ikäheimo 2003, 137; Saarinen 2015, 16).

Saadakseen tunnustusta yksilö muokkaa toimintaansa. Näyttämällä osaamistaan ja ominaisuuksiaan hän odottaa vastapuolelta hyväksyntää ja ilmaisua, että on kaltainen ja joukkoon kuuluva. (Honneth 1995, 73; Saarinen 2015, 16.) Tunnustuksen vaikutus riippuu siitä, kuinka merkityksellinen tietyltä henkilöltä saatu tunnustus on. ”Merkitykselliseltä toiselta” (*significant other*) saatu tunnustus tai sen puute merkitsevät erityisen paljon. Merkityksellisiä toisia ovat joko läheisimmät ihmiset tai ne, joiden mielipiteillä on kontekstista eniten merkitystä. Merkityksellinen toinen voi olla myös henkilö, jota yksilö itse pitää pätevimpänä tai oleellisena arvioijana, ja heiltä saatu tunnustus vaikuttaa eniten siihen, miten yksilö näkee itsensä. (Ikäheimo 2003, 146.)

Tunnustusteoria näkee ihmisen sekä riippuvaisena, tarvitsevana ja haavoittuvana, että itsenäisenä, tavoitteellisena ja autonomisena toimijana (Honneth 1995, 136, 173; Anderson & Honneth 2005). Tämä kaksijakoisuus on tärkeä huomioida myös maahanmuuttajaäitien kohdalla, jotka usein kotoutumispolitiikassa ja -käytännöissä nähdään erityisen tuen tarpeena olevana ja haavoittuvana väestöryhmänä (Nordberg & Wrede 2015). Lasten kanssa

kotona olevien äitien kotoutumisesta esimerkiksi työllisyysmarkkinoiden ulkopuolelle jäämisen vuoksi kannetaan huolta (Intke-Hernández & Holm 2015, 75; OECD 2018, 165-168). Kotona lapsiaan hoitavat äidit voivat itsekin kokea kielen omaksumisen haastavana, mikä aiheuttaa syrjäytymisen ja kuulumisen tunteen puutetta, riippuvuutta muista tai kyvyttömyyttä solmia sosiaalisia suhteita (Casimiro 2007, 60-61; Shihegar 2017, 970). Kuitenkin sopeutuminen on aina yksilöllistä, ja naisten sopeutumista uuteen maahan ja esimerkiksi työttömyyteen saatetaan pitää jopa helpompana perhekeskeisyyteen vedoten (Siim 2007, 237-240). Äidit voivat kokea hyvinvointinsa suhteessa vaikeisiin kokemuksiin, lisääntyneinä mahdollisuuksina töihin ja koulutukseen, sekä mahdollisuuteen toimia äitinä, vaimona ja hoivanantajana (Carroll ym. 2007, 374-375). Tunnustusteoria ohjaa siis näkemään haavoittuvuuden sijaan myös maahanmuuttajaäitien toimijuuden ja autonomian. Nordbergin (2015, 3) mukaan kotoutumisessa olisikin keskeistä vastustaa maahanmuuton aiheuttama stigmaa ja autonomian puutetta, ja tehdä näkyväksi erityistä tukea tarvitsevien ryhmien, kuten maahanmuuttajaäitien, toimijuus.

Äitien kotoutumiseen vaikuttaa naisena olemisen rooli ja asema sekä lähtömaassa että uudessa yhteiskunnassa. Muuton myötä identiteettiä voidaan peilata esimerkiksi suhteessa hyvänä pidettyyn äitiyteen ja naiseuteen. Tutkimusten mukaan esimerkiksi musliminaisilla perhevelvollisuudet vaikuttavat sopeutumiseen sekä siihen, miten naiset neuvottelevat esimerkiksi uskonnollista identiteettiään. (Casimiro 2007, 64-66; Stepien 2008, 170-171.) Australiassa pakolaistaustaisia musliminaisia koskevan tutkimuksen (Casimiro 2007, 64) naiset keskittyivät pääosin avioliittoon, perhe-elämään ja lastenkasvatukseen puolisoitensa hankkiessa toimeentulon. Maahanmuuttajat voivat kokea kotimaan ja suomalaisen yhteiskunnan väliset sukupuolierot suurina suhteessa oman toiminnan sopivuuteen ja rooleihinsa. Toisaalta suomalaisen yhteiskunnan käytännöt ja odotukset vaikuttavat perhesuhteisiin yksilöllisesti. Naisille muutto voi lisätä toimintavapauksia, toisille vastuunjaon pysyessä muuttumattomana. Joidenkin perheiden kohdalla perhesuhteet rakentuivat yhteiskunnallisten ja kulttuuristen odotusten sijaan alun alkaenkin sisäiseen neuvotteluun. Muuton myötä sukupuolisuhteiden ymmärrys ja järjestely voi muuttua, ei kuitenkaan aina selkeästi ”perinteisestä moderniin”, vaan tilannekohtaisesti. (Peltola 2014, 191-192.)

Maahanmuuttajaäidit voivat olla kotoisin maista, joissa toteutetaan laajennettuun äitiyden mallia. Tällöin lastenhoidossa ja kasvattamisessa on myös lähisukulaisilla tärkeä rooli. (Hyvönen 2007, 194.) Uudessa maassa voi sosiaalisen verkoston tuen puuttuminen

aiheuttaa huolta ja pelkoa pärjäämisestä sekä lisätä äitiydessä koettua stressiä (McConnell ym. 2010, Mulsow ym. 2002). Vanhemmuutta voi uudessa maassa haastaa myös eritahainen akkulturaatio, eli lasten nopeampi kielen, arvojen ja toimintatapojen omaksuminen. Tämä voi aiheuttaa konflikteja perheen sisällä haastaen sopeutumista. (Kokkonen 2010, 59-60; Leinonen 2013, 12; Säävälä 2013, 115-118.) Toisaalta lapset voivat olla myös helpottamassa vanhemman sopeutumista esimerkiksi erilaisen avun, vastuun ja merkityksenannon kautta. Vanhemmuuden roolimutoksien suhteen on tärkeä tutkia sitä, miten vanhempia voidaan muutoksissa tukea. Äitien kotoutumisen tukeminen on merkityksellistä vanhemmuuden toteutumisen kannalta, sillä vanhempien kotoutuminen vaikuttaa kykyyn osallistua kasvatustyöhön ja kykyyn tarjota lapsilleen tarpeenmukaista tukea. (Turtiainen 2012, 97; Säävälä 2013, 117; Alitolppa-Niitamo 2010, 59.) Maahanmuuttajaäitien hyvinvointi ja kotoutuminen on riippuvainen sekä viranomaisilta että läheisiltä saadusta tuesta, jota tunnustusteoria avaa yksityiskohtaisemmin tunnustussuhteiden kautta.

2.2 Huolenpito kotoutumisen perustana

Tunnustussuhteena rakkaus, eli huolenpito, liittyy ihmisen hoivan tarpeeseen. Honneth (1995, 95-97) avaa huolenpitoa John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian kautta. Jo pieni lapsi tarvitsee hoivaa ja tarpeiden tyydytystä, jotta lapsen minäkuva ja merkityksellisyyden tunne omana itsenä voi muodostua. Hoivan ja huolenpidon kautta lapsi oppii näkemään omat tarpeensa merkityksellisinä, tullen myös tunnustetuksi ehdoitta omana itsenään. Tämä vahvistaa lapsen minäkuva ja itseluottamusta. Lapsen kyky luottaa hoivajansa huolenpidon jatkumoon kuvastaa Honnethin (1995, 105-107) mukaan sitä, että yksilön suhde itseen voi kehittyä silloin, kun hän tietää itselleen tärkeän ihmisen välittävän hänestä. Samoin aikuinen tarvitsee hoivaa ja huolenpitoa perusturvallisuuden vahvistumiselle ja säilyttämislle. Varmuus huolenpidon jatkuvuudesta mahdollistaa näin itsetunnon vahvistumisen.

Tutkielmassani Honnethin (1995) käyttämän rakkauden (*love*) sijaan käytän huolenpidon käsitettä. Ensisijaisissa vuorovaikutussuhteissa, kuten ystävien, rakastavien tai lapsen ja vanhemman välisessä suhteessa yksilöt tunnustavat toisensa tarvitsevinä olentoina, vahvistaen vastavuoroisesti toistensa tarpeita ja tiedostaen olevan yhdistetty tarvitsevuu-
dessaan. Tunnustus on tunnepitoista hyväksyntää tai rohkaisua, ja huolenpidon kautta yksilö osoittaa toisen olevan merkityksellinen. (Honneth 1995, 95-96.) Heikki Ikäheimo

(2003, 33, 152) näkee rakkauden toisen onnellisuudesta välittämisenä, ihmisen tarvitessa huolenpitoa erityisyytensä (*singularity*) vuoksi. Honnethin (1995, 107) mukaan huolenpito kuuluu vain henkilökohtaisen elämän osa-alueelle, mutta tutkielmassani tarkastelen Turtiaisen (2012) tutkimuksen tavoin huolenpitoa läheisten ihmissuhteiden lisäksi laajemmasta näkökulmasta, kuten yhteiskuntamme palvelujärjestelmän kautta.

Uuteen maahan muuttaessaan ihminen on riippuvainen muiden huolenpidosta uuden yhteiskunnan, kulttuurin ja toimintatapojen ollessa vieraita (Aarnitaival 2012, 179). Perusturvallisuuden tunne voi horjua esimerkiksi aiemmista traumaattisesti kokemuksista, tarpeisiin vastaamattomuudesta tai kotimaassa oleviin sukulaisiin kohdistuvasta huolesta ja ahdistuksesta (Berg 2012, 30; Turtiainen 2012, 25; Säävälä 2013, 122). Uudessa yhteiskunnassa maahanmuuttajan perustarpeet tulee täytyä, jotta hyvinvointi ja kotoutuminen mahdollistuu. Tunnustussuhteena huolenpidon merkitys voidaan nähdä Arto Laitisen (2009, 16) näkemyksen mukaisesti Maslow'n (1943)¹ tarvehierarkian kautta. Ihmisellä on fyysisiä, materiaalisia ja biologisia tarpeita, tarve turvallisuudelle, kuulumiselle ja rakkaudelle sekä arvostuksen ja kunnioituksen tarve. Lisäksi yksilöllä on tarve kehittää ja ylläpitää erilaisia kykyjä kuten kognitiivisia, esteettisiä ja käytännöllisiä kykyjä. Muuton alussa huolenpidon merkitys voi korostua turvallisuuden ja muiden perustarpeiden täyttymisen suhteen, vaikkakin nämä tarpeet ovat merkittäviä kaikissa elämänvaiheissa. Perustarpeet muodostavat pohjan ylemmille ”kasvun tarpeille”, joka linkittyy myös itsensä toteuttamiseen. Laitisen (2009, 15-20) mukaan perustarpeiden täytyminen on elinehto, johon riittävä huolenpito vastaa. Kuitenkaan pelkästään perustarpeiden täytyminen ei tuo elämälle vielä suurta merkityksellisyyden kokemusta.

Kotoutumisen tavoitteena on yksilön toimijuuden rakentuminen, mikä mahdollistuu huolenpidon ja yksilön itseluottamuksen rakentumisen kautta. Tunnustusteoria näkee ihmisen riippuvaisena muista, jolloin itsenäinen toimijuus kehittyy ja pysyy yllä suhteessa muihin (Honneth 1995, 101-107). Esimerkiksi kotoutumispalveluiden tavoite on tukea maahanmuuttajan itsenäistä toimijuutta, ilmentäen näin yhteiskunnan huolenpitoa. Turtiaisen ja Rezain (2018, 224) mukaan palvelujärjestelmä voi tarjota huolenpitoa, jos ihminen ei sitä lähisuhteissaan riittävästi saa. Kyseinen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, jos muuttajalla ei ole sosiaalista verkostoa uudessa maassa.

¹ Maslow, A. H. (1943): A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396.

Kotoutumispalveluiden tuki voi olla merkittävä huolenpidon lähde sisältäen esimerkiksi tietoa resursseista ja palveluista, mikä mahdollistaa muuttajan aktiivisemmän roolin ja itsenäisemmän päätöksenteon esimerkiksi palvelujen suhteen. Pakolaiset ja myönteisen oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat ovat oikeutettu kotoutumispalveluihin pääsääntöisesti ensimmäisen kolmen vuoden ajan. Kotoutumispalveluiden tukeen kunnallisina peruspalveluina lukeutuu päivähoito- ja varhaiskasvatus- sekä koulutus-, sosiaali- ja terveyspalvelut. Palvelutarve arvioidaan aina yksilöllisesti alkukartoituksella. Perheelle voidaan laatia myös kotoutumissuunnitelma, sisältäen esimerkiksi palveluita liittyen terveydenhuoltoon, mielenterveys- ja päihdepalveluihin sekä perhetyön tukimuotoihin. (Kotouttaminen 2020; TEM 2020.) Tieto paikallisesta palvelujärjestelmästä on olennaista, jotta uudessa maassa voi saada riittävää, tehokasta ja oikeudenmukaista palvelua. Näin oman elämän kontrollointi ja voimaantuminen uudessa ympäristössä mahdollistuu, mikä on olennaista sopeutumiselle. (Dastjerdi 2012, 7; Carroll ym. 2007, 374.)

Huolenpidon merkitys konkretisoituu tarkastellessa tunnustuksen puutteen (*mis-recognition*) vaikutuksia ihmiselle. Tunnustuksen, tässä suhteessa huolenpidon, puute voi olla tarpeisiin vastaamattomuutta ja välinpitämättömyyden asennetta, mikä voi uudessa maassa hidastaa kotoutumisprosessia ja passivoittaa maahanmuuttajaa (Turtiainen ym. 2018, 357). Myös turvattomuuden tunne voi hidastaa kotoutumista, liittyen esimerkiksi uskonnollisen taustaan tai kulttuuriseen ja poliittiseen ilmapiiriin. Aina maahanmuuttaja ei luota edes viranomaisen takaavan turvallisuutta. (Casimiro 2007, 55, 65.) Äärimmäisin tunnustuksen puutteen muoto on fyysisen koskemattomuuden loukkaaminen. Esimerkiksi pakolais- taustaisella maahanmuuttajalla olla taustalla traumaattisia kokemuksia, kuten kidutusta tai vainoa. Fyysisen kivun lisäksi väkivalta voi aiheuttaa voimattomuutta, tunnetta toisen armoilla olemisesta sekä häpeää, syyllisyyttä ja uhriutumisen tunnetta, mikä heikentää ihmisen itsenäisyyttä. Se voi lisäksi aiheuttaa sosiaalista häpeää ja perusuottamuksen vakavaa vaurioitumista suhteessa itseen ja maailmaan. (Honneth 1995, 132; Turtiainen 2012, 75, 83.)

Tunnustuksen puute voi aiheuttaa negatiivista riippuvuutta muista, mikä ei tue ihmisen toimijuuden rakentumista. Toisaalta tunnustuksen puute voi aiheuttaa sen, ettei ihminen tunnista omia tarpeitaan eikä osaa pyytää huolenpitoa itselleen. Tämä voi haastaa esimerkiksi kotouttamistyössä viranomaisia tarjoamasta tarpeenmukaista tukea. (Honneth 1995, 131-139; Turtiainen 2012, 78-79.) Kotoutumisen kannalta on tärkeää, että ihminen pystyy olemaan positiivisesti riippuvainen muista, mikä on esimerkiksi kykyä ottaa

ulkopuolisilta apua vastaan (Turtiainen 2012, 75; Turtiainen ym. 2018, 357). Pakolais-taustaisia koskevan tutkimuksen (Dastjerdi 2012, 6-7) mukaan myös epäluottamus tai mielenterveyteen liittyvä kulttuurinen stigma voi aiheuttaa haluttomuutta hakea apua. Vaikka maahanmuuttaja olisi halukas ottamaan apua vastaan, ei palveluverkostokaan aina voi tarjota tarpeenmukaista huolenpitoa. Palvelujärjestelmän ja lainsäädännön asettaessa rajoituksia esimerkiksi perheenyhdistämistilanteessa tulee viranomaisen selvittää auttamisen rajat, mutta myös osoittaa, ettei väheksy tarpeita. Auttamisen rajat on hyvä tehdä näkyväksi, jotta luottamus palveluihin voi pysyä yllä. (Hiitola & Peltola 2018, 239.)

Huolenpito vastaa ihmisen turvallisuuden tarpeeseen emotionaalisenä, sosiaalisena ja käytännöllisenä tukena ja hyväksyvänä suhtautumisena. Keskeistä Turtiaisen (2012, 79) mukaan on, että huolenpito antaa turvallisuuden ja jatkumon tunteen uudessa elämäntilanteessa. Muuton alussa tärkeitä tuen ja tiedon lähteitä voivat olla muuttajan oman etnisen ryhmän jäsenet sekä suomalaiset viranomaiset (Aarnitaival 2012, 89). Huolenpitoa voi olla konkreettinen ja välineellinen tuki, kuten rahallinen tuki tai apu lasten- ja kodinhoitoon (Popp et al. 2019, 159). Tiedollisena tukena voidaan palveluiden tasolla nähdä aikuisille maahanmuuttajille suunnattu kotoutumiskoulutus, sisältäen luku- ja kirjoitustaidon opetusta, kielen opetusta, yhteiskunta-, kulttuuri- ja elämänhallintavalmiuksien sekä työelämää ja jatkokoulutusta tukevaa opetusta (TEM 2020; Kotouttaminen 2020). Kotoutumispalveluissa psykososiaalisena työotteena tai lähisuhteissa saatava tukena voidaan nähdä emotionaalinen tuki. Tällainen tuki voi lievittää stressiä ja edesauttaa itsensä hyväksymistä, vahvistaen myös tyytyväisyyttä senhetkiseen rooliin, kuten vanhemmuuteen (Burlison 2003, 2). Sekä läheisiltä että ulkopuolisilta saatu huolenpito vahvistaa yksilön itseluottamusta, jonka myötä ihminen uskaltaa kokea ja sanoittaa tunteitaan ja tarpeitaan. Esimerkiksi maahanmuuttajavanhempien hyvinvointia, osallisuutta ja kotoutumista voi edistää myönteinen, kuulumisen tunnetta vahvistava kohtaaminen viranomaisten kanssa (Hiitola & Peltola 2018, 141).

Honnethin (1995, 107) mukaan huolenpito toimii perustana muille tunnustussuhteille. Huolenpito voidaan nähdä myös kotoutumisen perustana sen mahdollistaessa perustarpeiden täytymisen uudessa yhteiskunnassa. Osallisuuden ja kuulumisen tunteen kannalta on kuitenkin myös tärkeää, että yksilö kokee omaavansa tasa-arvoiset oikeudet ja aseman yhteiskunnassa. Tällöin huolenpidon lisäksi nähdään merkittävänä tunnustuksen muotona kotoutumiselle myös oikeuksien tunnustaminen.

2.3 Oikeuksien tunnustaminen kunnioituksena

Oikeuksien tunnustamisessa on kyse yksilön kunnioittamisesta. Tällöin yksilö nauttii samoja oikeuksia ja asemaa kuin muut, ja hänet tunnustetaan moraalisesti vastuullisena henkilönä. (Honneth 1995, 120.) Yksilöiden tunnustaessa toistensa oikeuksia he kunnioittavat toisiaan laillisina subjekteina tiedostaen ne sosiaaliset normit, joiden kautta oikeudet ja velvollisuudet jakautuvat yhteiskunnassa. Yksilö on oikeutettu tiettyihin oikeuksiin ilman, että niitä tarvitsee itse ansaita, eikä kunnioitus riipu ihmisen piirteistä tai autonomian asteesta. Osa oikeuksista pohjautuu kuitenkin tiettyihin piirteisiin, kuten ikään tai etnisyyteen. (Honneth 1995, 109; Ikäheimo 2003, 128-135; Turtiainen 2012, 80-81.) Oikeuksien tunnustamisen kautta voi yksilön itsekunnioitus rakentua ja pysyä yllä, ja siten hän voi nähdä itsensä osana yhteisöä, synnyttäen tunnetta osallisuudesta (Honneth 1995, 120).

Oikeuksien tunnustamisella viitataan Ikäheimon (2003, 128-135) tavoin sekä lailla turvattuihin oikeuksiin että sellaisiin oikeutuksiin, jotka ilmenevät vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvä itsekunnioitus (*entitlement self-respect*) mahdollistaa ja suojelee toimijuutta. Sen sijaan toimijuuteen liittyvä itsekunnioitus (*agency self-respect*) mahdollistaa valintojen tekemiseen elämäänsä koskevissa päätöksissä ja kokemuksen itsenäisestä toimijasta. Toimijuuteen liittyvä itsekunnioitus korostaa vuorovaikutussuhteita, koska oma toiminnanvapaus tulee mahdolliseksi vasta suhteessa muihin. Vuorovaikutussuhteita tarvitaan myös vahvistamaan sitä yksilön ymmärrystä, että hän on pätevä ja kyvykäs toimija. (Turtiainen & Rezai 2018, 215, 221; Honneth 1995, 114; Seglow 2016, 1113.) Tällöin oikeuksien tunnustamisessa on kyse myös siitä, että yksilön autonomiaa kunnioitetaan, eli kykyä vastata omasta elämästään ja sitä koskevista päätöksistä (Ikäheimo 2003, 133-135). Autonomia kehittyy ja pysyy yllä suhteessa muihin, jolloin autonomia ja riippuvuus muista linkittyvät vahvasti toisiinsa (Honneth 1995, 107-121; Anderson & Honneth 2005, 127).

Yhteiskuntatason oikeuksien tunnustaminen on esimerkiksi kansalaisten autonomian kunnioittamista siten, ettei yksilön vapauksia poljeta. Kunnioituksen myötä ihminen voi esimerkiksi olla julkisilla paikoilla ilman häpeää. (Laitinen 2009, 20-21.) Ihmisoi-keudet ovat apuna esimerkiksi silloin, jos ihmisen luokkaan, sukupuoleen, ikään, uskontoon, etnisyyteen tai kulttuuriin liittyy rakenteellista sortamista. Laajimmin ymmärrettynä ihminen on oikeutettu elämään vapaana esimerkiksi rasisista ennakkoluuloista. (Turtiainen 2012, 80.) Tunnustaminen linkittyy myös kulttuurin

kunnioittamiseen siten, että kunnioitetaan ihmisen oikeutta kulttuuriin ja sen merkitystä ihmisen identiteetille (Turtiainen 2012, 80-81; Ikäheimo 2003, 147).

Suomeen muuttaessaan myös maahanmuuttajaan kohdistuu tietyt oikeudet ja velvollisuudet. Kotoutumispalveluiden tarkoituksena on tarjota esimerkiksi maahanmuuttajavanhemmille tietoa perheitä koskevasta lainsäädännöstä. (TEM 2020.) Oikeudet voivat sisältää kulttuurisia, laillisia, poliittisia ja materiaalisia oikeutuksia sekä sosiaalisia oikeuksia, joita ovat esimerkiksi oikeus yhteiskunnan etuuksiin ja palveluihin (Turtiainen 2012, 81; Hiitola ym. 2018, 235-241). Kotouttamistyö pyrkii siihen, että maahanmuuttaja oppii tiedostamaan omat oikeutensa ja velvollisuutensa. Muuton myötä esimerkiksi naiset ja yksinhuoltajat voivat kokea lisääntyvää kunnioitusta lainsäädännön tuodessa helpotusta ja mahdollistaen myönteisiin suhteisiin viranomaisten kanssa. Kunnioitus ilmenee esimerkiksi tasa-arvoisena sosiaaliturvana ja viranomaisten kohteluna. (Turtiainen 2012, 81, 94.)

Kunnioituksen puutetta on oikeuksien polkeminen tai yhteisö- ja yhteiskuntatasolla syrjivä ja eristävä toiminta. Tämän vaikutuksesta yksilö ei nauti samoja oikeuksia ja asemaa kuin muut jäsenet, ja ihmistä ei tunnusteta moraalisesti arviointikykyisenä. (Honneth 1995, 132-134.) Maahanmuuttaja voi olla kokenut lähtö- tai kotimaassaan nöyryytystä tai ihmisoikeuksien vakavaa loukkaamista. Tällaiset kokemukset voivat aiheuttaa häpeää, syyllisyyttä ja uhriutumisen tunnetta ja heikentää yksilön itsesuhteita, kuten itsekunnioitusta. (Turtiainen 2012, 83, 92.) Maahanmuuttajat voivat kokea tunnustuksen puutetta myös vastaanottavassa yhteiskunnassa. Esimerkiksi uuden yhteiskunnan asenteessa voidaan nähdä tunnustuksen tai tunnustuksen puutteen piirteitä. Saksassa turkkilaistaustaisten maahanmuuttajien sopeutumista koskeva tutkimus (Aichberger ym. 2015, 1697-1698) osoittaa sopeutumiseen vaikuttavan vastaanottavan yhteiskunnan avoimuus tai syrjintä, mikä kokonaisuudessaan vaikuttaa koettuun sopeutumisstressiin ja hyvinvointiin.

Uudessa maassa rasmin kokemukset esimerkiksi työpaikalla voivat aiheuttaa eristäytymistä, haluttomuutta hakea töitä, olla uhka hyvinvoinnille sekä heikentää myönteisen identiteetin kehitystä (Aarnitaival 2012, 163). Tunnustuksen puute ilmenee tilanteissa, jossa esimerkiksi työelämässä maahanmuuttajat nähdään ”vain maahanmuuttajina”, tai työnantajat identifioivat maahanmuuttajan ammatillisten taitojen sijaan kielitaidon, poikkeavan uskonnon tai ihonvärin kautta (Turtiainen 2012, 92-94). Kunnioituksen puute voi aiheuttaa epäluottamusta saatuun informaatioon tai viranomaisten päätöksiin sekä koke-
musta omien oikeuksien polkemisesta. Kunnioituksen puute voi johtaa toimimiseen omia

etuja vastaan tai ilmetä epätoivottavina tunteina ja toimintana, pahimmillaan esimerkiksi terroritekoina. (Turtiainen 2014, 67, 84; Honneth 1995, 94.)

Perheammattilaisten ja maahanmuuttajavanhempien kohtaamista koskevan tutkimuksen (Hiitola & Peltola 2018, 135) mukaan ammattilaiset voivat ”ennalta tunnistaa” maahanmuuttajavanhempia, jolloin heillä on negatiivisia stereotypioita ja oletuksia epäpätevästä vanhemmuudesta tai resurssien puutteesta. Tällöin perheen haasteet nähdään vain kulttuurin syynä sen sijaan, että kulttuuri nähtäisiin vahvuutena ja voimavarana. ”Kulttuuristamalla”, eli tulkitsemalla perheen tai yksilön ominaisuudet ja tarpeet kulttuurin kautta, ei perheiden tarpeisiin vastata. (Keskinen 2012, 296; Turtiainen ym. 2018, 346.) Tällöin myös yksilön oikeutta kulttuuriin ja sen kunnioittamiseen (Ikäheimo 2003) ei kunnioiteta. Ammattilaisten taholta koettu ulossulkeminen tai kulttuuristaminen voi vaikuttaa kauaskantoisesti perheen hyvinvointiin (Hiitola & Peltola 2018, 141-142), ja negatiiviset kohtaamiset viranomaisten kanssa voivat estää autonomian toteutumista ja itsekunnioituksen vahvistumista.

Kotoutumisen suhteen huolenpito ja oikeuksien tunnustus voidaan nähdä pohjana yksilön olemassaololle ja tasa-arvoiselle asemalle uudessa yhteiskunnassa. Muuton alkuvaiheessa tarve huolenpidolle ja oikeuksien tunnustamiselle voi korostua esimerkiksi aiempien turvattomuuden kokemusten ja oikeuksien polkemisen vuoksi. Elämän vakiintuessa kotoutumisprosessin myötä uudessa yhteiskunnassa, voi tarve sosiaaliselle arvostukselle kasvaa.

2.4 Sosiaalinen arvostus merkityksellisyyden tuojana

Sosiaalisen arvostuksen kautta ihminen voi tuntea itsensä arvokkaaksi ja erityiseksi. Honnethin (1995) mukaan arvostus kohdistuu vain sellaisiin luonteenpiirteisiin ja kykyihin, joissa yhteiskunnan jäsenet eroavat toisistaan. Arvostus on mahdollista, kun osapuolet jakavat saman arvomaailman ja päämäärän osoittaen panostusta toistensa hyväksi. Sosiaalinen arvostus ilmenee myös solidaarisuuden kautta tunnustavana hyväksyntänä, kohdistuen henkilökohtaisten saavutusten lisäksi yhteisen hyvän eteen panostamiseen. Sosiaalinen arvostus eroaa muista tunnustussuhteista siten, että arvostus tulee itse ansaita. (Honneth 1995, 121-125, 129.) Ikäheimon (2003, 170) mukaan tunnustus ei kuitenkaan tulisi olla sidottu vain yksilön erityispiirteisiin tai yhteiskunnassa arvostettavina ja hyvinä

pidettyihin tekoihin. Arvostus tulisi olla erityisyyden tunnustamista ihmisyyden ja subjektiivisuuden vuoksi.

Vakaissa yhteiskunnissa kansalaiset hakevat merkitystä elämälleen juuri sosiaalisen arvostuksen kautta työelämässä ja vapaa-ajalla (Saarinen 2015, 24-25). Kaikilla tulisi olla mahdollisuus kokea tunnustusta siten, että kyvyt ja saavutukset ovat tärkeitä yhteiskunnalle (Honneth 1995, 129-130). Tunnustaminen ja saatu palaute vaikuttavat yksilön päämäärien valintaan ja ihmisen motivaatioon siten, että ne lupaavat positiivista huomiota ja rakentavat ihmisen käsitystä tekojensa laadusta. Ihminen voi esimerkiksi pohtia, mikä päämäärä on saavuttamisen arvoinen suhteessa ”merkitykselliseen toiseen”, tai mikä yhteiskunnassa nähdään yleisesti hyödyllisenä ja arvostettuna. (Laitinen 2009, 18.) Henkilökohtaisten saavutusten lisäksi arvostusta voidaan kaivata sosiaalisille rooleille. Toisinaan rooleihin kohdistuva arvostuksen tarve voi olla jopa suurempi kuin yksilöllisille taidoille. (Turtiainen 2012, 90-92.)

Arvostus liittyy ihmisten erityisyyteen, mikä ilmenee erilaisina tekoina, saavutuksina, rooleina tai kulttuurisina piirteinä (Turtiainen 2012, 90-92). Yksilö toteuttaa itseään tavoittelemalla erilaisia päämääriä, joiden saavuttaminen edellyttää aktiivista toimijuutta. Tavoitteiden saavuttaminen palkitsee ja antaa merkitystä elämään. (Laitinen 2009, 14-15.) Maahanmuuton myötä yksilön tulee muodostaa uudelleen aiempien roolien ja taitojen merkitys uudessa yhteiskunnassa, ja maahanmuuttajalla voi olla halu antaa panoksensa uudelle yhteiskunnalle esimerkiksi kiitoksena mahdollisuudesta uuteen alkuun (Turtiainen 2012, 92). Taustasta riippumatta yksilön on tärkeä kokea olevansa erityinen yhteisössään ja yhteiskunnassa. Arvostuksen myötä ihminen voi muodostaa vääristelemättömän suhteen itseensä sekä suhtautua luonteenpiirteisiinsä ja kykyihinsä myönteisesti. (Honneth 1995, 121.)

Arvostuksen puute voi johtaa siihen, ettei ihminen näe elämäntapaansa myönteisessä merkityksessä yhteisöön nähden. Tämä voi vähentää itsearvostuksen sekä luonteenpiirteiden ja kykyjen arvostuksen kokemisen mahdollisuutta. (Honneth 1995, 134.) Laitisen (2009, 16) mukaan mahdollisuus arvostukseen ja itsensä toteuttamiseen on heikointa silloin, jos yksilöä alun alkaen estetään kehittämästä hänelle tärkeitä ominaisuuksiaan esimerkiksi rakenteellisen sortamisen tai vainon vuoksi. Itsearvostusta voi heikentää myös aiemmat vaikeat kokemukset, autonomian puute ja negatiivinen riippuvuus muista (Turtiainen 2012, 83, 91-92). Sen sijaan uudessa yhteiskunnassa kokemus heikommasta asemasta ja vaikutusmahdollisuuksien vähäisyydestä voivat vaikuttaa kotoutumiseen

(Kokkonen 2010, 167) ja koettu syrjintä aiheuttaa alemmuudentunnetta (Aichberger ym. 2015, 1698). Maahanmuuttajien työllistymistä koskeva tutkimus (Nafisa & Koivurova 2018) osoittaa itsearvostuksen puutteen olevan yksi työmarkkinoille osallistumista estävä tekijä.

Myös sosiaaliseen rooliin kohdistuva arvostus vaikuttaa itsearvostukseen. Esimerkiksi korkeasti kouluttautuneet maahanmuuttajat voivat kokea arvostuksen heikentymistä, jos koulutusta ei uudessa yhteiskunnassa tunnusteta. Vastaavasti jos itsearvostus on rakentunut vanhemmuuden roolin varaan ja siihen kohdistuva arvostus vähenee uudessa maassa, voi myös itsearvostus heikentyä. Kotouttamistyön tavoite on vahvistaa maahanmuuttajien kapasiteettia, jotta he voivat osaltaan antaa panoksensa ja saada siten sosiaalista arvostusta uudessa yhteiskunnassa. (Turtiainen 2012, 94, 99.) Yksilön vahvuuksia tunnistavan sosiaalityön lisäksi esimerkiksi yhteisösosiaalityöllä ja järjestöjenkaksisuuntaista kotoutumista edistävällä toiminnalla voi olla tärkeä rooli sosiaalisen arvostuksen suhteen. Esimerkiksi Koreassa asuvien maahanmuuttajanaisten elämänlaatua tutkineet Hong & Lee (2016) näkevät merkityksellisenä, että hyväksyvää sosiaalista ilmapiiriä rakennettaisiin suhteessa naisten oman kulttuurin ja tuettaisiin oman ja paikallisen kulttuurin yhdistämistä (Hong & Lee 2016, 82-83). Sosiaalityöntekijöiden on tärkeä pitää yllä edistää maahanmuuttajien sosiaalisten kontaktien luomista, jotta maahanmuuttajille rakentuu mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa omien kykyjen ja roolien mukaan, saaden niille arvostusta (Turtiainen 2012, 89-90).

Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien sopeutumista ja psykologista ja sosiaalista hyvinvointia koskeva tutkimus (Lönnqvist ym. 2015) osoittaa hyvinvoinnin linkittyvän elämäntyytyväisyyteen, sosiaaliseen tukeen ja itsearvostukseen. Jan-Erik Lönnqvist tutkimuskumppaneineen (2015) tuo esiin, kuinka itsearvostus on usein korkeimmillaan nuoruudessa, sen laskiessa aikuisuudessa ja erityisesti eläkeiän jälkeen radikaalisti. Tutkimuksen mukaan inkerinsuomalaisten paluumuuttajien itsearvostus laskee vähitellen, kuitenkin elämässä koetun tyytyväisyyden lisääntyessä. Itsearvostus voi olla vahva keski-iässä, tämän elämänvaiheen sisältäessä usein aktiivisuutta, valtaa ja saavutuksia. Kuitenkin maahanmuuttajat voivat kokea riittämätöntä menestymistä esimerkiksi kielitaidon tai työllistymisen suhteen. Itsearvostuksen saamisen mahdollisuudet ja ikääntyessä laskeva itsearvostus voi näin ollen haastaa aikuisten maahanmuuttajien sopeutumista. (Lönnqvist ym. 2015, 20-22.)

Aikuisen maahanmuuttajan ikä huomioon ottaen on itsearvostuksen kehittyminen ja ylläpitäminen merkittävää kotoutumisen kannalta. Jos maahanmuuttajalla on lisäksi taustalla traumaattisia kokemuksia taustalla, voi koettu sosiaalinen arvostus edesauttaa palautumista ja itsearvostuksen vahvistumista. Tämä mahdollistuu uskomalla ihmiseen ja arvostamalla tätä kykenevänä toimijana. (Turtiainen 2012, 91-92.) Myös työnteon on todettu tukevan kotoutumista parantamalla elämänlaatua taloudellisen, sosiaalisen ja yhteiskunnallisen osaamisen kautta. Tämä voi vahvistaa itsetuntoa, elämänhallintaa ja yhteisöltä saatua arvostusta. (Castaneda ym. 2018, 216.) Maahanmuuttajaäitien tulisi kokea arvostusta persoonalleen ja luonteenpiirteilleen, rooleilleen äitinä, kasvattajana ja työntekijänä sekä tietyn etnisyyden edustajina. Tutkimusten mukaan myönteiset itsesuhteet, kuten vahva itsearvostus, voivat olla maahanmuuttajaisille yksi selviytymiskeino kotoutumisen aikana (Delara 2016; Jung Seo ym. 2019). Tutkimukset osoittavat sosiaalisen arvostuksen, hyvinvoinnin ja elämänlaadun liittyvän vahvasti toisiinsa. Maahan muuttaessaan itsearvostuksen takaisin saaminen, sen vahvistaminen ja ylläpysyminen on olennaista maahanmuuttajan itsensä toteuttamiselle ja merkitykselliselle elämälle (Turtiainen 2012, 91-92).

3 Tutkielman toteutus

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani käsittelee paikallisten vuorovaikutussuhteiden merkitystä kotoutumiselle neljän maahanmuuttajaäidin kokemana. Tutkielmassani analysoin, millaisia kokemuksia maahanmuuttajaäideillä on paikallisista vuorovaikutussuhteistaan sekä sitä, millainen merkitys tunnustussuhteilla on heidän kotoutumiselleen. Tavoitteeni on syventää tietoa ja ymmärrystä siitä, miten paikalliset vuorovaikutussuhteet ja niissä saatu tunnustus voi edistää kotoutumisprosessia. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millaisia kokemuksia paikallisista vuorovaikutussuhteista maahanmuuttajaäideillä on?
2. Millainen merkitys tunnustussuhteilla on maahanmuuttajaäitien kotoutumiselle?

Tutkielmani tavoitteena on tarkastella jo pidempään Suomessa asuneita maahanmuuttajaäitejä. Oletukseni on, että pidempään Suomessa asuneet maahanmuuttajat voivat tarkastella omaa kotoutumisprosessiaan laajemmasta näkökulmasta. Tämä perustuen oletukseeni, että juuri muuttaneet tai muutamia vuosia Suomessa asuneet maahanmuuttajat eivät kotoutumisprosessin vielä ollessa vaiheessa voi eritellä kokemuksiaan kauaskantoisesti. Tutkielmani tarkoitus ei ole arvioida maahanmuuttajaäitien kotoutumisen ”onnistumista”, vaan pyrkiä ymmärtämään heidän yksilöllisiä ja moniulotteisia kokemuksiaan paikallisista vuorovaikutussuhteistaan ja niissä saadusta tunnustuksesta.

Tutkielmani paikantuu paikallisiin vuorovaikutussuhteisiin. Kokkosen (2010, 25, 212) mukaan maahanmuuttajien transnationaalisia eli ylijäisiä suhteita ei tule jättää täysin huomiotta, mutta toisaalta juuri paikallisilla vuorovaikutussuhteilla on merkitystä, jotta paikka tunnetaan kodiksi. Vaikka olen rajannut vuorovaikutussuhteet haastateltavien nykyiseen ja aiempiin kotipaikkakuntiin Suomessa, en halua mitätöidä ylijäisten suhteiden merkittävyyttä. Rajaus vanhemmuuteen perustui tavoitteeseen selvittää, miten äidin oma kotoutuminen ja vuorovaikutussuhteet muotoutuvat silloin, kun hänellä jo muuttovaiheessa on yksi tai useampi lapsi. Etnisyyden rajaus perustuu pyrkimykseen ehkäistä aineiston pirstaleisuutta sekä tavoitteeseen selvittää, miten Aasiassa vallitseva kollektiivinen kulttuuri suhteutuu aasialaistaustaisten maahanmuuttajaäitien sopeutumiseen.

Kollektiiviselle kulttuurille on tyypillistä ydinperheen sijaan laajennetun perheen malli. Kollektiivisissa perhesuhteissa on keskiössä lojaalisuus, vastavuoroiset velvollisuudet ja kunnioitus, ja yksilöllisyyden sijaan korostetaan me-henkeä ja vastavuoroista sitoutuneisuutta. Normien rikkominen aiheuttaa häpeää, ja yleinen näkemys on oman itsen edun tavoittelun sijaan yhteinen etu. (Hofstede 2011, 11.)

Tutkielmani pohjautuessa tunnustusteoriaan (Honneth 1995; ikäheimo 2003), näen teoriassa olevan annettavaa maahanmuuttajaaitien kotoutumista tarkasteltaessa. Tutkimuskysymyksiin vastatessa teoria mahdollistaa hahmottamaan kotoutumiselle olennaisena tekijänä paikallisten vuorovaikutussuhteiden merkityksen nimenomaan vastavuoroisissa suhteissa saadun tunnustuksen kautta. Tunnustusteorian kautta nähdään tunnustuksen rakentavan niitä kotoutumisen edellytyksiä, joita maahanmuuttajaäidit tarvitsevat uudessa yhteiskunnassa suhteessa itsesuhteisiinsa, asemaansa ja erityispiirteisiinsä.

3.2 Aineiston kuvaus ja kerääminen

Tutkielmani aineistona on neljän maahanmuuttajaäidin haastattelut, jotka toteutin tammihelmikuussa 2020. Lähdin tavoittamaan haastateltavia eri puolella Suomea sijaitsevien maahanmuuttajajärjestöjen ja -yhdistysten, monikulttuurisuuskeskusten, tulkkipalveluiden, tulkkioppilaitosten, Suomen kääntäjien ja tulkkiiliiton kautta, sekä yhteydenotoilla tuttaviiini ja yksittäisiin maahanmuuton kokemusasiantuntijoihin. Lisäksi julkaisin haastattelupyntöni eri etnisten yhteisöjen sivuilla Facebookissa. Tavoitin lopulta neljä haastateltavaa Suomen kääntäjien ja tulkkiiliiton jäsenen suosituksen sekä Facebookin, tuttavani ja tulkkioppilaitoksen kautta.

Haastateltavat ovat kotoisin Kaakkois-Aasian kahdesta eri valtiosta, Lähi-Idästä ja Kaukasiasta, ja kaikki olivat minulle entuudestaan tuntemattomia. Kaksi haastateltavaa oli muuttanut Suomeen avioliiton vuoksi, yksi turvapaikanhakijana ja yksi kiintiöpakolaisena. Haastateltavat olivat asuneet Suomessa 15-21 vuotta ja he olivat haastatteluhetkellä iältään 39-42-vuotiaita. Kolme haastateltavaa oli muuttaneet toiselle paikkakunnalle muutama vuosi Suomeen muuton jälkeen, asuen nykyisellä paikkakunnallaan kuitenkin jo useita vuosia. Kukaan heistä ei Suomeen muuttaessaan osannut suomea, kuitenkin osalla ollessa sujuva englanti tai englannin alkeet. Kahdella haastateltavalla ei ollut muuttohetkellä aiempaa sosiaalista verkostoa Suomessa. Sen sijaan yhdellä haastateltavalla oli suomalainen puoliso ja hänen perheensä, toisella haastateltavalla samaa kansalaisuutta oleva, lapsena

Suomeen muuttanut puoliso ja tämän sukua. Kaksi haastateltavaa muutti yksinhuoltajana Suomeen lastensa kanssa, ja kaksi haastateltavaa saivat ensimmäisen lapsensa yksi ja viisi vuotta Suomeen muuton jälkeen. Haastatteluhetkellä kaikilla haastateltavilla oli kaksi tai kolme lasta, jotka olivat kouluikäisiä tai nuoria aikuisia. Tutkielmani alkuperäisenä tavoitteena oli tutkia Afrikasta ja Aasiasta muuttavia yhden tai useamman lapsen äitejä ja isiä. Kaikki tutkielmaan osallistujat olivat kuitenkin naisia, jolloin tutkielman näkökulma rajautui yleisesti vanhemmuudesta äitiyteen. Yhteistä haastateltavilleni on maahanmuuttotausta ja äitiys Suomessa, heidän kotoutumisprosessinsa ollessa hyvin yksilöllisiä.

Haastateltavien kotoutumisprosessin vaiheita jaksottivat esimerkiksi muutot, lapsen syntymät, kotoutumiskoulutukset sekä erilaiset työharjoittelut ja työpaikat. Paikallisten vuorovaikutussuhteiden määrä ja muoto vaihteli paljon yksilöllisesti muuton alusta nykypäivään. Haastatteluhetkellä kaikilla oli vuorovaikutussuhteita niin suomalaisiin kuin oman ja muiden kansallisuuksien edustajiin. Haastateltavilla oli lukuisia suomalaisia ystävyys-suhteita esimerkiksi entiseen esimieheen, opettajiin tai tukiperheisiin, jumppaohjaajaan, koulukavereihin tai asiakkaisiin. Perheen lisäksi läheisiä ihmissuhteita oli myös naapureihin, omaan etniseen yhteisöön ja työkavereihin. Haastateltavat olivat haastatteluhetkellä kaikki töissä joko yrittäjinä tai työntekijöinä, heidän työuransa kestäessä muutamasta vuodesta jopa kymmeneen vuoteen.

Maahanmuuttajaäitien kokemuksia tutkiessa tutkielmani pohjautuu fenomenologiseen tutkimusperinteeseen, joka korostaa yksilöllistä ja tajunnallista kokemusta. Fenomenologisessa tutkimuksessa keskiössä on kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys yksilön näkökulmasta. Yksilökohtaisuus ja inhimillisen kokemusmaailman holistisuus yleistyivät 1800-luvun alkuun vastareaktionä universalille luonnontieteellisille selityksille ihmisen olemuksesta. Ihminen linkittyy aina ympäröivään maailmaan ja siinä olemiseen; esimerkiksi naiseus biologisen faktan lisäksi saa erilaisia merkityksiä suhteessa yksilön todellisuuteen, kuten kulttuuriin ja sosiaaliseen elämään. (Laine 2018, 24-25.)

Tavoitteeni on fenomenologiselle tutkimukselle tyypillisesti tutkia maahanmuuttajaäitien kokemusten moniulotteisuutta, tutkimuksen kohteena ollessa subjektin sijaan heidän mielelleen ilmennyt maailma (Kukkola 2018, 42-43). Kokemus on merkityssuhde, joka muodostuu tajuavasta subjektista, tämän tajunnallisesta toiminnastaan ja toiminnan suuntautumisesta kohteen välille. Koska kokemus rakentuu subjektin ja kohteen suhteeseen, täytyy fenomenologisessa tutkimuksessa tutkia sekä kokevaa subjektia että koettua suhdetta. (Perttula 2008, 116.) Yksilölle kaikki kokemukset merkitsevät jotain,

eli neutraaliuden todellisuus näyttäytyy tavoitteiden, intressien ja uskomusten valossa. Merkitysten kautta avautuva todellisuus rakentuu sen kautta, missä yhteisössä ja kulttuurissa ihminen on kasvanut, jolloin eri kulttuuripiireistä lähtöisin olevilla ihmisillä on erilainen elämismaailma. Jokaisella on kuitenkin myös yksilöllinen, ainutlaatuinen elämismaailmansa. Tutkielmani haastateltavilla näen tämän tarkoittavan kaikkia niitä elämismaailmoja, joissa he ovat ennen Suomeen muutttoa kasvaneet ja eläneet sekä Suomessa ollessaan eläneet. (Laine 2018, 24-25, 27.)

Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteenä tutkielmani tulokset eivät ole yksittäiskokemuksina yleistettävissä. Jotta tutkittavasta ilmiöstä voidaan tehdä kokoavia johtopäätöksiä, vaaditaan tutkittavilta riittävää samankaltaisuutta ja tiettyä kontekstia, tutkielmassani esimerkiksi maahanmuuttotaustaa ja äitiyttä. Kontekstin samanlaisuudesta huolimatta haastateltavien kokemukset eivät vastaa laadullisen tutkimuksen tavoin koskaan täysin toisiaan, joten yleistä kokemustietoa on mahdoton koota. Kuvailevan fenomenologian tavoin pyrin kuvaamaan äitien kokemuksia mahdollisimman paljon senkaltaisena kuin he ovat elämismaailmassaan kokeneet, tuloksen ollessa haastateltavien yksilöllisten kokemusmaailmojen samankaltaisuus. (Tökkäri 2018, 66-67.) Kokemuksen tutkimuksessa tarkastellaan kokemuksen sisältöjä, jäsenystä ja teemoittelua. Puhdas kokemuksen kuvaus on mahdotonta, mutta sitä tulee tavoitella kaikkien fenomenologian menetelmien avulla. (Perttula 2008, 146-147.)

Aineiston keräämisessä sovelsin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Kokemuksen tutkimiseen teemahaastattelu on relevantti aineistonkeruumenetelmä sen mahdollistaessa haastattelijan ja haastateltavan välisen vuorovaikutuksen etukäteen valittujen teemojen kautta. Tutkielmani haastattelurunko (Liite 1) rakentui teemoista, joita olivat paikalliset vuorovaikutussuhteet, myönteiset ja kielteiset kokemukset sekä kotoutuminen ja vanhemmuus. Kävimme kyseiset, ennakkoon määritellyt, teemat läpi kaikkien haastateltavien kanssa niiden esittämisjärjestyksen ja käsittelyn laajuuden vaihdellessa. Teemahaastattelun etuna näin mahdollisuuden kysymysten syventämiseen ja tarkentamiseen sekä keskustelun arkaluontoisistakin aiheista haastateltavan ehdoilla. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87-88; Kallinen ym. 2018, 119.)

Puolistrukturoituun teemahaastatteluun liittyy elämäkerrallisia piirteitä. Tavoitteeni oli tuntea ja ymmärtää haastateltavien kokemuksia ja sitä, miten he jäsentävät ja merkityksellistävät kokemuksiaan suhteessa elämäntapahtumiinsa. Ihmiset jäsentävät elämäntapahtumiaan eri tavoin, ja muistelun kautta kokemuksia aktiivisesti tulkitaan,

uudelleenrakennetaan ja jäsennetään. (Estola, Uitto, Syrjälä 2017, 127-128.) Kun tapah-
tumista on kulunut aikaa, voivat ne olla selkeämmin hahmotettavissa ja tulkittavissa ko-
konaisuuksina, mutta toisaalta tunteet ja kokemukset voivat muisteltuna myös tuntua lie-
vemmillä (Kallinen ym. 2018, 119-121). Maahanmuuttajaäitien kokemusten tutkimisen,
kuten yleisesti kokemuksen tutkimisen tavoin näin tärkeäksi pohtia, millaisista todelli-
suuksista heidän elämäntilanteensa voivat muodostua. Elämäntilanne on se todellisuus,
johon ihminen on kulloinkin suhteessa, sisältäen esimerkiksi aineellisia, ideaalisia, elä-
mänmuodollisia tai kehollisia todellisuuksia. (Perttula 2008, 117.) Ymmärryksenäni oli, että
tutkittavien elämä ja kokemusmaailmat ovat ainutlaatuisia, yksilöllisiä ja jatkuvasti muut-
tavia, jolloin aineisto heijastaa haastatteluhetkellä haastateltavien kokemusmaailmaa
(Tökkäri 2018, 65).

Haastattelun ominaispiirteinä tutkittavan ilmiön tärkeät osat, prosessi ja rakenne olivat
alustavasti määritelty (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47). Tutkielmaani liittyvät rajaukset
määrittivät alustavasti haastattelua, mutta tiedossani ei ollut ennen haastattelua esimer-
kiksi haastateltavien muuton syitä, taustaa tai nykyistä elämäntilannetta. Pyrin ennakoii-
maan, että vaikka haastateltavat olivat asuneet Suomessa pidempään ja heidän kielitai-
tonsa oli hyvä, voi todellisuuden tulkinta erota paljon mahdollisesti heikentäen molem-
minpuolista ymmärrystä. Ennakoinnista huolimatta kulttuuriset erot voivat yllättää, eikä
varmuutta ole, ymmärretäänkö haastattelutilanteessa sanat ja merkitykset samalla tavalla.
(Rastas 2005, 65-68.) Tavoittelin haastattelun suhteen sitä, että haastattelun tulee tehdä
oikeutta haastateltavan kyvyille ja ajatuksen kululle sekä päästä olennaisuuden äärelle.
Koska ihmisillä on erilaisia kielellisiä valmiuksia, puhetyylit vaihtelevia ja asioilla on eri
merkitys ihmisille, tavoittelin pitäytymistä tutuissa ja helposti ymmärrettävissä ilmai-
suissa ja esittämisen tavoissa, mitä voidaan usein pitää ymmärretyksi tulemisen ehtona.
(Hirsjärvi & Hurme 2008, 49, 53.)

Aineistonkeruuna haastattelu oli mielenkiintoinen prosessi aina suunnittelusta ja yhtey-
denotoista toteuttamiseen asti. Kaikki haastattelut olivat yksilöhaastatteluja, jotka toteu-
tuivat haastateltavien kotipaikkakunnilla kolmella eri paikkakunnalla Suomessa. Haastat-
telutiloina toimivat puolijulkiset tilat, kuten kirjaston varattavat työtilat ja eräissä tapauk-
sessa haastateltavan oman yrityksen tilat. Ennen haastattelun aloittamista avasin lyhyesti
omaa kiinnostustani aiheeseen, sekä tutkielman pääpiirteitä ja tavoitteita. Tässä vaiheessa
kerroin myös, että haastattelu nauhoitetaan. Lisäksi annoin kirjallisen tiedotteen tutki-
muksesta (Liite 2) sekä pyysin haastateltavia allekirjoittamaan suostumuslomakkeet,

joista toinen jäi haastateltavalle ja toinen minulle. Ennen haastattelun aloittamista avasin paikallisen vuorovaikutussuhteen käsitteen mahdollisten väärinymmärrysten välttämiseksi. Korostin myös, ettei oikeita ja väriä vastauksia ei ole, vaan tärkeintä on haastateltavien oma kertomansa kokemuksistaan. Annoin mahdollisuuden esittää lisäkysymyksiä, joita sain koskien esimerkiksi tutkielman kestoja sekä omaa taustaani. Haastattelun lopuksi pyrin antamaan tilaa vapaalle keskustelulle, nähden sen tärkeänä osana vuorovaikutusta ja kokonaisuutta. Kahdessa haastattelussa jouduimme haastateltavien aikataulun vuoksi saattamaan haastattelun hieman nopeammin päätökseen, kuitenkin tiedostaen ajankulun ja käsitellen keskeiset asiat loppuun saakka. Keskimääräinen haastattelun kesto oli yksi tunti ja 11 minuuttia, yhteiskeston ollessa neljä tuntia ja 44 minuuttia. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 56 sivua rivivälillä 1,15.

3.3 Aineiston analyysi

Tutkielmassani tarkastelen tutkittavien kokemuksia tunnustusteorian kautta ja soveltaen tarkoituksenmukaisena analyysimuotona teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Sisällönanalyysissa aineistosta etsitään inhimillisiä merkityksiä, jonka tavoitteena on kuvata tutkittavaa ilmiötä tiivistetyssä, selkeässä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysin kautta tavoitellaan informaatioarvon lisäämistä siten, että hajanaisesta aineistosta muodostetaan mielekästä ja yhtenäistä informaatiota, joiden kautta selkeät ja luotettavat johtopäätökset mahdollistuvat. Tutkimustehtävään saadaan vastaus yhdistämällä käsitteitä sekä tulkitsemalla ja pääättelemällä empiirisestä kohti käsitteellisempää näkemystä ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117-127.)

Sekä aineistolähtöisessä että teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aineisto on vapaa suhteessa aiemmin tiedettyyn (Tuomi & Sarajärvi 2018, 111). Fenomenologiaan pohjautuva tutkielma ei voi ohjautua jonkin teoreettisen mallin mukaan ennalta määrittävästi, vaan tutkittavien kokemuksia ymmärtäessä teoria voi tulla jopa esteeksi (Laine 2018, 32). Näin ollen keräsin aineiston ilman että liitin siihen teoriaa, ja vasta analyysin edetessä otin tunnustusteorian analyysin avuksi. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti tavoitteeni ei ole testata teoriaa, vaan sen avulla ikään kuin avata uusia ajatusväyliä. Teoriaohjaava analyysi sisältää teoreettisia kytkentöjä, mutta ei pohjautu suoraan teoriaan. (Eskola 2018, 182.) Analyysin mukaisesti etenin ensin aineistolähtöisesti ja lopputulosta ohjasin teorian avulla. Teorian mukaan ottamisen vaihe on tutkija- ja aineistokohtaista; omassa

tutkielmassani toin tunnustusteorian mukaan vasta analyysin loppuvaiheessa, soveltaen näin induktiivista päättelyä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 113.)

Tutkittavien ainutlaatuisten kokemusten ja ilmaisujen ymmärtämiseksi olen tavoitellut Laineen (2018, 30) neuvon mukaisesti kriittistä itseymmärrystä, eli reflektiivisyyttä ja kriittisyyttä. Olen pyrkinyt mahdollisimman tarkasti tiedostamaan tutkielmani lähtökoh-
tia ja omia oletuksiani, jotta voisin mahdollisimman tarkasti huomioida niiden vaikutusta näkökulmiini ja tulkintoihini. Kriittisyys on esimerkiksi tulkinnan kyseenalaistamista ja niiden koettelemista sekä sulkeistamista, jonka Lehtomaa (2008, 166) näkee koko tutki-
musprosessissa mukana kulkevana tutkimusasenteena. Tutkimusprosessin aikana olen
pyrkinyt ymmärtämään aihettani kriittisen ajattelutyön ja muiden kanssa aiheesta keskus-
telun kautta kriittisesti ja moniulotteisesti. Analyysivaiheessa aiemmat teoreettiset lähtö-
kohdat ja tutkimustulokset pyrin jättämään sivuun siihen saakka, kunnes olin suorittanut
aineiston tulkinnan. Jouduin kuitenkin Laineen (2018, 25, 31) tavoin toteamaan, että täy-
dellinen aiemman tiedon ja teorian sulkeistaminen on inhimillisinä olentoina lähestul-
koon mahdotonta, jolloin tutkielmanikin näyttäytyy monin tavoin rajallisena ja inhimilli-
senä toimintana.

Kaikissa analyysin vaiheissa pyrin ymmärtämään aineistoa haastateltavien näkökulmasta
ja aina johtopäätöksiä myöten saavuttamaan ymmärrystä siitä, mitä asiat haastateltaville
merkitsevät (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117-127). Laadullisessa kokemuksen tutkimuk-
sessa aineistoa luokitellaan ja jäsennetään muodostaen systemaattinen kuvaus, joka hei-
jastaa kokemusten sisältöjä, yhteyksiä ja rakenteita (Kukkola 2018, 42). Analyysipro-
sessi rakentui vaihtelevasti aineistolähtöisyyden ja valmiiden mallien pohjalle, ja luokit-
telu toteutuikin Tuomen ja Sarajärven (2018, 110) mukaan vaihtelevasti pakolla, puolipa-
kolla ja ”luovastikin”. Analyysin koin samaan aikaan sekä antoisana että haastavana ot-
taen huomioon lukuisat ratkaisut ja valinnat, tiedostaen ettei ole yhtä oikeaa vastausta ja
keinoa löytää perimmäistä totuutta aineistosta (Eskola 2018, 199). Aineiston analyysissa
on relevanttien metodien lisäksi tärkeässä roolissa Tuomen ja Sarajärven sanoin (2018,
113) tutkijan ”*intellektuaalisen vastaanottokyvyn herkkyyys, oivalluksen terävyys sekä on-
nekkuus.*”

Aineiston litterointi ajoittui haastattelujen toteuttamisen kanssa limittäin. Jo aineisto lit-
teroidessa pyrin häivyttämään haastateltavien tunnistetiedot, kuten nimet ja paikkakun-
nat, mahdollisimman huolellisesti. Koko aineiston litteroituani luin sen useamman kerran
kokonaisuudessaan ja osissa läpi, tehden muistiinpanoja sivuille ja jakaen aineistoa

yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien mukaan ja erilaisiin teemoihin. Tein pääosan analyysia Wordia hyödyntäen, jolla jaottelin teemoja eri väreihin. Analyysissa etenin aluksi aineistolähtöisesti, pyrkien sulkemaan analyysin ulkopuolelle aiemmat havainnot, tiedot ja teorit aiheeseeni liittyen (Eskola 2018, 212-230), ja ikään kuin etsimään, mitä aineistolla on ”sanottavaa”.

Saatuani aineistosta kokonais kuvan, siirryin varsinaisiin sisällönanalyysin vaiheisiin, joita ovat aineiston 1) *reduointi* eli pelkistäminen, 2) *klusterointi* eli ryhmittely sekä 3) *abstrahointi* eli teoreettisten käsitteiden luominen (Miles & Huberman 1994, 10-12). Pelkistämävaiheessa aineisto käydään läpi päättäen, rajaten ja ottaen mukaan pelkistämiseen vain ne osa-alueet, mitkä sisältyvät tutkielmaan ja kiinnostukseen, jättäen kaiken muun pois (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104). Pelkistettyäni aineiston päätin keskittyä tutkimuskysymysten mukaisesti myönteisiin ja kielteisiin kokemuksiin sekä vanhemmuuden ja kotoutumisen kokemuksiin, ja näistä osa-alueista muutin analyysiyksiköt pelkistetyiksi ilmauksiksi. Pelkistetyt ilmaukset jaoin alaluokkiin, joita oli yhteensä 19. Pelkistettyjen ilmauksien jako alaluokkiin on klusteroinnin vaihe, josta esimerkki alla olevassa taulukossa.

Taulukko 1: Esimerkki aineiston klusteroinnista

ALKUPERÄINEN ILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA
Minun ihana opettaja, joka myös niinku.. mulla oli vähän niinku avioliittokriisi ja hän neuvoi myös siitä.	Opettajan neuvot avioliittokriisissä	Vierellä kulkeminen
Ne aina sanovat minulle että me opimme sinulta paljon.. sitten mä sanon mä opin teistä paljon.	Molemminpuolinen oppiminen	Vastavuoroisuus

Seuraavassa vaiheessa jaoin alaluokat yläluokkiin, joita on tutkielmassani yhdeksän: Käytännöllinen tuki, emotionaalinen tuki, tarpeiden mitätöinti, kunnioitus, epäkunnioitus, osallisuus, uskottavuus, arvostus ja epäarvostus. Yläluokkia ja pääloukkia muodostaessa pyrin ohjaamaan tuloksia tunnustusteorian mukaan teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109-110). Yläluokista tunnustusteoriaa luovasti

mukailten muodostin kolme pääluokkaa: huolehtiva ympäristö, kunnioittava ympäristö sekä arvostava ympäristö. Alla oleva esimerkki osoittaa abstrahoinnin, eli käsitteellistämisen, vaihetta.

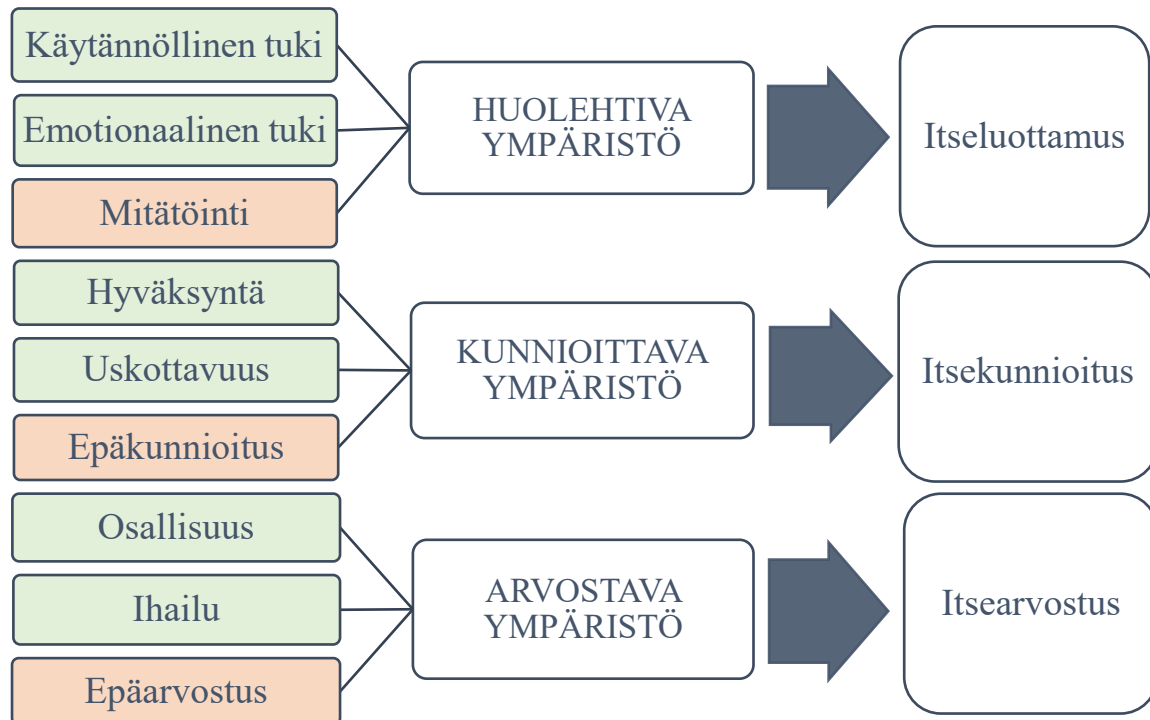
Taulukko 2: Esimerkki aineiston abstrahoinnista.

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
Vastavuoroisuus	Osallisuus	Arvostava ympäristö
Vastuullisuus		
Arvonanto	Ihailu	
Kehuminen		
Väheksyntä	Epäarvostus	

Analyysin yhtenä kriittisimpänä vaiheena koin Tuomen & Sarajärven (2018) mukaisesti alaluokkien eli kategorioiden muodostamisen. Tässä vaiheessa tutkijana tulkitsin ja päätin, millä perusteella asiat kuuluvat samaan tai eri kategoriaan. Koin, että ala- ja yläluokkien yhdistämisen pääluokkiin tunnustusteorian mukaisesti mielenkiintoisena vaiheena, joka oli osittain vaati myös ”pakolla ja puolipakolla” yhdistelemistä. Teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä kuitenkin aineistosta muodostui kokonaisuus, joka mahdollistaa tutkimustehtävään vastaamisen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 114-115.) Tulosten tulkinnassa pyrin näkökulmani ”kriittiseen laajentamiseen”, ottamalla esimerkiksi välittömästi nouseviin ja spontaaneihin tulkintoihin ottaa etäisyyttä, ja ikään kuin sivuuttaen ensimmäiset, välittömät tulkinnat. Pyrkimällä pohtimaan haastateltavien ilmaisujen tarkoitusta etsitään tietä ”toiseuteen”, eli toisen erityistä suhdetta ilmiöön. (Laine 2018, 30-31.)

Teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla tutkielmani tulokset avautuvat tunnustusteorian (Honneth 1995) ja itsesuhteiden kautta. Hyödynsin tunnustusteoriaa luomalla analyysissä tunnustussuhteiden (huolenpito, oikeuksien tunnustaminen, sosiaalinen arvostus)

mukaiset ympäristöt (huolehtiva, kunnioittava ja arvostava ympäristö), joissa äitien it-sesuhteet (itseluottamus, itsekunnioitus ja itsearvostus) rakentuivat. Alla oleva kuvio havainnollistaa analyysini tuloksia, jonka perusteella maahanmuuttajaäitien eri ympäristöis-sään saama tunnustus ja sen puute vaikuttavat it-sesuhteiden rakentumiseen ja kotoutumi-sen kokemuksiin. Analyysin perusteella tutkielman tuloksia olen peilannut omiin havain-toihin sekä aihetta koskevaan teoriaan ja aiempaan tutkimukseen tulosluvussa.

3.4 Tutkielman eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettiset kysymykset ovat olleet läsnä tutkielman kaikissa vaiheissa aina suunnittelusta raportointiin, jolla olen tavoitellut tutkimuseettisesti kestäväää tutkimusprosessia. Tieteellinen tutkimus on eettisesti hyväksyttävää, luotettavaa ja uskottavaa sen pohjautuessa hyvillä tieteellisillä käytännöillä. Hyvien käytäntöjen mukaisesti olen pyrkinyt valitsemaan eettisesti kestäväät ja avoimet tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät. Olen myös noudattanut rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta niin tutkimustyössä, aineiston tallentamisessa kuin sen esittämisessä ja arvioinnissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6-7.) Tutkielma on osoittanut eettisten kysymysten konkretisoituvan vaiherikkaan ja alati muuttuvan tutkimusprosessin aikana (Kallinen ym. 2015, 170).

Tutkielmani erityispiirteitä olen pyrkinyt huomioinut ja kunnioittanut sekä yleisellä että yksilötasolla. Maahanmuuttajia tutkittaessa erityispiirteitä ovat esimerkiksi taustaan, ylijärjaisuuteen, valta-asetelmaan, kielitaitoon sekä yhteiskuntatuntemukseen liittyvät kysymykset. Valtakysymykset ovat verrattavissa muihin vähemmistötutkimuksiin, jossa asetelma voi olla valtaväestö ja ”toiset”. Olen pohtinut mahdollisia seurauksia haastateltavien muulla kuin äidinkielellä itsensä ilmaisemiselle tai tieteellisen toiminnan tuntemattomuudelle sekä sitä, vastaako tiedon intressit sellaisinaan tämän ryhmän tarpeisiin. (Martikainen 2009, 6-7.) Avasin haastateltaville omaa ulkomailta asumisen taustaani, ja koin sen joissain tapauksissa helpottaneen heidän kokemusten avaamista, esimerkiksi haastateltavien oma-aloitteisesti viitatessa taustaani ja kulttuurintuntemukseeni. Suomenkielillä haastattelupyynnöllä ja yhteydenpidolla suomeksi haastateltaviin pyrin varmistamaan, että haastateltavien kielitaito on riittävä. Tutkielmani aiheen suhteen sain sekä tutkimukseen osallistuneilta että muilta haastattelupyynnöön vastanneilta maahanmuuttajilta palautetta aiheen merkityksellisyydestä ja tärkeydestä.

Tutkimuseettisyyden kannalta oma positioni tutkijana ja suhteessa tutkittavaan ilmiöön suhteutettuna on keskeistä (Kallinen ym. 2015, 146). Ymmärrykseni on ollut, ettei tutkijana ja valtaväestön edustajana asemani ole lähtökohtaisesti neutraali, ja haastattelututkimuksen kyseessä ollessa taustani enemmistökuultuurista ilmenee väistämättä (Martikainen 2009, 6-7). Tutkielman eettinen näkökulma huomioiden olen pyrkinyt suhtautumaan aiheeseen objektiivisesti, huomioiden kaikki näkökulmat ja tulokset ilman ennakkoletuksia. Haastetta eettisen tasapainoilun suhteen olen kokenut esimerkiksi siten, että näen tärkeänä huomioida ja ymmärtää haastateltavien kulttuurieroja, mutta samalla varoen sitä, etten tiedostamattomasti ja vahingollisesti kategorisoi ja kulttuurista haastateltavien kokemuksia.

Aineiston keruuseen liittyen pyrin ennen haastattelua, sen aikana ja jälkeen huomioimaan eettiset kysymykset onnistuneen tutkimusprosessin ja haastateltavien huomioinnin vuoksi. Lähtökohta tutkielman teolle oli, että tutkimuksen tulee enemmän hyödyttää kuin vahingoittaa tutkittavia. Tutkittavien ilmaistessa kiinnostuksensa haastatteluun korostin tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta, ja pyrin antamaan riittävästi aikaa harkita osallistumistaan esimerkiksi sopiessamme haastattelun ajankohdasta. Ennen haastattelun aloittamista korostin, että kysymyksiin vastaamisesta ja haastattelusta voi kieltäytyä koska tahansa ilman syytä. (Kuula 2011, 55.) Etukäteen varauduin siihen, että haastateltavien henkilökohtainen historia, vanhemmuus tai mahdolliset traumaattiset kokemukset

voivat olla sensitiivisiä asioita, joista vieraille tutkijalle ei ole välttämättä helppo puhua. Tämänkin vuoksi näin luottamuksen ja hyvän suhteen rakentumisen erityisen tärkeänä. (Kallinen ym. 2018, 112; Kuula 2011, 135-134.) Pysin haastattelutilanteessa luomaan luottamuksellista ilmapiiriä esimerkiksi olemuksellani, katsekontaktilla ja selkeällä ja rauhallisella puheella. Koin luottamuksen pääosin syntyneen ja vahvistuneen kaikkien haastateltavien kohdalla, mikä ilmeni haastattelujen edetessä esimerkiksi haastateltavien vapaampana puheena sekä loppua kohden arkaluonteistenkin asioiden esiin tuomisena.

Avaamalla ennen haastattelua hieman omaa taustaani ulkomailla asumisesta, koin osan haastateltavista pitävän minua vertaisenaan esimerkiksi viittaamalla oma-aloitteisesti taustaani ja kulttuurituntemukseeni. Tutkijan roolissa pyrin kuitenkin noudattamaan sitoutumattomuutta ja riippumattomuutta sekä ristiriitoihin kiinnittymisen, voimakkaiden tunteiden ja mielipiteiden ilmaisun välttämistä (Kuula 2011, 154). Haastateltavien kertoessa kokemuksistaan pidin lähtökohtana oli, että vaikka haastattelu voi näyttäytyä haastateltavalle terapeuttisena, ei tehtäväni tutkijana ole ratkaista heidän ongelmiaan, vaan ensisijaisesti pyrkiä ymmärtämään tutkittavien kokemuksia (Kallinen ym. 2018, 157-158). Kielitaidon suhteen haastateltavat sanoittivat kokemuksiaan pääosin sujuvasti, vain ajoittain kielen vuoksi kokemuksista kertominen näyttäytyen haastavana. Kielitaidon suhteen pyrin antamaan haastateltavalle tilaa ja aikaa puhua omalla rytmillään. Tilanteissa, joissa haastateltava ei joko tiennyt tai muistanut tiettyä sanaa, ehdotin hienovaraisesti vaihtoehtoisia sanoja.

Luotettavan tiedon takaamiseksi olen pyrkinyt tutkielmassani eettiseen kestävyYTEEN, kuten aineiston ja tutkimuskirjallisuuden asian kunnioittavaan ja asianmukaiseen käsittelyyn (TENK 2012, 6-7). Haastattelun yhteydessä tutkittavat saivat kirjallisen tutkimustiedotteen, ja lisäksi pyysin heitä allekirjoittamaan suostumuslomakkeen (Liite 3). Oma aineistoani olen käsitellyt luottamuksellisesti sen mukaan, miten tutkittavien kanssa sovimme sen käsittelystä, säilyttämisestä ja käytöstä. Yksityishenkilöitä ja heidän läheisiään koskevassa tutkimuksessa korostuu erityisesti henkilöllisyyden suojaaminen, ja aineiston sisältäessä haastateltavia ja heidän läheisiään koskevia arkaluonteista tietoa olen pyrkinyt käsittelemään sitä erityisellä huolellisuudella. (Kuula 2011, 91-92.) Anonymiteetin turvaamiseksi olen poistanut ja häivyttänyt nimet ja muut tunnistetiedot, kuten ammatit ja paikkakunnat. Lisäksi osasta haastateltavien sitaateista olen poistanut tunnistetiedon aiheen arkaluonteisuuden vuoksi tai anonymiteetin turvaamiseksi. Raportoidessa arkaluonteisia asioita olen myös kiinnittänyt erityistä huomiota kieleen ja ilmaisutapaan. En ole jättänyt asioita pois, vaan pyrkinyt avaamaan niitä neutraalisti, totuudenmukaisesti

ja kunnioittavasti. Ymmärrettävyyden suhteen olen muokannut sitaatteja helpommin ymmärrettäväksi, kuten poistanut turhaa toistoa, pyrkien pitäytymään niiden alkuperäisyydessä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20; Kallinen ym. 2015, 170.)

Laadullinen tutkimuksen prosessissa tutkija on aineistonkeruun väline, jonka tietoisuudessa näkökulma ja tulkinnat kehittyvät. Laadulliselle tutkimukselle ominaisesti tutkielmani vaiheet eivät olleet etukäteen jäseneltävissä, vaan ne ovat muotoutuneet vähitellen prosessin edetessä. Tutkielmani on niin sanotusti ”elänyt” ja kehittynyt jatkuvasti esimerkiksi tutkimusongelman täsmentymisen, uusien näkökulmien löytymisen ja aiempien hylkäämisen myötä. Muutosten yhteydessä olen tavoitellut avoimuutta eri näkökulmien huomioimisella, kattavalla perehtymisellä taustakirjallisuuteen sekä huolellisella raportoinnilla. (Kiviniemi 2018, 62, 64-65.) Prosessin aikana näkemyksieni ja tulkintojeni kehittymistä on ilmennyt, eikä tähän liittyvää aineistonkeruun vaihtelua tarvitse Kiviniemen (2018, 70, 71) mukaan pitää puutteena, vaan laadulliselle tutkimukselle ominaispiirteenä. Tutkielman luotettavuuden takaamiseksi pyrin kuitenkin tuomaan tämän vaihtelun vaikutuksen esiin raportoinnissa, tarkastellen niitä tapahtumia ja toimintoja, jotka ovat nostaneet keskeisimmät näkökulmat esille. Olen myös pyrkinyt mahdollisimman johdonmukaisesti hahmottamaan käsityksiäni omista tulkinnoista ja perusteista.

Tutkijana olen ymmärtänyt oman positioni ja taustani väistämättä vaikuttavan näkökulmiin ja tulkintoihin (Kallinen ym. 2015, 146). Näen omakohtaisen kokemuksen maahanmuutosta sekä aiemman aiheeseen perehtyneisyyden sekä tutkielman antina että objektiivisuuden haasteena. Kokemukset antavat syvyyttä tutkielman tekoon, mutta samalla haastavat objektiivisuutta. Olen pyrkinyt tiedostamaan omia asenteitani ja oletuksiani tiedostaen niiden väistämättä vaikuttavan näkökulmiin ja tuloksiin. Jo suunnitteluvaiheessa ja aiheen tarkentuessa ovat oletukseni esimerkiksi sosiaalisten suhteiden merkityksestä rajanneet tutkielman tekoa. Olen parhaan kykyni mukaan pyrkinyt refleктоimaan tutkimustiedon valossa omia tiedostettuja ja tiedostamattomia asenteita sekä tarkastelemaan aihetta kriittisesti ja moniulotteisesti. (Laine 2018, 30.)

Aineistonkeruuseen liittyen haastatteluissa tavoittelin sitä, että haastateltavat kertovat kokemuksistaan mahdollisimman vapaasti ja omin sanoin. Tiedostin kuitenkin sen, että tekemällä tarkentavia kysymyksiä tahtomattani rajasin haastateltavan puhetta ja jossain määrin ohjasin haastattelun kulkua. Ymmärsin myös oman toimintani väistämättä vaikuttavan haastattelutilanteeseen ja siten tutkimuksen kokonaisuudessaan, sillä haastattelutilanteessa luodaan uusia ja yhteisiä merkityksiä ilmiöstä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 49.)

Analyysivaiheessa luotettavuuteen pyrin avaamalla tutkittavien kokemuksia mahdollisimman etäällä ennakko-oletuksistani, ymmärtäen sen, että täysin objektiivisen tarkkailijan asema on mahdotonta tutkijana kokemukseni muodostuessa suhteessa kohteeseen (Perttula 2008, 157).

Laadullisessa tutkimuksessa tulokset eivät ole yleistettävissä, vaan ne kuvaavat yksittäisten henkilöiden kokemuksia. Aineistossa, sen analysoinnissa ja tuloksissa on huomioitava myös se, että tutkielmaani osallistui vain innokkaimmat henkilöt oman mielenkiintonsa ja vapaaehtoisuuden pohjalta. Lisäksi haastateltavien nykyinen elämäntilanne voi vaikuttaa heidän näkemyksiinsä aiemmista kokemuksista ja kotoutumiseen vaikuttavista asioista. Yhtenä tutkielman etuna näen sen, että haastateltavat ovat hyvin saman ikäisiä, muuttaneet Suomeen nuorina kollektiivisesta kulttuurista, ja heidän nykyisissä elämäntilanteissaan esimerkiksi työn ja lasten elämäntilanteissa, oli yhteneviä piirteitä. Toisaalta näen muulla kuin omalla äidinkielellä puhumisen vaikuttaneen väistämättä kokemusten avaamiseen, kuten myös haastatteluhetkellä henkilökohtaisen elämäntilanteen. Koin kielen ja Suomessa asumisen pitkän ajanjakson haasteena esimerkiksi tulkinnessa esimerkiksi sen suhteen, kuinka ymmärtää tutkittavien kokemuksia mahdollisimman läheltä.

Raportoinnissa olen pyrkinyt huomioimaan haastateltavien kokemukset saman määräisesti sekä tavoitellut avoimuutta tuomalla haastateltavien suorilla sitaateilla, jotka myös elävöittävät tuloslukua. Alkuperäiset ilmaukset toimivat esimerkkeinä, osoittaen oletukseni oikeaksi tai käyttämällä ilmausta tulkintani pohjana. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 27.) Kun kyseessä on oma tulkinnallisuuteni tutkijana, ymmärrän tutkimusraportin muodostuvan tulkintojeni mukaisesti. Tutkijan tulkintakonstruktiona tutkimusraportti on näin ollen vajavainen, ehdollinen ja kaikissa suhteissaan vaihtoehtoinen. (Kiviniemi 2018, 70-71.)

4 Tunnustussuhteet maahanmuuttajaäitien kokemana

Tulosluvussa avaan maahanmuuttajaäitien kokemuksia paikallisista vuorovaikutussuhteista sekä tunnustussuhteiden merkityksiä heidän kotoutumiselleen. Esittelen tulokset kolmessa alaluvussa analyysini mukaisesti, jossa tunnustussuhteet ilmenevät huolehtivassa, kunnioittavassa ja arvostavassa ympäristössä. Rakenteen selkeyttämiseksi olen jäsentänyt tulosluvun analyysini yläluokkien mukaisesti. Tulosluvussa käytän ajoittain käsitettä ”omanmaalainen”, jolla viitataan haastateltavien puheeseen liittyen oman etnisen ryhmän edustajiin.

4.1 Huolehtiva ympäristö itseluottamuksen rakentajana

Huolehtivassa ympäristössä maahanmuuttajaäitien kokema tunnustus ilmeni käytännöllisenä ja emotionaalisenä tukena. Muuton alusta nykyhetkeen haastateltavat olivat saaneet huolenpitoa, joka pääosin vastasi heidän perustarpeisiinsa, kuten fyysisiin ja materialisiin tarpeisiin sekä turvallisuuden ja kuulumisen tarpeisiin (Laitinen 2009, 15-20). Huolenpidon puute ilmeni mitätöintinä, joka voi pahimmillaan voi vahingoittaa sekä yksilön itseä perusluottamusta muihin (Honneth 1995, 105-107).

Aineiston perusteella huolenpidon merkitys korostui muuton alussa sosiaalisen verkoston puuttuessa ja kielen, kulttuurin ja toimintatapojen ollessa vieraita (Säävälä 2013, 117; Siim 2007, 222). Etenkin pakolaistaustaisten haastateltavien perusturvallisuuden tunne ja itseluottamus voi olla jo ennen muuttoa heikentynyt, jolloin huolenpidon merkitys uudessa maassa korostuu (Turtiainen 2012, 83, 92; Turtiainen & Rezai 2018, 214). Kaikki äidit kuvasivat muuton alkua haastavana ja raskaana aikana, mihin liittyi epätietoa, yksinäisyyttä ja huolta pärjäämisestä. Huolenpidon tarve muuton alussa oli merkittävä, vaikkakin huolenpitoa tarvittiin kotoutumisen myöhemmissäkin vaiheissa.

Käytännöllinen tuki. Maahanmuuttajaäidit saivat käytännöllistä tukea viranomaisilta, läheisiltä ja tuntemattomilta ihmisiltä arjen apuna ja tiedollisena tukena. Arjen apu on konkreettista apua ja palveluita arjessa selviämiseen. Tiedollinen tuki on informaation tarjoamista tilannesidonnaisesti siten, että tieto on tarpeellista haastateltavan sen hetkisen tuen tarpeelle (Mattila 2011, 19). Viranomaisilta, kuten kotoutumispalvelusta ja työllisyysviranomaisilta, haastateltavat saivat pääosin hyvää palvelua. Vaikka huolenpitoa

saadaan usein lähisuhteissa, voi yhteiskunta tarjota palvelujärjestelmän kautta huolenpitoa, mikäli ihminen ei sitä lähisuhteissaan riittävästi saa (Turtiainen & Rezai 2018, 224). Maahanmuuttajaäideillä ei ollut joko yhtään tai vain muutamia kontakteja Suomeen muuttaessaan, jolloin yhteiskunnan tuki oli tarpeen erityisesti muuton alussa.

Viranomaisten, kuten kotoutumis- ja sosiaalipalveluiden tuki oli paitsi taloudellista tukea, myös tukea lastenvaatteisiin tai perheelle annettu perheystävä tai tukiperhe. Viranomais- tuki ilmeni myös poliisin apuna hätätilanteessa ja lasten päivähoitomahdollisuutena. Lasten päivähoito mahdollisti äideille kotoutumiskoulutuksissa käymisen. Vaikka osa haastateltavista koki haasteena lyhyen kotoutumisajan, eivät he nähneet ongelmallisena koulutukseen osallistumista tai lastenhoidon järjestymistä, kuten jotkin tutkimukset osoittavat (Casimiro 2007, 61; Intke-Hernández & Holm 2015, 75). Aineisto vahvistaa sitä, että myös järjestöillä ja yhdistyksillä voi olla merkittävä rooli kotoutumisen edistäjänä (Turtiainen & Rezai (2018, 229). Haastateltavat olivat saaneet apua esimerkiksi Suomen Punaiselta Ristiltä kotimaassaan kadonneen puolison etsimisessä, tai paikalliselta monikulttuurisuuskeskukselta pyydetukena opiskeluun suomalaiselta tukihenkilöltä:

Silloin kun mä opiskelin mä tarvitsin paljon suomalaisia joku auttaa mun tehtäviä esimerkiksi. Mulla oli lähihoitajaopinnot on aika haasteita välillä.. [Apua] esimerkiksi lääkelaskuihin.

Haastateltavat olivat saaneet apua lasten hoidosta suomeksi asioimiseen, ja naapurit auttoivat esimerkiksi kaapin asentamisessa tai vastavuoroisina kimppakyyteinä. Huolenpitoa saatiin myös tuntemattomilta esimerkiksi tien neuvomisena ja saattamisena perille asti, tai kadulla kaatuessa voinnin kysymisenä. Pääosin apua oli saatu tarvittaessa. Tieto avun lähteestä ja mahdollisuudesta koettiin tärkeänä samoin kuin tieto siitä, että muut auttavat mielellään. Aineisto vahvistaa osittain Aarnitaipaleen (2012, 177) tutkimusta siitä, että muuton alussa oman etnisen ryhmän edustajat ja suomalaiset viranomaiset ovat tärkeitä tuen lähteitä, ja vasta myöhemmässä vaiheessa suomalaiset tuttavat. Kuitenkin aineiston mukaan jo muuton alussa suomalaiset kontaktit voivat olla tärkeitä esimerkiksi kielen oppimisessa:

Minun [lähisukulaisen] talossa asu niitä vanhuksia jotka niin ystävällisiä ja jutteli minun kanssa ja auttoi mua sillä tavalla suomenkielen kanssa, että puhuin heidän kanssa suomea. (H2)

Huolenpituona tiedollinen tuki oli haastateltaville merkittävä. Sitä tarjosivat viranomaiset, oma puoliso, muut äidit sekä suomalaiset ja oman etnisen ryhmän jäsenet. Myös tiedollisen avun merkitys korostui muuton alkuaikoina:

Sillon kun muutin ihan eka vuodessa niin en tunne paikkakuntaa niin hyvin en tiedä esimerkiksi missä on kirjasto, en tiedä että on olemassa perhekahvila. En tiedä tällönen lasten sopiva vaatteita tai missä on kirpputori niin olen saanut paljon hyötyjä niin neuvoja tai tietoja niin varmaan monilta äideiltä. (H1)

Tiedollisen tuen merkitys on tärkeä myös siten, että tietää mihin etuuksiin ja palveluihin on yhteiskunnassa oikeutettu. Tietoa saatiin palveluista, kasvatus- ja kulttuurikysymyksistä ja koulutuksesta. Samoin työelämän kokemustieto suomalaisilta ja oman maalaisilta ystäviltä näyttäytyi tärkeänä. Tiedollisen tuen merkitys itseluottamuksen ja toimijuuden rakentumiselle konkretisoituu esimerkiksi siten, että eräs äiti ei osannut ja halunnut käydä kahvilla, kun ei tiennyt, mitä kahvilassa juodaan tai ylipäänsä tehdään. Keskusteltuaan asiasta suomalaisten kanssa hänellä heräsi uteliaisuus kokeilla asiaa, tutkittavan käydessä nykyään kahvilla valtaväestön tapaan. Tieto voi näin ollen vahvistaa kulttuurintuntemusta ja toimijuutta, jonka myötä yksilö voi identifioida itseään osaksi valtakulttuuria (Darakchi 2018, 7).

Tiedollinen tuki mahdollistaa yhteiskunnan toimintatapojen sisäistämisen, informaation auttaessa hahmottamaan yhteiskuntaa, kulttuuria ja palvelujärjestelmää. Tutkimukset (Veistilä 2016, 102; Dastjerdi 2012, 6-7) osoittavat tiedon lisäävän toimijuutta sekä mahdollistaen päätöksentekokykyä ja aktiivista roolia palveluissa. Kotoutumisen kannalta on paikallisesta palvelujärjestelmästä informointi keskiössä riittävän ja tehokkaan palvelun tarjoamiseksi, mikä mahdollistaa oman elämän kontrolloinnin. Aineiston perusteella riittävä tieto mahdollistaa myös omien realististen mahdollisuuksien näkemisen suhteessa koulutusmahdollisuuksiin ja ammattiin. Realististen mahdollisuuksien näkeminen on tärkeää kotoutumisen kannalta, sillä esimerkiksi kotona lasten kanssa olevien äitien osallisuus voisi lisääntyä, jos he tiedostaisivat paremmin mahdollisuuksiaan (Intke-Hernández & Holm 2015, 76). Aineisto osoittaa perustarpeiden täyttymisen, kuten oman asunnon, olevan muuton alussa merkittävä tekijä, ja vasta perustarpeiden täyttymisen jälkeen koulutus- ja työelämä tiedon tulevan ajankohtaiseksi. Haastateltavien mukaan muiden kokemus- ja yhteiskuntatieto auttoi työharjoittelupaikan löytymisessä ja itselle sopivan ammatin arvioimisessa.

Aineiston perusteella voidaan todeta, että käytännöllinen tuki kokonaisuudessaan vahvisti maahanmuuttajaäitien itseluottamusta. Tämä näkyi äitien kokemana rohkeuden lisääntymisenä pyytää ja tarjota apua, olemaan oma itsensä ja sanomaan vahvemmin mielipiteensä. Tiedollisen tuen edistäessä kielitaitoa helpottuu haastateltavien mukaan kommunikointi, arjen sujuminen ja kulttuurin ymmärrys. Aineisto vahvistaa Veistilän (2016, 201) näkemystä kielitaidosta voimaantumisen välineenä. Kielen kautta voi sanoittaa omia tarpeitaan ja tunteitaan, jolloin muut voivat vastata niihin tarkoituksenmukaisella tavalla:

Tällä hetkellä kun opin suomen kieli kyllä se helpotti tositosi paljon ja tulen iloiseksi että nyt mä osaan selittää ihmisille mitä minä haluaisin ja mitä mä haluaisin puhua. (H3)

Aineiston perusteella myös itseluottamus äitinä ja kasvattajana vahvistui kulttuurikasvatuskysymyksistä oppimisen kautta. Useat haastateltavat kertoivat muuton alkuaikoina olleen hyvin tiukkoja ja vaativia kasvattajia, mutta ajan myötä muuttuneen vähemmän vaativiksi, linkittäen muutoksen lisääntyneeseen kulttuurintuntemukseensa tai koulutukseensa. Kasvatustehtävään liittyvän tiedollisen tuen lähteenä korostui tuttavat ja muut äidit. Sen sijaan perheammattilaisia ei juurikaan mainittu tuen lähteenä, vaikka heiltä saatu tieto voi viranomaiskohtaamisia koskevan tutkimuksen (Hiitola & Peltola 2018, 140) mukaan tuoda varmuutta vanhempana toimimiseen.

Emotionaalinen tuki. Huolenpitona emotionaalinen tuki ilmeni aineistossa vierellä kulkemisena ja kannustamisena. Emotionaalisella tuella viitataan vuorovaikutukseen, jossa on läsnä huolenpidon, rohkaisun ja myötätunnon kokemuksia sekä tunteiden huomiointia ja käsittelyä (Mattila 2011, 18). Aineistossa vierellä kulkeminen näyttäytyi itselle tärkeiden ihmisten kanssa elämän jakamisena yhdessä olon ja keskustelun kautta. Lastensa kanssa Suomeen muuttanut yksinhuoltajaäiti koki muuton alkuaikoina koulukavereiden läsnäolon merkittäväksi emotionaaliseksi tueksi, jotta pääsi hetkeksi ajattelemasta perhettään ja vaikeita kokemuksiaan sodassa:

Mä halusin olla ihmisten kanssa ja se oli pelastanut koulu, vaikka ei pystynyt oppia, mutta ihmiset. Kun mä menin koululuokkaan mä en miettinyt sitä perheestä, sodasta. Mä tarvinnut että ihmiset ympärillä. (H4)

Perheiden sosiaalista hyvinvointia koskevan tutkimuksen (Veistilä 2016, 106) mukaan perheen tuki on ensisijaista tukea, mahdollistaen rakkauden antamisen ja saamisen sekä jatkuvuuden tunteen muutossa. Perheen tuki ilmeni aineistossa haastateltavien kokemuksina siitä, kuinka he keskusteleivat tai nauravat suomalaisten toisinaan turhauttavallekin käytökselle puolisonsa kanssa. Yhdelle yksinhuoltajana muuttaneelle haastateltavalle muiden maahanmuuttajien tapaaminen sosiaalitoimistossa ”toi iloa”, samoin kuin kyläily omanmaalaisten luona. Äidit mainitsivat tärkeänä kuulumisten kyselyn itseltä ja lapsilta sekä entisen opettajan vierellä kulkemisen uran aikana ja neuvot avioliittokriisissä. Emotionaalinen tuki näyttäytyi merkittävänä esimerkiksi omanmaalaisten kanssa seurusteluna, äidinkielen puhumisena sekä viihtymisenä työyhteisössä:

On niin ihania työkavereita töissä me nautimme mejän seurasta. Nii meillä on oma ryhmä, nii välillä ehdottelemme että mennäänkö syömään ravintolaan. (H2)

Voimme auttaa toisia tai yleensä kokoontuvat niin me syömmme yhdessä. Enemmän henkisesti niin tuet niin.. voimme puhua [äidinkieltä] ja puhu ihan mitä vaan.. nauramme yhdessä, nautimme ruoasta. (H1)

Haastateltavilla oli läheisiä ihmissuhteita ja emotionaalisen tuen lähteitä niin suomalaisen joukossa kuin oman ja muiden etnisyyden edustajien keskuudessa. Emotionaalinen tuki voi lievittää stressiä esimerkiksi tunteiden työstämisen ja itsensä hyväksymisen kautta (Burlison 2003, 2), mikä näkyi aineistossa esimerkiksi oman elämäntapahtumisen käsittelyinä:

Mulla on yks tosi hyvä ja läheinen [suomalainen] ihminen, sama kuin äiti ja kaveri. Mä saan häneltä eniten apua. Mä voin puhua keskustella hänen kanssa vaikka itkeä, hymyillä, nauraa. Kertoo kaikkee mun elämässä mitä tapahtuu. (H4)

Huolenpito on tunnustuksena tunnepitoista hyväksyntää tai rohkaisua (Honneth 1995, 95-96). Tämä näkyi aineistossa kannustuksena niin perheen, ystävien kuin opettajienkin taholta. Kannustuksen merkityksellisyydestä kertoo se, että usein haastateltavat muistivat kannustavat sanat muuton alkua ajoilta jopa vuosikymmenten takaa. Kannustajia olivat useimmiten kotoutumiskoulutuksen opettajat, poikkeuksena myös eräs tulkki, joka kannusti kielen opiskeluun, jonka myötä ”kaikki ovat avautuvat Suomessa”. Kannustaminen ilmeni toisinaan vaatimuksena oppia suomen kieli ja tehdä töitä, mutta myös uskomisena haastateltavan kykyihin:

Mää sanoin että ehkä mää opiskelisin siivoojaksi, niin opettajat kannustivat että ei siivoojan ammatti ole mikään paha, mutta sinusta tulee vähän enemmän. (H2)

Aineistossa korostui kannustus liittyen erityisesti kieleen ja koulutukseen. Ajan myötä kielitaidon kehittyminen koettiin merkittävänä tekijänä sopeutumisessa tai elämän ”helpottumisena”. Helpottumisen kokemukset viitata siihen, että kielitaidon myötä yhteiskunnan rakenteet, toiminta ja sosiaalinen normisto hahmottuivat paremmin (Aarnitaival 2000, 179). Aineisto linjaa tutkimuksia, joiden mukaan kielitaito on suoraan ja olennaisesti sopeutumista edistävä tekijä, mahdollistaen esimerkiksi palveluihin ja koulutukseen osallistumisen sekä työllistymisen (Shihehgar 2017, 970; Casimiro ym. 2007, 60).

Haastateltavien kokemukset osoittavat, että kannustus lisäsi motivaatiota ja itseluottamusta opiskella ja käyttää kieltä. Aineisto myös mukailee tutkimuksia, joiden mukaan nuorempana muuttaessa kotoutuminen voi helpottua kielen nopeamman omaksumisen vuoksi (Brown ym. 2010, 72). Haastateltavat muuttivat Suomeen 18-25-vuotiaina, ja osa äideistä mainitsi iän olleen etu kielen oppimisessa ja sopeutumisessa. Haastateltavien kokemukset osoittivat vahvaa motivaatiota sekä oppia kieli että koulutustautua, ja tätä motivaatiota oletettavasti lisäsi kannustus ja itseluottamuksen vahvistuminen. Itseluottamuksen vahvistuminen näyttäytyi oma-aloitteisuutena ratkoa arjen haasteita, hakea tietoa ja tutustua ihmisiin. Huolenpidon kautta vahvistunutta itseluottamusta kuvastaa haastateltavien kokemus, ettei tarvitse todistella muille pärjäävänsä, tai haastavissa tilanteissa rohkaisee itse itseään, että ”pärjää ja pystyy”. Kannustus näyttäytyi itseluottamuksen rakentajana siten, että haastateltavat uskalsivat olla vapaasti omia itsejään. Merkittäviä kokemuksia olivat esimerkiksi puolison rohkaisu tai pojan kannustus elää vapaasti:

Mun mies ollut aika vapaa ihminen, hän sano ottaa huivi pois ja laitta sellainen vaate mitä itse rauha ja tykkää.

Hän [poika] sano että äiti nyt täällä on Eurooppa, tää ei oo Asia. Sinä elät nyt täällä ja et tiedä kuinka kauan, nyt elää mitä sinä itse haluaa. (H3)

Kyseisen äidin ja muiden haastateltavien kohdalla ei noussut esiin kokemuksia puolisoitensa tarpeesta kontrolloida haastateltavien toimintaa uudessa yhteiskunnassa. Äitien kokemukset eivät siten vahvista esimerkiksi Casimiron ja kumppaneiden (2007, 64) tutkimusta, jossa Australiaan muuttaneet maahanmuuttajanaisten miehet rajoittivat

vaimojensa toimintaa uudessa yhteiskunnassa joko heitä suojellakseen tai ehkäistäkseen heitä tulemasta liian ”australialaisiksi”. Päinvastoin haastateltavat olivat saaneet tukea myös puolisoiltaan. Puolisosuhteen lisäksi aineisto osoitti lapsiltakin saatavan kannustusta, joka voi merkittävästi rakentaa itseluottamusta. Aineisto mukailee siten Veistilän (2016, 105-106) tutkimuksen tuloksia siinä, että sukupolvisuhteissa rakkaus ja huolenpito ilmenevät perheissä kiintymyksenä ja lujina suhteina ja toisen hyvinvoinnista välittämisenä heidän itsensä vuoksi.

Mitätöinti. Aineistossa ilmeni huolenpidon puute tarpeiden mitätöinnin muodossa sivuuttamisena ja avun kieltämisenä. Suomalaisten eristäytyneisyys esimerkiksi perhekerhossa ja jumpassa sekä naapureiden tervehtimättömyys aiheuttivat negatiivisia tunteita, kuten pettymystä ja epäluottamusta. Sivuttamista oli myös apua pyytäessä ohikulkijan paikalta poistuminen edes kohtaamatta, tai ”inhimillisyyden” eli toisen kuuntelemisen puuttuminen:

Aika paljon nykypäivänä ihmiset ajattelee vaan rahaa rahaa rahaa. Sä oot valmis maksaa, mutta harmi että ei sua kuunnella. (H4)

Huolenpidon, kuten sen puuttumisenkin, merkitys riippuu huolenpidon antajan merkityksellisyydestä. Tunnustus vahingoittaa erityisesti, jos huolenpidon tarve on suuri ja sitä odotetaan tietyltä taholta. (Ikäheimo 2003, 146.) Esimerkiksi yksi äideistä sai ensimmäisen lapsensa vain vuoden Suomessa asuttuaan ja olisi kaivannut enemmän tukea neuvolasta. Hän sanoi ymmärtäneensä myöhemmin kärsineensä synnytyksen jälkeisestä masennuksesta, ja oli yrittänyt tuolloin jopa itsemurhaa. Haastateltava oli kokenut neuvolassa vakavaa tarpeidensa sivuuttamista:

Vaan niinku tytärtäni tutkivat eikä minua. Mun mielestä että minusta ei silloin välittäny ollenkaan. Elikkä kun on kysynyt mitä sulle kuuluu, minä alko itkemään niin mieheni vähän näytti siitä että älä nyt.. niin sitten hän ei kysynyt enempää. Eikä yrittänyt. Mä olisin jälkikäteen toivonu että hän kysyisi minulta enemmän. Olisin halunnut häneltä niinku tukea ja apua, mutta en uskaltanu pyytää.

Tarpeiden tunnistamattomuus ja niihin vastaamattomuus on huolenpidon vakavaa puutetta. Tarpeisiin vastaamattomuudessa ei ole kyse vain perusturvallisuuden ja luottamuksen horjumisesta, vaan pahimmillaan ihmishengestä. Tarpeiden mitätöinti voi aiheuttaa

epäluottamusta palveluihin estäen hakemasta apua myöhemminkään (Dastjerdi 2012, 6-7), ja mitätöinti voi vaikuttaa kauaskantoisesti kuulumisen kokemuksiin ja vanhemmuuden käytäntöihin (Hiitola & Peltola 2018, 139-142). Kyseinen haasteltava kertoi olleensa ensimmäiselle lapselleen etäisempi kasvattaja, ilmeten erilaisina ristiriitoina lapsi-vanhempi-suhteessa.

Puolison ”hyssyttely” voi heijastaa kulttuuritaustaa ja pyrkimystä peittää negatiivisia tunteita, tai mielenterveysongelmiin liittyvää kulttuurista stigmaa. Dastjerdin (2012, 6) kanadalaistutkimuksen mukaan maahanmuuttajat voivat esimerkiksi mielenterveyteen liittyvät ongelmat kieltää kulttuurisen stigman vuoksi, mikä voi vaikeuttaa hoitoon hakeutumista. Veistilän (2016, 105-106) mukaan huolenpito on rajoittunut, jos asiakkaan käsitystä tilanteesta ei huomioida tai viranomaiselta ei koeta aitoa välittämistä, kuten äiti, joka olisi kaivannut neuvolassa aitoa kuulumisten kysymistä. Ulospäin vahvalta ja pärjäävältä näyttävä asiakas saattaa olla voimiensa ääri rajoilla. Turtiaisen ja Rezain (2018, 229) mukaan todellinen huolenpito onkin ”reippaan” toimijuuden taakse näkemistä ja esimerkiksi maahanmuuttajaäitien kohdalla elämäntilanteen mukaisen palvelun tarjoamista.

Aineisto osoittaa sivuuttamisen lisäksi myös avun kieltämisen kokemuksia esimerkiksi vastaanottokeskuksessa tai tuntemattomilta. Eräs haastateltava oli miehensä kanssa auton hajotessa apua pyytänyt apua usealta autoilijalta, mutta kaikki kieltäytyivät auttamasta vedoten kiireeseen. Haastateltava liitti tapahtuneen vahvasti aiemmin tapahtuneeseen terroritekoon Suomessa ja miehensä ulkonäköön. Muutkin haastateltavat liittivät usein kokemuksiin joko tuntemattomien pelkoon tai kiireeseen, ikään kuin etäännyttäen kokemukset itsestään. Kuitenkin rasismi ja syrjintä voivat hidastaa kotoutumista, ja turvattomuuden tunteen aiheuttaessa paitsi negatiivisia asenteita tai vierautta, myös turvattomuutta henkilökohtaiselle identiteetille (Casimiro 2007, 64-67).

Kotoutumista voi myös hidastaa traumaattiset kokemukset, Casimiron ym. (2007, 61) mukaan niiden heikentäessä itsetuntoa ja vaikeuttaen keskittymistä esimerkiksi opiskeluun. Kokkonen (2010, 15) näkee vakavista traumaattisista tapahtumista toipumisen voivan kestää useita jopa vuosia. Aineistossa tämä ilmeni siinä, miten palautumisajan tarpeellisuutta korostettiin muuton alussa:

Koska aikuinen joka on sodasta tullut, hänellä on tosi muita asioita päässä. Kyllä just kaikista vaikeuttaa oppimaan ja mennä eteenpäin. Aikuiset naiset vai miehet, vanhemmat tarvitsee enemmän aikaa. Et he vaativat siihen, koska heillä on takana niin paljon raskasta. Ja sosiaali.. semmonen.. verkoston ihmisten, ei oo täällä. (H4)

Aineiston perusteella perustarpeiden täytyminen on hyvinvoinnin ja kotoutumisen edellytys. Haastateltavat kantoivat suurta vastuuta lapsistaan ja läheisistään. Pienten lasten äiteinä haastateltavien omat tarpeet voivat jäädä taka-alalle, mikä voi heikentää äidin hyvinvointia. Eräs haastateltava joutui kulttuuristen velvoitteiden vuoksi huolehtimaan myös lähisukulaisestaan, jolloin omat tarpeet eivät todennäköisesti saaneet riittävästi huolenpitoa. Kauemmaksi muuttaminen kontrolloivalta ja takertuvalta sukulaiselta helpotti haastateltavan elämää, mahdollistaen omien tarpeiden huomioimisen ja itseluottamuksen vahvistumisen.

Tunnustusteoria näkee ihmisen sekä haavoittuvana että itsenäisenä ja aktiivisena toimijana (Honneth 1995). Maahanmuuttajan haavoittuvuutta saattaa ylläpitää oma historia, kielitaidon puute tai osa vähemmistönä olemista, aiheuttaen turvattomuutta ja syrjäytymisen kokemuksia (Casimiro ym. 2007, 65-67). Tällöin huolenpito ymmärretään kannattelevalle, turvallisuutta ja itseluottamusta vahvistavaksi tekijäksi. Aineistossa ilmenee muiden tutkimusten (Dastjerdi 2012, 7; Carroll 2007, 374) tavoin se, että pitkään maassa asuminen, ikä, kielitaito ja koulutustaso edistävät kotoutumista, voimaantumista ja riippumattomuutta. Turvallisuuden tunne linkittyy perheen ja lähiverkoston koheesioon, itseluottamukseen sekä tunteeseen jatkuvuudesta, tasapainosta ja elämän ennustettavuudesta (Veistilä 2016, 106). Tämä mahdollistui haastateltavien elämässä huolenpidon kautta. Huolenpidon merkitystä kotoutumisen aikana toimijuuden ja itseluottamuksen rakentumiselle kuvastaa erään äidin vertaus pienen lapsen kehityksestä:

Sama ku pieni vauva joka oppii puhua, vauva oppii kävelemään, mä kokenut semmonen tässä. (H4)

Axel Honnethin (1995, 107) mukaan huolenpito toimii perustana muille tunnustussuhteille. Huolenpidon mahdollistaessa tarpeiden ja perusturvallisuuden tunteen täyttymisen, sitä voidaan pitää myös kotoutumisen lähtökohtana ja perustana. Osallisuuden ja kuulumisen tunteen kannalta on kuitenkin merkityksellistä kokea omaavansa yhteiskunnassa tasa-arvoisen aseman ja oikeudet, linkittyen tunnustussuhteena oikeuksien tunnustamiseen.

4.2 Kunnioittava ympäristö itsekunnioituksen ja autonomian rakentajana

Aineistossa maahanmuuttajaäitien kokema oikeuksien tunnustaminen ilmeni kunnioittavassa ympäristössä hyväksynnän ja uskottavuuden kokemusten kautta. Kaikki haastateltavat olivat kokeneet myös kunnioituksen puutetta. Oikeuksien tunnustamisen myötä maahanmuuttajaäideille myönnettiin heille kuuluvat oikeudet, heitä pidettiin moraalisesti arviointikykyisinä, joukkoon kuuluvana ja yhteiskuntatason toimintaan mukaan otettavina sekä kunnioitettiin tasavertaisina ja autonomisina toimijoina. Kunnioittavassa ympäristössä esiintyi sekä lailla turvattujen oikeuksien kunnioitusta että vuorovaikutuksessa ilmeneviä oikeutuksia ilman juridista perustaa. (Honneth 1995, 132-134; Ikäheimo 2003, 128-135.)

Hyväksyntä. Aineiston perusteella maahanmuuttajaäitien oikeuksien tunnustaminen oli hyväksyviä kohtaamia ja vertaisuuden kokemuksia. Haastateltavien ihmis- ja perusoikeuksia kunnioitettiin välillisesti esimerkiksi lainsäädännön ja sosiaaliturvan kautta. Suomesta turvapaikan tai pakolaisaseman saaminen on laillisten oikeuksien tunnustamista ja yhteiskunnan hyväksyntää, perusoikeuksien taaten suoja toimia yhteiskunnan jäsenenä. (Veistilä 2016, 106; Turtiainen & Rezai 2018, 215, 221.) Turvapaikanhakijana Suomeen tullut yksinhuoltajaäiti koki kiitollisuutta mahdollisuudesta jäädä Suomeen, saada tukea, kouluttautua ja tehdä työtä. Aineisto myös vahvisti Martikaisen ym. (2012, 133) näkemystä, että pitkäkestoisesti Suomessa asuvien maahanmuuttajien sosiaaliset oikeudet toteutuvat varsin hyvin. Myös viranomaisten tasa-arvoinen kohtelu osoittaa oikeuksien tunnustamista. Eräs haastateltava muisteli hyvillään saamaansa kunnioittavaa kohtelua poliisilta. Kyseinen haastateltava pelkäsi pyytää poliisia avuksi hätätilanteessa, mutta yllättyikin, kun poliisit autettuaan toivottivat vain hyvää jatkoa ilman suuria jatko-toimenpiteitä. Viranomaiseen kohdistuva pelko voi liittyä aiemmassa lähtömaassa koettuun viranomaisen epäoikeudenmukaiseen kohteluun. Tällöin suomalaisten viranomaisten hyväksyvä ja kunnioittava kohtelu on positiivinen, itsekunnioitusta vahvistava kokemus. (Turtiainen 2012, 81.)

Aineistossa yksilötason hyväksyviä kohtaamisia olivat tuntemattomien hymyily, työyhteisön myönteisyys ja rasisestisesti nimitelleen alakoululaisen halaus ja anteeksipyyntö. Hyväksyntää koettiin myös naapureilta, vaikka yhteinen kieli puuttuikin:

Sain apua häneltä [naapurilta] ja sitten heti mä teen teetä että mitä mulla on kotona mä tarjoon heille ja istuttiin siellä vain katsoimme toisen kasvo kun emme osanneet yhtään kieltä. (H3)

Kyseinen kokemus muuton alkua ajoilta osoittaa, kuinka tunnustaminen voi olla myös sanatonta, tunnustavaa hyväksyntää tai hiljaisia tausta-asenteita (Ikäheimo 2003, 137; Saarinen 2015, 16). Aineisto nosti esiin myös vertaisuuden kokemuksen merkittävänä kokemuksena tasa-arvoisesta asemasta. Vertaisuus ilmeni sekä suhteessa saman uskonnon ja kulttuurin edustajiin että valtaväestöön. Useampi haastateltava koki saavansa samaa kohtelua kuin suomalaiset, ilman että maahanmuuttotausta vaikutti asiaan:

Varmaan olen kokenut niin yhtä paljon ystävällisiä ja epäystävällisiä niinkuin muut suomalaisetkin, voi sanoa näin. (H1)

Oikeuksien tunnustamisen kautta maahanmuuttajaa kunnioitetaan vertaisenaan ja hänelle myönnetään samat oikeudet ja asema kuin muille (Honneth 1995). Aineisto havainnollistaa mielenkiintoisella tavalla myös sitä, kuinka hyväksyntä voi olla myös huomioimattomuutta. Kun maahanmuuttajaan ei kiinnitetä erityisesti huomiota esimerkiksi ulkonäön perusteella, häntä pidetään joukkoon kuuluvana ja vertaisena. Puolet haastateltavista koki, ettei heidän perheeseensä kohdisteta erityistä huomiota tai rasistisia asenteita. Tämä heijastaa oikeuksien tunnustamisen laajinta näkökulmaa ihmisen oikeudesta elää vapaana rasistisista ennakkoluuloista (Turtiainen 2012, 80).

Aineisto osoitti haastateltavien pyrkineen alusta asti opettelemaan yhteiskunnan säännöt ja kulttuuriset toimintamallit, erään äidin mainitessa toiveen mennä ”oikeaan suuntaan”. Vaikka tunnustusteorian mukaan oikeuksia tai kunnioitusta ei tarvitse ansaita (Ikäheimo 2003), näyttäytyisi haastateltavien toimijuuden muutosten taustalla olevan jonkinasteinen tavoite saavuttaa tasa-arvoinen asema tai ylläpitää kunnioitusta. Hyväksyvien kohtaamisten kautta tutkittavat hahmottivat käytännössä omat oikeudet ja velvollisuudet, mikä vahvisti heidän itsekunnioitustaan. Vahvistunutta itsekunnioitusta osoittaa esimerkiksi ymmärrys siitä, että on velvollinen kohtelevaan muita tasa-arvoisesti, mutta oikeutettu myös vaatimaan itselle tasa-arvoista kohtelua. Tähän linkittyy näkemys ihmisten samanarvoisuudesta taustasta riippumatta:

Et me ollaan kaikki ihmisiä, mistä maasta mistä kulttuurista mistä uskos, mutta me ollaan kaikki ihmisiä, me kaikki. (H4)

Uskottavuus. Oikeuksien tunnustaminen ilmeni aineistossa uskottavuutena, mihin lukeutuu haastateltavien kokemukset vakuuttavuudesta ja luottamuksellisuudesta. Aineiston perusteella kokemus vakavasti ottamisesta on tärkeää haastateltavien toimiessa töissä, vapaa-ajalla ja luottamustehtävissä. Itsekunnioitukseen liittyy kokemus omasta toimijuudesta, jolloin yksilö voi tehdä valintoja elämäänsä koskevissa päätöksissä (Turtiainen & Rezai 2018, 215, 221). Eräs haastateltava oli hakeutunut kunnalliseen vaikuttamistyöhön läpi haastavan prosessin. Kyseisen vaikuttamistehtävän kautta haastateltava oli päässyt vaihtamaan ajatuksia kuntatason päättäjien kanssa. Kokemus ilmentää autonomian myöntämistä haastateltavalle, jolloin häntä pidetään tasavertaisena osallistujana ja kyvykkäänä mielipiteiden muodostajana.

Toimijuuteen liittyvä itsekunnioitus edellyttää vuorovaikutussuhteita, koska ne antavat vahvistuksen, että yksilö on pätevä ja kyvykäs toimija (Honneth 1995, 107-121). Vastaavanlaista uskottavuuden kokemusta osoittaa myös tilanne, jossa haastateltava otti yhteyttä paikalliseen kouluun oppilaan rasisisesta käytöksestä. Koulu otti haastateltavan kokemuksen vakavasti, mutta lisäksi kunnioitti oikeutta tasa-arvoiseen kohteluun huomioiden opetuksessa kulttuurisen moninaisuuden (Casimiro ym. 2007, 65-67). Kyseinen koulu kutsui haastateltavan kertomaan tapahtuneesta ja monikulttuurisuuden kunnioittamisesta oppilaille. Haastateltava koki asian kokonaisuudessaan positiivisena yllätyksenä:

Tämä on liian hyvä tai mitä mä ajattelen että koulu otti tämän asian niin vakavasti vaikka mä en ajatellutkaan että.. mä vaan soitin sinne ja ilmoittaa että tällaista tapahtu. (H1)

Oikeuksien ja autonomian kunnioitus on tärkeää itsekunnioituksen rakentumisen ja kotoutumisen kannalta. Turtiaisen ja Rezain (2018, 229) mukaan kotoutumista ei edistä pelkästään lainsäädännöllisten ja muiden oikeuksien olemassaolo, vaan niiden ilmeneminen osallisuutena vuorovaikutussuhteissa. Uskottavuus ilmenee osallisuutena siten, että haastateltavia kutsuttiin esimerkiksi kertomaan työstään maahanmuuttajaopiskelijoille tai kotimaan aikaisista synnytyskokemuksistaan monisataiselle yleisölle. Omista kokemuksista kertominen oli sekä osoitus vakuuttavasta ja tasa-arvoisesta asemasta että kokemus itsensä ylittämisestä, kokonaisuudessaan vahvistaen yksilön itsekunnioitusta.

Uskottavuuden kokemuksiin lukeutuu myös haastateltavien kokema luottamuksellisuus ihmissuhteissa. Muille ihmisille omasta tilanteesta ja tunteista avoimesti puhuminen

osoitti vastavuoroista luottamusta ja kunnioitusta. Luottamuksellisuus ilmeni kaikkien haastateltavien mukaan erityisesti läheisissä ystävyysuhteissa:

Mä olen hänen kanssaan vähän enemmän läheinen koska me puhumme kaikista asioista. Mä tiedän että tää asia ei leviä, jos vaikka hän kertoo, ei minultakin leviä mihinkään. Eli luottamus on tosi tärkeä. (H4)

Luottamukselliset suhteet koettiin merkittäviksi sekä suomalaisten että oman etnisen yhteisön keskuudessa ja Kokkosen (2010, 140) tutkimuksen tavoin niistä pyrittiin pitämään kiinni. Luottamuksellisuus vuorovaikutussuhteissa osoittaa vastapuolen pitävän haastateltavaa luottamuksen arvoisena ja moraalisesti vastuullisena henkilönä, mikä voidaan lukea tunnustukseksi. Eräässä tapauksessa korostui omanmaalaisilta toivottu kunnioitus erityisesti muuton alkuaikoina. Haastateltava pelkäsi etnisen yhteisön jäsenten puhuvan selän takana, ja pyrki saamaan kunnioitusta säätelemällä omaa ja lastensa käyttäytymistä. Vuosien myötä oman aseman ja suhteiden muuttuminen edistivät luottamuksellisuutta ja itsekuunnioituksen rakentumista:

Koska ihmiset nyt usko minua että mä en ennen tehnyt väärin eikä nyt. Että monet meidän maalaiset naiset nyt voi puhua heidän salaisuuksia minulle koska he tietää että minä ei puhu muualle. (H3)

Epäkunnioitus. Oikeuksien tunnustamisen puute ilmeni aineistossa halventavana kohteluna sekä tuntemattomilta että tutuilta. Useimmiten tilanteet olivat lasten tai humalaisien epäkunnioittavaa ja rassistista käytöstä, mutta eräässä tapauksessa myös tuntemattoman rassistisena huuteluna kahvilassa:

Oltiin kahvilassa mun ystävien kanssa ja lapset lukivat kirjoja.. niin ei mitään ihmeempää. Niin sitten yksi keski-ikäinen rouva niin yhtäkkiä seisoo hänen pöydästään ja huusi että hei, menkää takaisin teidän kotimaahan.. Ja sitten minä olin ainoa ihminen joka ymmärtää tätä asia, mun kaksi ystävää ei puhukaan suomea eikä ymmärtää, mun lapset varmaan keskittyi onneksi tai varmaan huomasi vähän, he jatkoivat lukemaan kirjaa. Silloin kyllä tuntu että hei nyt se on liikaa minulle. (H1)

Haastateltava koki tilanteen loukkaavaksi erityisesti lastensa vuoksi siksi, koska lapsilla ole samaa ymmärrystä kuin aikuisilla. Usein tutkittavat refleктоivat puheessaan käytöksen taustalla olevaa mahdollista sairautta tai pelkoa, kulttuurieroja tai maailmanpoliittisen

tilannetta. Ymmärryksestä huolimatta epäkunnioittava, rasistinen kohtelu loukkasi ja aiheutti hetkellisiä tai kauaskantoisempia negatiivisia tunteita. Aineistossa ilmenee Casimiron ym. tutkimuksen (2007, 64-65) tavoin myös se, että rasismi ja syrjintä näyttäytyi työpaikalla ja koulussa esimerkiksi negatiivisin katseiden muodossa. Eräs haastateltavista kertoi itkeneensä kaksi viikkoa työharjoittelussa pahasti katsovan ja epäkunnioittavasti lähelle tulevan työkaverin vuoksi. Uhkaavan ja loukkaavan kohtelun myötä ihmisen tasa-arvoa ja oikeutta elää vapaana rasistisista ennakkoluuloista ei kunnioiteta (Turtiainen 2012, 80). Rasismi voi liittyä uskonnollisiin tapoihin tai vaatetukseen, kuten musliminai-silla päähuivin käyttöön, minkä vuoksi erityisesti naiset voivat joutua rasistisen solvauksen, pilkan tai jopa fyysisen uhan kohteeksi:

Hän [naapuri] ei tykännyt meistä kun mulla ollut huivi päällä. Ja aina kun mun lapset leikki ulkona pihassa tai johonkin sitten se mies otti koira irti ja sitten koira hyökkää mun lapsen päälle ja he eivät.. kun me pelkää vähän koiraa kun kotimaan koira puree ihmistä. Sen takia mun lapset pelkää vähän sitä kokoajan, he itkee ja huutaa ja samoin minäkin. (H3)

Suomalaisten epäkunnioitus voi loukata erityisesti ja estää hyväksynnän kokemusta ympäristössään, koska vertaisuutta ja hyväksyntää voidaan toivoa erityisesti suomalaisilta (Kokkonen 2010, 210; Veistilä 2016, 105). Vaikka tunnustamiseen liittyy kulttuurin kunnioittaminen yksilön oikeutena (Turtiainen 2012; Ikäheimo 2003, 147), osoittaa aineisto, ettei se aina toteudu esimerkiksi kokemuksena työkaverin kritisoidessa ”kulttuurissa ja verissä” olevaa lempeää asiakastyötä. Epäkunnioittavan kohtelun myötä haastateltavat eivät välttämättä voi kokea ylpeyttä omasta etnisyydestään. Se kuitenkin olisi tärkeä itsekunnioituksen ylläpysymisen kannalta ja siksi, ettei tarvitse pelätä leimautuvansa taustansa vuoksi (Varjonen 2013, 54). Aineiston perusteella myös tiettyyn etnisyyteen viittaava nimi voi linkittyä ennakkoluuloihin ja leimautumiseen:

He luulevat että minäki vaikka me ollaan ihan eri.. vaikka me kuulumme valitettavasti sinne [lähivaltioon], mutta me ollaan ihan eri maa, eri ihmisiä, eri kulttuuri, eri kieli, eri uskonto. (H4)

Aineiston perusteella ennakkoluuloinen tai loukkaava kohtelu aiheuttaa epäoikeudenmukaisuuden ja epätasa-arvoisen aseman kokemusta, ja rasistinen ja ulossulkeva ympäristö voi horjuttaa itsekunnioituksen rakentumista. Kunnioituksen puute voi vaikuttaa viihtymisen tunteeseen niin työssä kuin vapaa-ajalla sekä tulevaisuuden näköaloihin ja omaan etniseen identifikaatioon (Honneth 1995; Turtiainen & Rezai 2018, 230). Toisaalta

epätunnustus saattaa jopa positiivisella tavalla vahvistaa neuvottelua osallisuudesta ja identiteetistä osana kansalaisuuden kokemusta (Varjonen 2013, 17). Haastateltavat osoittivat ajoittain huomattavaa sisuuntumista negatiivisten kokemusten johdosta. Tämä näytettiin esimerkiksi omien ja perheenjäsenten oikeuksien puolustautumisena tai jakamalla negatiivisia kokemuksiaan sosiaalisessa mediassa laajemmalle verkostolle.

Oikeuksien ja autonomian kunnioituksen kautta yksilön itsekunnioitus voi rakentua ja pysyä yllä (Honneth 1995, 109; Ikäheimo 2003, 128-135). Kotoutuessaan yksilö oppii hahmottamaan omat oikeutensa ja velvollisuutensa, joiden tiedostaminen mahdollistaa ja suojelee toimijuutta sekä ylläpitää itsekunnioitusta (Turtiainen & Rezai 2018, 215, 221). Aineiston perusteella kielitaito on olennainen tekijä myös itsekunnioituksen ylläpymisessä esimerkiksi itsensä ja perheensä puolustamisena, sillä kielitaito vähentää haavoittuvuutta:

Mutta silti siihen tarvitsee oikeasti kieltä. Jos sinä et osaa kieltä sitten.. että on hyväksikäyttö.. koska he ajattelee että hän ei osaa kieltä, hän ei voi puolustaa itsestä, hän ei osaa puhua sitten. (H3)

Aineisto vahvistaa oikeuksien tunnustamisen edistävän toimijuutta sekä aktiivista ja osallistuvaa kansalaisuutta, jota voidaan pitää yhtenä kotoutumisen päämääränä (Keskinen & Vuori 2012, 12). Sosiaalityön kansainvälisessä määritelmässä korostuu yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan välisten suhteiden tarkastelu sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, solidaarisuuden, tasa-arvon ja ihmisarvojen kunnioituksen näkökulmasta (International Federation of Social Work 2014). Nämä ovat myös keskeisiä maahanmuuttajien hyvinvoinnin ja kotoutumisen tekijöitä (Veistilä 2016, 60). Saman arvoisena itsensä kokeminen ja omanarvontunto edistää itsekunnioitusta sekä kokemusta autonomiasta, eli kyvystä vastata itse elämäänsä koskevista päätöksistä.

Vahvistuneen itsekunnioituksen ja autonomian myötä haastateltavat hakeutuivat rohkeammin erilaisiin vastuutehtäviin, ystävystyivät vastakkaisen sukupuolen kanssa ilman pelkoa oman asemansa menettämisestä omassa etnisessä yhteisössään, ja puolustivat itseään eri tilanteissa, jopa oikeudenkäyntiä myöten. Itsekunnioitus ilmeni äideillä myös kokemuksena tasa-arvoisesta asemasta ja autonomian vahvistumisena, heidän ymmärryksensä oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan vahvistuneen Suomessa asumisen myötä. Tämä linkittyi kasvatustehtävään siten, että haastateltavat puolustivat lastensa oikeuksia esimerkiksi tasa-arvoiseen ja syrjimättömään kohteluun, ja opettivat heitä omien oikeuksiensa

tuntemisessa, kuten oikeudesta tiettyihin palveluihin. Näin vanhemman omien oikeuksien tiedostaminen ja aseman vahvistuminen voi heijastua muihin perheenjäseniin, edistäen parhaimmillaan koko perheen asemaa ja hyvinvointia.

Kotoutumisen suhteen huolenpito ja oikeuksien tunnustus voidaan nähdä pohjana yksilön olemassaololle, tasa-arvoiselle asemalle ja autonomiselle toimijuudelle. Muuton alkuvaiheessa tarve huolenpidolle ja oikeuksien tunnustamiselle voi korostua, mutta elämän vakiintuessa uudessa yhteiskunnassa tarve sosiaalisen arvostuksen tarve tulee olennaiseksi elämän merkityksellisyyden kokemisen kautta.

4.3 Arvostava ympäristö itsearvostuksen ja merkityksellisyyden rakentajana

Aineistossa maahanmuuttajaäitien kokema sosiaalinen arvostus ilmeni osallisuuden ja ihailun kautta moninaisissa vuorovaikutussuhteissa työelämässä ja vapaa-ajalla. Arvostus kohdistui haastateltavien henkilökohtaisiin ominaisuuksiin kuten luonteenpiirteisiin, kykyihin ja rooleihin. Arvostuksen puute ilmeni sen sijaan epäarvostuksen ja arvostuksen vähäisyyden kokemuksina. Arvostus ja sen puuttuminen vaikuttivat haastateltavien kokemuksissa siihen, näkivätkö he elämäntapaansa tai piirteitään myönteisessä valossa, tai pystyivätkö he muodostamaan vääristelemättömän ja myönteisen suhteen itseensä. (Honneth 1995, 121, 134; Turtiainen 2012, 90-92; Saarinen 2015, 25.) Aineiston perusteella tunnustussuhteista juuri sosiaalisen arvostuksen kokemukset vaihtelivat sekä määrältään että muodoltaan eniten, ja ne vaikuttivat merkittävästi haastateltavien omanarvontunteen ja erityisyyden kokemuksiin.

Osallisuus. Maahanmuuttajaäitien kokema sosiaalinen arvostus ilmeni osallisuuden kautta vastavuoroisuuden ja vastuullisuuden kokemuksina. Kaikki haastateltavat kokivat vastavuoroisuuden merkityksellisenä ihmissuhteissaan. Vastavuoroiset suhteet antoivat tärkeän kokemuksen siitä, että tietotaidoilla ja omalla persoonalla on arvoa ja annettavaa muille:

Koska me opimme toisia varmaan, ei vaan minä kysyä heiltä ohjeita. Voi olla me jaamme niin tietoa lasten tieto tai kasvatuksesta, että jakaa myös kokemuksia lasten kanssa. Ja se on ihana asia. (H1)

Jos hänellä [ystävällä] suru, sitten mä olen hänen tukena ja sitten mä voin halaa häntä tai sanoo että tämä on tänään, ei ole huomenna, yritä elää ja älä sure. Ja sama kyllä he oppii minusta mä opin heiltä, että ihan toisinpäin. (H3)

Vastavuoroisuuden kokemukset sijoittuivat sekä omaan etniseen yhteisöön että suomalaisten keskuuteen esimerkiksi naapuri- ja ystävyys-suhteissa, joissa tarjottiin vastavuoroista apua ja muistettiin juhlapäivinä puolin ja toisin. Haastateltavat kokivat merkittäväksi tunteen omasta hyödyllisyydestään suhteessa muihin. Aineistossa korostuu huomattavasti äitien oma aktiivisuus, mikä viittaisi pyrkimykseen saada sosiaalista arvostusta Honnethin (1995) mukaan tekojen tai roolin kautta, vaikka Ikäheimo (2003) korostaakin arvostuksen saamisen tärkeyttä ihmisen itsensä ja singulaarisuutensa vuoksi.

Osallisuuteen liittyi vahvasti myös vastuun kokemukset. Vastuullisuuden näkökulmasta haastateltavat korostivat työntekoaan, lukuisten kurssien ja koulutusten suorittamista ja itsensä jatkuvaa kehittämistä. Kysyttäessä erään haastateltavan selviytymiskeinoja, näki hän lapset ja työnteon sekä selviytymiskeinona että vastuun antajana:

Lapset. Että sulla on vastuu lapsista.. ja pitää tehdä ja sitten että mä pärjään että mä jaksan. Mä aloitin tehdä, mä tein töitä, kävin koulun, kokoajan. Että halunnut oppia, kehittää kokoajan uutta ja uutta. (H4)

Kaikkien haastateltavien puheessa ilmeni halu ansaita itse toimeentulo, mikä konkretisoitui muuton alusta asti vahvana motivaationa oppia kieli, saada ammatti ja tehdä töitä. Osa haastateltavista pyrki omalla aktiivisuudellaan murtamaan työmarkkinoille hakeutumisen sukupuolittuneitakin hidasteita, kuten vastuuta perheestä ja lastenhoidosta (Peltola 2014, 98-99), esimerkiksi kouluttautumalla ja tekemällä töitä yksinhuoltajuudesta ja lastenhoidon vastuusta huolimatta.

Oma-aloitteisuus ja itsensä kehittäminen voi myös pohjautua pyrkimykseen antaa oma panos perheeseen, yhteisöön ja yhteiskuntaan, tai osoittaa kiitollisuutta yhteiskunnan jäsenyydestä (Turtiainen 2012). Haastateltavien kokemukset linjaavat tutkimuksia, joiden mukaan työ palkitsee mahdollistamalla toimeentulon ja antamalla kokemusta arvokkuudesta ja merkityksellisyydestä. Sillä voidaan pyrkiä myös ansaitsemaan arvostusta vastuulliselle ja ”kunnon kansalaisen” roolilleen. (Casimiro ym. 2007, 64; Peltola 2014, 140.) Työnteko ja itsensä kehittäminen voi pohjautua toiveeseen ja oletukseen saada yleisesti arvostusta yhteiskunnassa tai pyrkimyksenä ylläpitää kerran ”ansaittua” arvostusta (Laitinen 2009, 18). Itsensä elättämisen korostaminen voi myös olla vastapuhetta stereotyypioille, jotka näkevät maahanmuuttajat passiivisina yhteiskunnan tuilla eläjinä (Peltola,

2010, 78; Varjonen 2013, 140), työnteon korostaessa aktiivista osallisuutta yhteiskunnan toimintaan. Työn merkitys itsearvostuksen ylläpitäjänä korostui suhteessa aiempiin kokemuksiin työttömyydestä ja hetkellisestä riippuvuudesta sosiaaliturvaan. Vastapuhetta ”passiivisuuden stereotypioille” kuvastanee tilanne, jossa työttömänä ollessaan eräs yksinhuoltajaäiti sanojensa mukaan olisi itse voinut olla nälässäkin, mutta joutui turvautumaan sosiaaliturvaan lasten hyvinvoinnin takaamiseksi.

Haastateltaville yhtenäisenä ja merkittävänä kokemuksena näyttäytyi oma rooli vastuullisena vanhempana. Vastuullisuus ilmeni uhrauksina lasten eteen, kuten lasten turvallisuuden vuoksi Suomeen jäämisestä, vaikka oma ikävä perhettä ja sukulaisia kohtaan oli suuri. Vanhemman vastuuta ilmentää myös oman yrityksen myyminen lasten takia. Eräs haastateltava teki pitkää päivää yksinhuoltajana toimeentulon takaamiseksi, mutta tututtavan varoiteltua lastensuojelusta haastateltava myikin yrityksensä:

Mä tiedän että se oli raskas, mulla ei mitään kokemusta mutta silti mä vasta opin ja vasta kokemus nousee ja osaan jotakin.. silloin mä lopetin sen. Ku mä pelkään että ei, lastensuojelu ottaa mun lapset. Mä teen tämä työtä heidän varten, jos he eivät ole, mitä mä teen sit. Ehkä ei kukaan ota mun lapset mutta..

Vanhemmuuden näkökulmasta aineisto ei vahvista tuloksia eritahtisesta akkulturaatiosta ja sen aiheuttamista konflikteista tai kotoutumisen haasteista (Alitolppa-Niitamo 2010; Leinonen 2013). Ainoastaan kaksi haastateltavaa toi esiin ristiriitoja liittyen lasten suomalaisen kulttuurin omaksumiseen, esimerkiksi toivoen lasten olevan enemmän tekemisessä oman etnisen yhteisön kanssa, tai kokien jossain vaiheessa lapsensa ”liian suomalaisiksi”. Tutkimusten (Leinonen 2013, 49-50; Säävälä 2013, 90) mukaan tämä voi aiheuttaa vanhemmissa pelkoa ja huolta. Kuitenkin aineisto nosti esiin sitä, kuinka myös lapsilta saatiin arvostusta, joka parhaimmillaan rakentaa lapsi-vanhempi-suhdetta. Vahvistunut itsearvostus näyttäytyi myös muutoksena joustavammaksi ja hyväksyvämmäksi kasvattajaksi Suomessa asumisen aikana. Vaikka vanhempien kotoutumisprosessin aikaiset koulutus- ja työllistymistarinat vaihtelivatkin yksilöllisesti, niin vastuullisen vanhemman rooli ja itsearvostus linkittyi usein työnteeseen. Ainoastaan yksi haastateltavista korosti lasten hoitamisen ensisijaisuutta, nähden lapset uran ja kotoutumisen hidasteena, mutta ei esteenä:

Voi sanoa että kotoutuminen menee vähän hitaammin jos on lapsia tai on tämmönen vanhempana, koska mun mielestäni vanhempien tärkein tehtävä on hoitaa lapsia. Ja se vaatii aikaa. Ja oma työ tai oma juttu pitäis vähän laittaa sivulle vähän aikaa. (H1)

Haastateltavan puhe heijasti hitaan kotoutumisen aiheuttaman turhautumisen sijaan tilanteen hyväksymistä. Kyseinen haastateltava koki pääosin saaneen monipuolista ja joustavaa palvelua Suomessa ja tukea vanhemmuuteen. Kokiessaan näin välillisesti yhteiskunnan arvostavan vanhemmuutta, voi äidin itsearvostus ja osallisuuden tunne vahvistua, mikä voi edesauttaa itsensä ja elämänvaiheidensa hyväksymistä. Suoraan tai välillisesti arvostuksen kautta muodostunut hyväksyvä asenne näkyi myös muiden haastateltavien kokemuksissa muun muassa pyrkimyksenä yhdistää kulttuurisia toimintatapoja ja hyväksyä suomalaisen kulttuurin toimintamalleja sen sijaan, että vastustaisi niitä.

Ihailu. Aineistossa sosiaalinen arvostus ilmeni myös ihailuna arvostuksen ja kehumisen kautta. Haastateltavat kokivat vaihtelevissa tilanteissa arvostavaa suhtautumista, ja puolet haastateltavista kertoi saamastaan sanallisista kehuista. Erityisesti yhden haastateltavan kokemuksissa korostui työssä koettu arvostus, hänen mainitessaan useaan otteeseen saamastaan kiitoksesta asiakkailta ja työyhteisöltä. Siirtyessään eri työtehtäviin työkaverit toivoivat kyseisen haastateltavan palaavan takaisin ja vain ”lainaavansa” häntä muualle. Lisäksi kaksi haastateltavaa oli kouluttautunut kulttuurinvälittäjäksi tai kokemusasiiantuntijaksi. Toinen heistä totesi aina rakastaneensa ja puolustaneensa suomalaisia ja suomalaista kulttuuria, nähden tärkeänä jakaa kulttuuritietoutta. Haastateltavia arvostettiin kulttuurintuntijan roolissa esimerkiksi kutsumalla heitä jakamaan tietoa ja kokemuksiaan erilaisiin tilaisuuksiin. Pitkään Suomessa asuneet maahanmuuttajat omaavat paljon kulttuuri- ja yhteiskuntatietoutta, jolla on merkitystä sekä kaksisuuntaisen kotoutumisen edistämiseksi että merkittävänä apuna uusille tulijoille. Pidempään asuneet oman etnisen ryhmän edustajat voivat olla tärkeässä roolissa viranomaisten lisäksi yhdistäessään uusia tulijoita ja yhteisöään palvelujen piiriin (Dasterji 2012, 7).

Aineiston perusteella haastateltavia arvostettiin kulttuurintuntijoina sekä erilaisissa rooleissa perheen, ystävien ja työyhteisön keskuudessa. Eräs haastateltava totesi olevansa eri työkonteksteissa esimerkiksi nuorten kanssa olevansa ”nuori itsekin” ja ikäänntyneiden kanssa käyttäytyen heille sopivalla kohteliaalla tavalla. Turtiaisen (2012, 90) mukaan tarve saada arvostusta sosiaaliselle roolilleen voi olla jopa suurempi kuin omien taitojen arvostus, äitien kokemuksissa kuitenkin molempien arvostuksen muotojen näyttäytyessä merkittävänä. Haastateltavista puolet oli saanut sanallista kiitosta ja ihailua sekä suomalaisilta että oman etnisen ryhmän edustajilta liittyen esimerkiksi kulttuurintuntemukseen,

nopean kielen oppimiseen ja rohkeuteen. Eräs haasteltava koki tärkeäksi saamansa arvostuksen omassa etnisessä yhteisössään liittyen työnkuvaan suomalaisessa työyhteisössä:

Meidän maalaisessa yhteisössä myös kuulee paljon arvotusta että [haastateltava] on niin hyvä että hän on semmosessa työpaikassa töissä ja auttaa suomalaisia lapsia niinnii kyllä mä sai kyllä hyvä mielen siitä.

Ihailulla on rohkaiseva ja motivoiva vaikutus esimerkiksi siten, että kielitaitoon liittyvä ihailu motivoi jatkamaan opiskelua yhä tehokkaammin. Ihailua saatiin esimerkiksi omalta lapselta liittyen sisukkuuteen ja työntekoon sekä omanmaalaisilta rohkeuteen ostaa yritys vastoin totuttuja tapoja:

Lapseni sanoi sä oot vahva nainen, mutta äkkipikainen. Sä oot vahva nainen, sillä että muitten kavereitten äiti tekee vain yhen työn mutta sä teet monta. (H2)

Meidän maalaiset naiset ei tee tällaista työtä. Olin varmaan ensimmäinen nainen joka teen, ja kyllä mä saan paljon sellaista positiivista, että onneksi sä teet tätä ja olet aika rohkea ja pystyt tekemään tuo työtä vaikka sulla ei ollut rahaa, silti sinä aloitit sen. (H3)

Arvostuksen myötä ihminen voi muodostaa vääristelemättömän suhteen itseän ja kykyihin ja suhtautua myönteisesti itseensä (Honneth 1995, 121). Ennen muuttoa aiempi laaja sosiaalinen verkosto on voinut antaa tunteen tärkeydestä ja arvostuksesta, ja mahdollisuutta kokea voivansa vaikuttaa omiin sekä yhteiskunnallisiin asioihin. Sosioekonomisen aseman muuttuessa tärkeyden ja arvostuksen puute voi aiheuttaa jopa masennusta. Tällöin uudessa maassa uusien, realististen tavoitteiden näkeminen ja niihin suuntaaminen on tärkeää, jotta itsearvostus voi jälleen vahvistua. (Kokkonen 2010, 205.) Eräs haastateltava kertoi esimerkiksi saaneensa työharjoittelussa ”nousun”, että hänkin osaa tehdä jotain työtä. Arvostavassa ja vastavuoroisessa vuorovaikutussuhteessa muihin ihminen voi tiedostaa omat kykynsä, mikä vahvistaa itsearvostusta ja kohti tavoitteita suuntaamista.

Epäarvostus. Maahanmuuttajaäidit eivät aina saaneet arvostusta kyvyilleen tai sosiaalisille rooleilleen, epätunnustuksen ilmetessä yksipuolisuutena ja väheksyntänä. Esimerkiksi kuvaillessaan itseään ahkerina ja oma-aloitteisina, haastateltavat mahdollisesti arvostivat näitä piirteitä itsessään ja odottivat arvostusta myös muilta. Arvostuksen

puutteesta kertoo tilanne, jossa työelämässä omaa ahkeruuttaan korostanut haastateltava ei saanut työkavereilta lääkeluvan puuttumisen vuoksi arvostusta muulle työpanokselleen, vaan sen sijaan syyllistämistä:

He [työkaverit] sanoivat että me nyt teemme tuplatöitä tai minä teen tänään tuplatöitä että sulla ei lääkelupaa.. että minä pitää tehdä sitä.

Arvostuksen puutetta ilmentää myös kokemukset tilanteista, joissa toisen osapuolen kanssa keskustelu loppui nopeasti, tai kun muiden toivomalle ruoanlaittokurssille ei ilmoittautunutkaan juuri yhtään osallistujaa. Kokemukset osoittavat riittämätöntä arvostusta suhteessa tutkittavien odotuksiin. Arvostuksen merkitys linkittyy siihen keneltä arvostusta odottaa, ”merkitykselliseltä toiselta” arvostuksen puutteen satuttaessa erityisesti (Ikäheimo 2003, 146). Arvostuksen puute voi linkittyä myös kulttuuriin siten, että haastateltavien kulttuurille ominaisia toimintatapoja kritisoitiin ja halveksittiin. Samoin haastateltavien tarjotessa apua kulttuurilleen ominaisesti voi avusta kieltäytyminen evätä mahdollisuuden kokea arvostusta sekä henkilökohtaisille että kulttuurisille arvoilleen. Vaikka haastateltavat suhtautuivat tällaisiin tilanteisiin nykyisin ”olankohautuksella”, voi avusta kieltäytyminen aiheuttaa negatiivisia tunteita, kuten eräs haastateltava avasikin oman poikansa kokemuksen kautta:

Tämä EN-sana meillä on tosi huono. Ja vaikka on hyvä sana silti kun me ihan sydämestä haluisimme auttaa tai siellä hän [poika] sanoivat että se vähän jää paha mieli. (H3)

Arvostuksen puute voi vähentää mahdollisuutta kokea omat luonteenpiirteet ja taidot arvostettaviksi tai estää näkemästä omaa elämäntapaansa myönteisesti (Honneth 1995, 134). Eräs haastateltavista kertoi pettyvänsä jatkuvasti ihmissuhteiden yksipuolisuuteen, kuten mukaviin työkavereihin, joihin ei kuitenkaan saanut kontaktia vapaa-ajalla. Kokemukset työyhteisöstä kytkeytyvät Kokkosen (2010, 173) tutkimuksen tuloksiin sen suhteen, että maahanmuuttajalle työpaikka voi merkitä toimeentulon lisäksi mielekäästä tekemisestä ja vuorovaikutussuhteissa saatua hyväksyntää. Yksipuolisuus tai suomalaisten turha lupailu vastavuoroisuudesta, jatkuessaan vuosien ajan, voi aiheuttaa pettymystä:

Tulee ja lupaa heille tulla meille mutta siitä on jo 5-6 vuotta ei kuulu mitään, niin semmoset pettymykset kokoajan. Että ei vain ruokan perään me tulisimme vaan niinku ihmisten suhteita. (H2)

Toteamuksen voi nähdä sisältävän toiveen siitä, että arvostusta toivotaan nimenomaan yksilönä oman erityisyyden vuoksi (Ikäheimo 2003), eikä ainoastaan hyvän ruoan laittajana. ”Turhat puheet” koettiin loukkaavana miellyttämisenä, ja yksipuolisuus suhteissa aiheutti yksinäisyyttä, turhautumista ja epäluottamusta suomalaisia kohtaan. Vaikka yksipuolisuus voi aiheuttaa yksinäisyyttä, ei aineisto täysin heijasta tutkimuksia, joiden mukaan vanhemmilla maahanmuuttajilla korostuu yksinäisyys ja suomalaisten ystävien puute (Castaneda ym. 2015, 37). Kaikilla haastateltavilla oli läheisiä suhteita suomalaisiin, mitkä koettiin tärkeiksi. Vuorovaikutussuhteiden näkökulmasta aineisto ilmentää pitkälti Kokkosen (2010, 191) tutkimusta, jonka mukaan suhteet valtaväestöön ei riipu niinkään maassa asumisen kestosta, vaan elämäntilanteesta kuten työ- ja opiskelutilanteesta.

Aineiston perusteella työn teolla oli suuri merkitys sosiaalisiin suhteisiin ja saatuun arvostukseen sekä hyvässä että pahassa. Usealla haastateltavalla oli kuitenkin kokemuksia siitä, että työt veivät suuren osan ajasta, vähentäen mahdollisuutta sosiaalisiin suhteisiin. Eräs yksin yrittäjänä työskentelevä haastateltava koki yrityksensä liian varhain ostamisen virheenä:

Eli mä olen yksin täällä. Asiakkaat jotka käy täällä, meillä tosi lyhyttä keskustelua sen kanssa et opi paljon. Jos heti alussa en [olisi] ostanut tätä, menen töihin muut porukan kanssa... Tää oli mun virhe mitä mä oon tehnyt.

Haastateltavan mukaan lyhyet asiakaskontaktit eivät tukeneet kielen kehitystä, ja huonon kielitaidon vuoksi haastateltava ei hakeutunut jatko-opintoihin korkeakouluun toiveestaan huolimatta. Työn luonteen vuoksi haastateltavalla jäi sosiaalisille suhteille vähän aikaa, jolloin työ vaikutti mahdollisuuksiin saada arvostusta sekä töissä että vapaa-ajalla. Kokkosen (2010, 188) tutkimuksen mukaan sosiaalisten kontaktien puute voi estää haaveiden tavoittelua tai vaikutusmahdollisuuksien näkemistä, ja aineiston perusteella ilmiö näyttäytyy juuri arvostuksen puutteen kautta. Haastateltavalla voi olla myös altavastaajan rooli kielitaidon suhteen. Olosuhteiden tai huonompien lähtökohtien vuoksi maahanmuuttajien mahdollisuudet voivat jäädä muiden jalkoihin esimerkiksi pääsykokeiden kielivaatimuksissa. Toisaalta oma-aloitteisuus ja yrityksen ansiokas ylläpitäminen ilmentää kyseisen haastateltavan kohdalla sitä, kuinka omilla aktiivisilla ponnistuksillaan maahanmuuttajat voivat menestyä valtaväestön etuoikeutetusta asemasta huolimatta. (Varjonen 2013, 71-72; Martikainen ym. 2012, 133.)

Aineisto mukaillee Peltolan (2014, 104-105) tutkimusta sen osalta, että vanhemmat voivat kokea arvostusta tai onnistumisen ja epäonnistumisen kokemuksia myös lastensa elämän ja toimien kautta. Lasten elämäntilanteet, esimerkiksi tavoitteiden puuttuminen tai kulttuurien välillä joustava eläminen, aiheuttivat haastateltavissa pettymyksiä, mutta myös ylpeyden tunteita kuten erään äidin kokemus osoittaa:

Hän [tytär] on aivan ihana tyttö, hän tuntee kulttuurin ja hänen identiteettiään. Ennen hän sanoi hän ei tiedä kuka hän on, pienenä hän vahvasti sanoi hän on suomalainen ja ehkä mä salaa suutun siitä että hän suomalainen. Niin. Mutta tällä hetkellä hän toimii siellä.. hän auttaa mummu ”mitä sä tarvit mä autan sua”. (H2)

Kyseinen haastateltava koki iloa ja ylpeyttä lapsestaan, joka toimii joustavasti kahden kulttuurin välillä, ollen samalla suomalainen, mutta toimien myös haastateltavan taustakulttuurin mukaisesti esimerkiksi kunnioittamalla isovanhempiaan. Tutkittavien puheet kuvastivat oman kasvatustyön reflektointia ja toivetta kasvattaa lapsista ”kunnan kansalaisia”, jotka omaksuvat rehellisyyden ja ahkeruuden arvot. Kasvatuksella äidit mahdollisesti pyrkivät hyvään vanhemmuuteen, jotta heidät välillisesti voitaisiin nähdä hyvinä kansalaisina ja arvostettavina vanhempina. (Erel 2011, 701; Peltola 2014, 140.) Useampi äiti kertoi olleensa tiukkoja kasvattajia muuton alussa ansaitakseen arvostusta omanmaalaisilta ja suomalaisilta. Kotoutumisen aikana ja mahdollisesti itsearvostuksen vahvistumisen myötä heistä tuli joustavampia kasvattajia:

Kerran yksi meidänmaalainen nainen sano että sun lapsi ei tervehti ulkona minua, hän menee pois. Mua harmitti niin, niin paljon. Kun mä aluksi tosi paljon mietin että miksi he tekee ja käyttäytyy parempi ja.. Mutta nyt mulla ei väliä. (H3)

Lasten tai nuorten aikuisten äiteinä haastateltavat kokivat välit lapsiin pääosin läheisinä, avoimina ja vahvistuneina luottamuksen suhteen. Lasten kanssa käytyjen keskustelujen merkityksellisyys lapsi-vanhempi-suhteelle tukee Turjanmaan (2020, 73) havaintoa, että nuoria ja vanhempia tulisi rohkaista avoimempaan kommunikointiin sukupolvisuhteiden rakennukseksi. Aineiston mukaan sekä äidit että lapset arvostavalla suhtautumisella vahvistavat toistensa toimijuutta ja näin uuteen maahan sopeutumista. Aineisto vahvistaa myös näkemystä, että kulttuureissa sosiaalisen arvostuksen ja menestymisen määrittellen eri tavoin ja lapsillekin pyritään antamaan valmiudet, joita heidän katsotaan tarvitsevan selviytyäkseen (Zechner 2007, 255). Arvostusta pyrittiin ansaitsemaan tekemisillä ja tekemättä jättämisillä, esimerkiksi pyrkimällä välttämään omalla toiminnallaan pahennusta

suomalaisten tai omanmaalaisten keskuudessa. Haastateltavat pyrkivät välttämään itseän ja lapsiin kohdistuvaa epäarvostusta esimerkiksi valtakulttuurin taholta toimimalla sopivalla tavalla:

Mä yritän itse aina käyttäytyä hyvin että ei ihmiset inhoo meistä, kun mä tiedän tämä ihan vieras maa, että käyttäytyy sen verran että mitä me osaamme. (H3)

Haastateltavalla oli myös kokemus, että jos yksi maahanmuuttaja toimii huonosti, niin kaikkien maahanmuuttajien ajatellaan toimivan huonosti. Tämä sekä näkemys suomalaisten ”inhoamisesta” voidaan nähdä yleistävänä kategorisointina, jolloin negatiivinen asenne nähdään suomalaisten keskuudessa oletettuna ja tavallisena ilmiönä (Varjonen 2013, 69). Tällainen ajatusmalli voi korostua muuton alkuaikoina, mutta mahdollisesti kotoutumisprosessin myötä asenne voi lieventyä yksilön itsearvostuksen vahvistuessa. Äitien kokemusten perusteella itsearvostuksen voi nähdä vahvistaneen heidän toimijuuttaan, omanarvontuntoaan sekä tunnetta siitä, että on hyväksytty ja arvostettu omana persoonanaan. Kaikki haastateltavat kokivat ylpeyttä Suomessa pärjäämisestään verraten nykyhetkeä muuton alkuaikoihin. Tunne omana itsenä olemisesta sekä ylpeys omista ja läheisten saavutuksista, rooleista ja asemasta suomalaisena ja oman etnisen ryhmän edustajana osoittavat kotoutumista ja vahvaa itsearvostusta. Itsearvostus mahdollisti äideille tunteen toimiensa, rooliensa ja erityisyytensä arvostuksesta yhteisöissään ja yhteiskunnassa, mutta myös tunteen olemassaolonsa merkityksestä, jonka osa haastateltavista pukivat myös sanoiksi:

Että maahanmuuttajana mä oon joku täällä.. enkä pelkästään joku [haastateltavan nimi]. (H2)

Että minä voin olla minä tällä hetkellä. (H1)

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Pro gradu- tutkielmani tavoitteena oli selvittää, millaisia kokemuksia maahanmuuttajaäideillä on paikallisista vuorovaikutussuhteistaan ja millainen merkitys tunnustussuhteilla on heidän kotoutumiselleen. Tulokset osoittavat maahanmuuttajaäitien kokeneen sekä tunnustusta että tunnustuksen puutetta huolehtivassa, kunnioittavassa ja arvostavassa ympäristössä. Kyseisissä ympäristöissä tunnustussuhteet ovat rakentaneet maahanmuuttajaäitien itsesuhteita, jotka ovat edistäneet kotoutumista kokonaisvaltaisesti. Tulosten perusteella tunnustussuhteina huolenpito ja oikeuksien tunnustaminen toimivat kotoutumisen kulmakivenä ja perustana, sosiaalisen arvostuksen mahdollistaessa merkityksellisyyden ja osallisuuden kokemuksen uudessa yhteiskunnassa.

Muuton alussa uuden yhteiskunnan toimintatapojen ollessa vieraita ja sosiaaliset kontaktit vähäisiä, korostui huolenpidon merkitys perustarpeiden täyttymisen kannalta. Tulokset vahvistavat Turtiaisen (2012, 79) näkemystä huolenpidosta turvallisuuden ja jatkumon tunteen mahdollistajana uudessa elämäntilanteessa. Huolehtivassa ympäristössä äitien tarpeet pääosin tunnistettiin ja niihin vastattiin sekä heikoissa että vahvoissa vuorovaikutussuhteissa. Tulosten perusteella tunnustuksen puute erityisesti viranomaisten taholta horjutti turvallisuuden tunnetta ja perustarpeiden täyttymistä tilanteissa, joissa tukea juuri heiltä odotettiin. Kaikissa kotoutumisprosessin vaiheissa huolenpito pääosin vahvisti äitien perusturvallisuuden tunnetta, itseluottamusta sekä realististen mahdollisuuksien näkemistä ja aktiivista tavoittelua uudessa yhteiskunnassa. Itseluottamus ilmeni rohkeutena olla oma itsensä, oma-aloitteellisenä ja aktiivisena toimijuutena sekä itsevarmuutena kasvattajana. Aineisto vahvistaa näin Dastjerdin (2012, 7) ja Carrollin (2007, 374) tutkimustuloksia siitä, kuinka informaatio huolenpidon muotona mahdollistaa maahanmuuttajan aktiivisen toimijuuden, voimaantumisen ja elämäntilanteen uudessa ympäristössä.

Maahanmuuttajaäitien oikeuksien tunnustaminen sijoittui kunnioittavaan ympäristöön. Heikoissa ja vahvoissa vuorovaikutussuhteissa oikeuksien tunnustaminen edisti haastateltavia hahmottamaan oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan, ja sai heidät kokemaan tasavertaista asemaa yhteiskunnassa. Osallisuuden kautta haastateltavia kunnioitettiin autonomisina toimijoina, joka osaltaan vahvisti itsekunnioitusta (Honneth 1995, 109, 120). Kunnioituksen puute osaltaan rajoitti toimijuutta, mutta samalla aiheutti myös sisuuntumista omien ja läheisten oikeuksien puolustamisessa. Vahvistunut itsekunnioitus ilmeni rohkeutena, itsenäisenä toimijuutena sekä kokemuksena tasa-arvoisesta asemasta suhteessa

suomalaisiin ja oman etnisen ryhmän edustajiin. Tulosten perusteella ei voida liikaa korostaa viranomaisten oikeudenmukaista ja syrjimätöntä kohtelua oikeuksien tunnustamisena, mukailleen näin tutkimustuloksia viranomaiskohtaamisten merkityksestä maahanmuuttajien hyvinvoinnille ja kotoutumiselle (Hiitola & Peltola 2018, 141-142; Turtiainen 2012, 81, 94).

Aineiston perusteella sosiaalinen arvostus on merkittävä tunnustussuhde linkittyen maahanmuuttajaäitien mielekkyyden, hyväksynnän ja osallisuuden kokemuksiin uudessa yhteiskunnassa. Arvostavassa ympäristössä äidit saivat arvostusta erityisyydelleen, kuten luonteenpiirteilleen, rohkeudelleen tai rooleilleen esimerkiksi vanhempina, työntekijöinä ja kulttuurintuntijoina (Honneth 2005, 121; Turtiainen 2012). Kaikista tunnustussuhteista sosiaalisen arvostuksen puute aiheutti merkittäviä pettymyksen, yksinäisyyden ja osattomuuden kokemuksia. Toisaalta kaikkien äitien kohdalla ja merkittävänä kuulumisen tunteen vahvistajana korostui vastavuoroisuus, joka vahvisti ja piti yllä itsearvostusta. Kouluttautuminen, työnteko ja itsensä kehittäminen näyttäytyvät tunnustusteorian valossa myös pyrkimyksenä ansaita ja ylläpitää itsearvostusta (Turtiainen 2012, 80). Tulokset osoittavat itsearvostuksen vaikuttavan merkittävästi siihen, miten äidit suhtautuivat taitoihinsa, rooleihinsa ja elämäntavoitteisiinsa.

Tutkielman tavoitteena oli syventää ymmärrystä maahanmuuttajaäitien kotoutumisen erityispiirteistä. Tulokset ilmentävät nuorena Suomeen muuttaneiden äitien kotoutumisprosessien sisältävän sekä samankaltaisia että yksilöllisiä ja ainutlaatuisia piirteitä. Tulosten suhteen haluan korostaa niiden tapauskohtaisuutta ja aikasidonnaisuutta. Tavoitteeni ei ole ollut esittää totuuksia maahanmuuttajaäitien kokemuksista tai tunnustuksen merkityksestä kotoutumiselle, vaan avata lukijalle näkökulmia aiheeseen. Ensisijaisena tavoitteena on ollut antaa ääni maahanmuuttajaäitien yksilöllisille ja monitahoisille kotoutumisen kokemuksille.

Tutkielmani tulokset vahvistavat tutkimuksia paikallisten vuorovaikutussuhteiden merkityksestä kotoutumiselle (Kokkonen 2010; Berry & Hou 2019; Aarnitaival 2017), esittäen niiden merkityksellisyyttä nimenomaan suhteissa koetun tunnustuksen vuoksi. Tunnustuksen kautta rakentuvat myönteiset itsesuhteet ovat maahanmuuttajaäitien toimijuuden ja osallisuuden perusta sekä koko perheen hyvinvoinnin ja kotoutumisen mahdollistaja. Maahanmuuttajaäitien itsesuhteiden vahvistuminen kotoutumisprosessin aikana teki heistä rohkeita ja aktiivisia toimijoita oman perheen, yhteisön ja yhteiskunnan keskuudessa. Vaikka maahanmuuttajaäiteihin liittyvässä kotoutumiskeskustelussa korostuu

usein huoli ja äitiyden negatiiviset vaikutukset työllisyysmarkkinoille osallistumisesta (OECD 2018; Intke-Hernandez & Holm 2015), tulokset osoittavat äitien vahvaa motivaatiota ansaita itse toimeentulo, mitä myös tavoitellaan uniikistikin. Koen tärkeänä korostaa erityisesti työssä saatavien kielellisten ja sosiaalisten resurssien merkitystä kotoutumiselle esimerkiksi työyhteisön kautta. Tulokset herättävät pohtimaan, kuinka sosiaalisia ja kielellisiä resursseja voitaisiin vahvistaa jo kotoutumisprosessin alkutaipaleella tai silloin, kun äidit vielä hoitavat pieniä lapsia kotonaan? Entä kuinka mahdollistaa maahanmuuttajaäitien sosiaalisen arvostuksen kokeminen työttömyyden ajanjaksoina tai silloin, kun elämänkulku ei etenekään toivotulla tavalla?

Tulokset alleviivaavat kotouttamistyössä sosiaalisen verkoston huomioimista koko laajuudessaan. Samalla en voi liikaa painottaa maahanmuuttajaäitien yksilöllisten tarpeiden huomioimista, tulosten osoittaessa äitien myönteisten itsesuhteiden edistävän koko perheen hyvinvointia ja kotoutumista. Näen tuloksilla annettavaa esimerkiksi yhteisösosiaalityön interventioissa, jolloin vastavuoroisen tunnustamisen kautta voidaan lisätä ympäristöön kiinnittymisen mahdollisuuksia. Tutkielmani keskittyessä kaikkiin paikallisiin vuorovaikutussuhteisiin, näen merkityksellisenä jatkotutkimusaiheena sukupolvisuhteissa ilmenevän tunnustuksen, jossa keskiössä olisi konfliktien sijaan sukupolvisuhteiden voimaannuttavat ulottuvuudet ja lähisuhteiden toimivuus. Tutkielmani tarkastellessa kotoutumisprosessia haastateltavien nykytilanteesta käsin, näkisin hedelmällisenä tutkia kotoutumisen kehitystä eri vaiheineen pitkittäistutkimuksen keinoin. Samoin kaksisuuntaisen kotoutumisen näkökulmasta näen merkityksellisenä tutkia, miten maahanmuuttajaäitien kokemuksilla ja kotoutumisen kokemusasiantuntijuudella voidaan edistää hyväksyvää ja myönteistä ilmapiiriä sekä kulttuurien välistä vuoropuhelua.

Maahanmuuttajaäitien kokemusten tutkiminen on ollut antoisa ja kiehtova prosessi. Alun alkaen koen kiitollisuutta vanhemmilleni, joilta sain Aasiassa asumisen kautta kipinän kotoutumiskysymyksiin. Erityisesti haluan kuitenkin kiittää haastattelemiani äitejä siitä, että he olivat valmiita jakamaan monivaiheisia elämänvaiheitaan aina myönteisistä kokemuksistaan elämän kipukohtiin. Vaikka työ, kielitaito ja vuorovaikutussuhteet näyttäytyivät merkittävinä, näen haastattelemieni äitien kotoutumisen paljon muunakin; kotoutuminen näyttäytyi paikkakunnalla viihtymisenä, kulttuurien luovana yhdistämisenä, elämän ”kiireen” kokemisenä, monikulttuurisena ja tasapainoisena äitiytenä sekä ylpeytenä saavutuksistaan. Tutkielmaani osallistuneita maahanmuuttajaäitejä voi hyvällä syyllä pitää monikulttuurisen Suomen uranuurtajina omalla kasvatus- ja työpanoksellaan.

Lähteet

- Aarnitaival, Saraleena 2012: Maahanmuuttajanaiset työelämä tietoa etsimässä. Tutkimus maahanmuuttajien tietokäytännöistä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.
<http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8800-9>. Viitattu 18.1.2020.
- Aichberger, Marion & Bromand, Zohra & Rapp, Michael & Yesil, Rahsan & Montesinos, Amande & Temur-Erman, Selver & Heinz, Andreas & Schouler-Ocak, Meryam 2015: Perceived ethnic discrimination, acculturation, and psychological distress in women of Turkish origin in Germany. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* Volume 50, 1691–1700.
<https://doi.org/10.1007/s00127-015-1105-3>. Viitattu 4.5.2020.
- Alitolppa-Niitamo, Anne 2010: Perheen akkulturaatio ja sukupolvien väliset suhteet. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Haikkola, Lotta (toim.): Maahanmuutto ja sukupolvet. Suomen kirjallisuuden seura. Helsinki, 45–64.
- Alitolppa-Niitamo, Anne & Säävälä, Minna 2013: Johdattelua kirjan teemoihin. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne & Fågel, Stina & Säävälä, Minna (toim.): Olemme muuttaneet – ja kotoudumme, maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Väestöliitto ry. Kirjapaino Fram. Vaasa, 5-12.
- Anderson, Joel & Honneth, Axel 2005: Autonomy, vulnerability, recognition and justice. Teoksessa Christman, John & Anderson, Joel (toim.): Autonomy and the challenges to liberalism. *New essays*. Cambridge University Press. 127-149.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511610325.008>. Viitattu 11.4.2020.
- Berg, Kristiina 2012: Insha Allah – sosiaalityötä pakolaisasiakkaiden kanssa. Teoksessa Strömberg-Jakka, Minna & Karttunen, Teija (toim.): Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen. PS-Kustannus. Juva, 14–34.
- Berg, Kristiina 2009: Kulttuuriset odotukset äitiyden rakentajina. *Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön tutkimuksen Aikakauslehti*, Janus 17(2), 170-175.
<https://journal.fi/janus/article/view/50515>. Viitattu 7.4.2020.
- Berry, John & Hou; Feng 2019: Multiple Belongings and Psychological Well-Being Among Immigrants and the Second Generation in Canada. *Canadian Journal of Behavioural Science*. Ottawa. Vol. 51, Issue 3: 159-170.
- Brown, Chris & Schale, Codi L. & Nilsson Johanna E. 2010: Vietnamese immigrant and refugee women’s mental health: an examination of age of arrival, length of stay, income, and English language proficiency. *Journal of Multicultural Counseling and Development*. Vol. 38, Issue 2: 66–76.
<https://doi.org/10.1002/j.2161-1912.2010.tb00115.x>. Viitattu 12.3.2020.
- Burleson, Brant 2003: The experience and effects of emotional support: What the study of cultural and gender differences can tell us about close relationships, emotion, and interpersonal communication. *Personal Relationships*. Vol. 10, Issue 1: 1–23.
<https://doi.org/10.1111/1475-6811.00033>. Viitattu 29.4.2020.
- Carroll, Jennifer & Epstein, Ronald & Fiscella, Kevin & Volpe, Ellen & Diaz, Katherina & Omar, Sadiya 2007: Knowledge and beliefs about health promotion and preventive health care among Somali women in the United States. *Health Care Women International*. Vol. 28, Issue 4: 360–80.
<https://doi.org/10.1080/07399330601179935>. Viitattu 12.4.2020.
- Casimiro, Suzy & Hancock, Peter & Northcote, Jeremy 2007: Isolation and insecurity. Resettlement issues among Muslim refugee women in Perth, Western Australia. *Australian Journal of Social Issues*. Vol. 42, Issue 1: 55–69.
<https://doi.org/10.1002/j.1839-4655.2007.tb00039.x>. Viitattu 7.4.2020.
- Castaneda, Ane & Mäki-Opas Johanna & Jokela Satu & Kivi, Nina & Lähteenmäki, Minna & Miettinen, Tanja & Nieminen, Satu & Santalahti, Päivi 2018:

- Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa. PALOMA-käsikirja. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 5/2018. Julkari.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136193/7.8.PALOMA_KA%CC%88SIKIRJA_WEB.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu 12.3.2020.
- Castaneda, Anu & Larja, Liisa & Nieminen, Tarja & Jokela, Satu & Suvisaari, Jaana & Rask, Shadia & Koponen, Päivikki & Koskinen, Seppo 2015: Ulkomaalaistaustaisten psyykinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014. Työpaperi 18/2015.
- Castaneda, Ane & Kuusio, Hannamaria 2019: Sosiaalinen hyvinvointi, kotoutuminen ja terveys sekä näiden väliset yhteydet Suomen ulkomailla syntyneessä väestössä. Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019:10. Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. Työ- ja elinkeinoministeriö.
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162005/TEM_op-paat_10_2019_Tutkimusartikkeleita_kotoutumisesta_20012020.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=123. Viitattu 12.3.2020.
- Cheung, Sin Yi & Phillimore, Jenny 2014: Refugees, social capital and labour market integration in the UK. *Sociology*. Vol. 48, Issue 3: 518-536.
<https://doi.org/10.1177/0038038513491467>. Viitattu 11.1.2020.
- Choi, Yoonsun & He, Michael & Harachi, Tracy 2008: Intergenerational cultural dissonance, parent-child conflict and bonding, and youth behaviors among Vietnamese and Cambodian immigrant families. *Journal of Youth and Adolescence*, Vol. 37, Issue 1: 85-96.
- Darakchi, Shaban 2018: Gender, religion, and identity: Modernization of gender roles among the Bulgarian Muslims (Pomaks). *Women's Studies International Forum*. Vol 70. 1-8.
<https://doi.org/10.1016/j.wsif.2018.07.002>. Viitattu 13.3.2020.
- Dastjerdi, Mahdied 2012: The case of Iranian immigrants in the greater Toronto area: A qualitative study. *International Journal of Equity in Health*. Vol. 11, Issue 9: 1–8.
- Delara, Mahin 2016: Social Determinants of Immigrant Women’s Mental Health. Review Article. *Advancs in Public Health*. Volume 16. 1-11.
<https://doi.org/10.1155/2016/9730162>. Viitattu 14.3.2020.
- European Website on Integration: Migrant Integration Information and good practices.
<https://ec.europa.eu/migrant-integration/the-eu-and-integration/eu-actions-to-make-integration-work>. Viitattu 13.1.2020.
- Estola, Eila & Uitto, Minna & Syrjälä, Leena 2017: Elämäkertahaastattelu. Teoksessa Hyvärinen, Matti; Nikander, Pirjo; Ruusuvoori, Johanna (toim.): Tutkimushaastattelun käsikirja. Vastapaino. Tampere, 126-144.
- Erel, Umur 2011: Reframing migrant mothers as citizens. *Citizenship Studies*. Vol. 15, Issue 6: 695–709.
<https://doi.org/10.1080/13621025.2011.600076>. Viitattu 11.4.2020.
- Eskola, Jari 2018: Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. PS-kustannus. Keuruu, 133-157.
- Garrett, Paul 2010: Recognizing the Limitations of the Political Theory of Recognition: Axel Honneth, Nancy Fraser and Social Work. *British Journal of Social Work*. Vol. 40, Issue 5: 1517–1533.
- Hiitola, Johanna & Peltola, Marja 2018: Tuotettu ja koettu toiseus viranomaisten ja maahanmuuttajataustaisten vanhempien kokemuksissa. Teoksessa Johanna Hiitola, Merja Anis & Kati Turtiainen (toim.): Maahanmuutto, palvelut ja Hyvinvointi – kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä. Vastapaino. Tampere, 124–145.

- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008: Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus. Helsinki University Press.
- Hofstede, Geert 2011: Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1).
<https://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1014&context=orpc>. Viitattu 29.4.2020.
- Hong, Sung Jung & Lee, Ji Min 2016: Acculturation on Stress, Quality of Life, and Self-Esteem in Married Immigrant Women in Korea. *International Journal of Bio-Science and Bio-Technology*. Vol. 8, Issue 3, 77-84.
<http://dx.doi.org/10.14257/ijbsbt.2016.8.3.08>. Viitattu 4.5.2020.
- Honneth, Axel 1995: *The Struggle for Recognition – The Moral Grammar of Social Conflicts*. Translated by Joel Anderson. Cambridge, Massachusetts. Polity Press.
<https://cristianorodriguesdotcom.files.wordpress.com/2013/06/honneth.pdf>. Viitattu 17.1.2020.
- Hyvönen, Heli 2007: ”Koti on Suomessa mutta kotimaa on Viro”: Suomessa asuvien virolaisäitien transnationaaliset sosiaaliset tilat. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.): *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki, 190–217.
- Ikäheimo, Heikki 2003: *Tunnustus, subjektiviteetti ja inhimillinen elämänmuoto*. Tutkimuksia Hegelistä ja persoonien välisistä tunnustussuhteista. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- International Federation of Social Work 2014: *Global definition of Social Work*.
<https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>. Viitattu 17.3.2020.
- Intke-Hernandez, Minna & Holm, Gunilla 2015: Migrant stay-at-home mothers learning to eat and live the Finnish way. *Nordic Journal of Migration Research*. Vol. 5, Issue 2: 75-82.
<https://doi.org/10.1515/njmr-2015-0012>. Viitattu 12.4.2020.
- Jibeen, Tahira & Khalid, Ruhi 2010: Predictors of psychological well-being of Pakistani immigrants in Toronto, Canada. *International Journal of Intercultural Relations*. Volume 34, Issue 5: 452-464.
- Jung Seo, You & Sun, Shuyan & Cheach Charissa 2019: Confirming the multidimensionality of psychological well-being among Korean immigrant mothers in the United States. Department of Psychology, University of Maryland Baltimore County. *International Journal of Mental Health*. Vol. 48, Issue 1: 40-61.
<https://doi.org/10.1080/00207411.2019.1578612>. Viitattu 29.4.2020.
- Kallinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna 2015: *Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet*. United Press Global. Jyväskylä.
- Kallinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna 2018: *Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet*. United Press 2. painos. E-kirja. Jyväskylä.
<https://www.ellibslibrary.com/book/9789949663200>. Viitattu 11.3.2020.
- Keskinen, Suvi 2012: Kulttuurilla merkityt toiset ja universaalien kohtelun paradoksi väkivaltatyössä. Teoksessa Suvi Keskinen, Jaana Vuori & Anu Hirsiaho (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampereen yliopisto. Tampere, 291–320.
- Keskinen, Suvi & Vuori, Jaana 2012: *Erot, kuuluminen ja osallisuus hyvinvointiyhteiskunnassa*. Teoksessa Keskinen, Suvi & Vuori, Jaana & Hirsiaho, Anu (toim.): *Monikulttuurisuuden sukupuoli Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Juvenes Print. Tampere, 7-35.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8775-0> Viitattu 4.5.2020.

- Kim, Young Yun 2001: *Becoming intercultural. An Integrative Theory of Communication and Cross-Cultural Adaptation.* SAGE Publications. USA.
- Kiviniemi, Kari 2018: *Laadullinen tutkimus prosesseina.* Teoksessa Valli, Raine (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin.* PS-kustannus. Keuruu, 73–87
- Kokkonen, Lotta 2010: *Pakolaisten vuorovaikutus.* Keski-Suomeen muuttaneiden pakolaisten kokemuksia vuorovaikutussuhteistaan ja kiinnittymisestään uuteen sosiaaliseen ympäristöön. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Kukkola, Jani 2018: *Kokemuksen tutkimuksen metatiede: kokemuksen käsitteen käytön ja kokemuksen ehtojen tutkimus.* Teoksessa Toikkanen, Jarkko & Virtanen, Ira (toim.): *Kokemuksen tutkimus VI - Kokemuksen käsite ja käyttö.* 41-63.
- Kuula, Arja 2011: *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys.* Vastapaino. Tampere.
- Kärkkäinen, Katarzyna 2017: *Learning, Teaching and Integration of Adult Migrants in Finland.* Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7212-7>. Viitattu 13.2.2020.
- Laine, Timo 2018: *Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma.* Teoksessa *Laadullinen tutkimus prosesseina.* Teoksessa Valli, Raine (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin.* Keuruu, 29-50.
- Laitinen, Arto 2009: *Recognition, Needs and Wrongness: Two Approaches* *European Journal of Political Theory.* Vol 8, Issue 1: 13-30. <https://doi.org/10.1177/1474885108097886>. Viitattu 20.3.2020.
- Lehtomaa, Merja 2008: *Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: Haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen.* Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.): *Kokemuksen tutkimus – merkitys, tulkinta, ymmärtäminen.* Juvenes Print. Tampere, 163-193.
- Leinonen, Elina 2013: *Perheen sukupolvisuhteet ja kotoutuminen nuorten näkökulmasta.* *Perheen sukupolvisuhteet ja kotoutuminen nuorten näkökulmasta.* Tutkimuksia; Vol. 2013, No. 3). Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/13_11_29_Tutkimuksia_3_13_Leinonen.pdf. Viitattu 20.11.2019.
- Lewig, Kerry & Arney, Fiona & Salveron, Mary & Barredo, Maria 2010: *Parenting in a new culture: working with refugee families.* Teoksessa Arney, F. & Scott D. (toim.): *Working with Vulnerable Families. A partnership approach.* Cambridge university press, 157–184.
- Lönnqvist, Jan-Erik & Leikas, Sointu & Mähönen Tuuli Anna & Jasinskaja-Lahti, Inga 2015: *The mixed blessings of migration: Life satisfaction and self-esteem over the course of migration.* *European Journal of Social Psychology,* Vol. 45, Issue 4: 496-514.
- Martikainen, Tuomas 2009: *Eettisiä kysymyksiä maahanmuuttotutkimuksessa.* *Elore,* Vol. 16, Issue 2. <https://doi.org/10.30666/elore.78813>. Viitattu 14.1.2020.
- Martikainen, Tuomas & Valtonen, Kathlee & Wahlbeck, Östen 2012: *The Social Integration of Immigrants in Finland.* Teoksessa Frideres, J. & Biles, J. (toim.): *International Perspectives: Integration and Inclusion.* McGill-Queen's University Press. Montreal, 127–146.
- Mattila, Elina 2011: *Aikuispotilaan ja perheenjäsenen emotionaalinen ja tiedollinen tuki sairaalahoidon aikana.* Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- McNay, Lois 2008: *Against Recognition.* Cambridge: Polity Press.
- McConnell, D. & Breitzkreuz, R. & Savage, A. 2010: *From financial hardship to child difficulties: Main and moderating effects of perceived social support.* *Child: Care, Health and Development.* Vol. 37, Issue 5: 679–691.

- Miles, Matthew & Huberman, Michael 1994: *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Second edition. SAGE Publications.
- Mulsow, Miriam & Caldera, Yvonne & Pursley, Marta & Reifman, Alan 2002: Multilevel Factors Influencing Maternal Stress During the First Three Years. University of Texas—Austin. *Journal of Marriage and Family*. Vol. 64, Issue 4: 944–956.
- Nafisa, Yeasmin & Koivurova, Timo 2018: Finnish case study: Enhancing labour market opportunity for immigrant women in Finnish Lapland. Teoksessa Sigurjónsdóttir, Hjördis Rut & Wøien, Mari & Markus Meckl (toim.): *Enhanced Labour Market Opportunities for Immigrant Women – Case studies from arctic cities*. Nordic Council of Ministers, Nordregio.
<https://doi.org/10.30689/R2018:3.1403.2503>. Viitattu 9.3.2020.
- Nordberg, Camilla 2015: Invisibilised visions. Migrants mothers and the reordering of citizenship in a Nordic welfare state context. *Nordic Journal of Migration Research*. Vol. 5, Issue 2: 67-74.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/173837/njmr_2015_0011.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 23.2.2020.
- Nordberg, Camilla & Wrede, Sirpa 2015: Street-level engagement. Migrated Families Encountering the elfare State. *Nordic Journal of Migration Research*. Warsaw Vol. 5, Issue 2: 54-57
doi:10.1515/njmr-2015-0008. Viitattu 9.3.2020.
- OECD 2018: *Working together: Skills and Labour Market Integration of Immigrants and Their Children in Finland*.
<https://doi.org/10.1787/9789264305250-en>. Viitattu 13.3.2020.
- Pakolaisapu 2020: *Pakolaisapu – sanasto*. <https://pakolaisapu.fi/sanasto/>. Viitattu 11.1.2020.
- Perttula, Juha 2008: Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.): *Kokemuksen tutkimus – merkitys, tulkinta, ymmärtäminen*. Juvenes Print. Tampere, 115-157.
- Popp, Tierney & Delgado, Melissa & Wheeler, Lorey 2019: Mexican-Origin Parents' Stress and Satisfaction: The Role of Emotional Support. *Family Process*. Vol 58, Issue 1: 146-164.
<https://doi.org/10.1111/famp.12342>. Viitattu 14.3.2020.
- Rastas, Anna 2005: Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Ruusuvoori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.): *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Vastapaino. 64-84.
- Saarinen, Risto 2015: *Oppi rakkaudesta*. Gaudeamus.
- Saukkonen, Pasi 2016: Mitä on kotoutuminen? *Kvartti* 4/2016. Kaupunkitiedon verkkolehti.
https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/mita-kotoutuminen_ Viitattu 15.1.2020.
- Seglow, Jonathan 2016: Hate Speech, Dignity and Self-Respect. *Ethic Theory Moral Practice*. Vol. 19, Issue 5: 1103–1116.
<https://doi.org/10.1007/s10677-016-9744-3>. Viitattu 11.4.2020.
- Shihehgar, Sara & Gholizadeh, Leila & DiGiacomo, Michelle & Green, Anna; Davidson, Patricia 2017: Health and Socio-Cultural Experiences of Refugee Women: An Integrative Review. *Journal of Immigrant and Minority Health*. Vol. 19, 959–973.
<https://doi.org/10.1007/s10903-016-0379-1>. Viitattu 12.4.2020.
- Siim, Pihla 2007: Äidit ja heidän lapsensa: Perhesuhteista neuvottelua yllirajaisissa perheissä. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.): *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki, 218–244.
- Sotkasiira, Tiina 2018: Kotoutumista vai hyvinvointia? Metafora-analyysi syrjäseutujen kotopalveluista. Teoksessa Johanna Hiitola, Merja Anis ja Kati Turtiainen (toim.):

- Maahanmuutto, palvelut ja Hyvinvointi – kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä. Vastapaino. Tampere, 30–52.
- Stepien, Anne 2008: The dream of family. Muslim migrants in Austria. Teoksessa Ralph Grillo (toim.): The Family in Question. Immigrant and Ethnic Minorities in Multi-cultural Europe. Series: IMISCOE Research. 165-186.
<https://doi.org/10.1515/9789048501533>. Viitattu 13.4.2020.
- Säävälä, Minna 2013: Maahanmuutto perheilmionä. Teoksessa Martikainen, Tuomas & Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (toim.): Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus. Helsinki, 101-122.
- Tiilikainen, Marja & Martikainen, Tuomas 2007: Yhteenveto ja keskustelu. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki, 400-408.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Tammi. Helsinki.
- Turjanmaa, Elina 2020: Conflict, solidarity, and acculturation - Adolescents' adaptation and perceptions of intergenerational relations after immigration. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- Turtiainen, Kati 2014: Kunnioittamisesta sosiaalihuollossa. Esimerkkinä pakolaisten parissa tehtävä työ. Teoksessa Pösö, Tarja & Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo (toim.): Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Vastapaino. Tampere, 62-80.
- Turtiainen, Kati & Hiitola, Johanna 2015: Varhaisen tuen palvelut maahanmuuttajataustaisille perheille. Ammattilaisten ja vanhempien kokemuksia. TYö- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Konserni 68/2015.
- Turtiainen, Kati & Rezai, Jassin 2018: Valoa tunnelin päässä. Tunnussutussuhteet nuoren kertomuksessa. Teoksessa Hiitola, Johanna & Anis, Merja & Turtiainen, Kati (toim.): Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi. Vastapaino. Tampere, 214-230.
- Turtiainen, Kati & Kokkonen, Tuomo & Viitasalo, Katri 2018: Aktiivisen kansalaisuuden mahdollisuudet kotouttamistyön ulkoisten ehtojen ja maahanmuuttajien tarpeiden ristipaineissa. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti. Janus. Vol. 26, Issue 4: 343-360.
<https://doi.org/10.30668/janus.76453>. Viitattu 12.1.2020.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012: Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Viitattu 11.4.2020.
- Tökkäri, Virpi 2018: Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Toikkanen, Jarkko & Virtanen, Ira (toim.): Kokemuksen tutkimus VI - Kokemuksen käsite ja käyttö. 64-84.
- Varjonen, Sirkku 2013: Ulkopuolinen vai osallistuja? Identiteetit, ryhmäsuhteet ja integraatio maahanmuuttajien elämäntarinoissa. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2013:13. Sosiaalipsykologia.
- Veistilä, Minna 2016: Muutosta hyvinvointiin - Tutkimus venäläistaustaisten lapsiperheiden sosiaalisen hyvinvoinnin rakentamisesta integraatioprosesseissa. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- Väestöliitto 2020: Maahanmuuttajat - Käsitteitä.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/. Viitattu 12.1.2020.
- Wilmot, William 1996: The relational perspectives. Teoksessa Galvin, K.M. & Cooper, P.J. (toim.): Making connections. Readings in relational communication. Los Angeles. CA: Roxbury. 20-29.
http://seagull.comcastbiz.net/JR/Assignments/Research_files/The%20Relational%20Perspective%20.pdf. Viitattu 14.3.2020.

Zechner, Minna 2007: Maahanmuuttajaäitien näkemyksiä ja kokemuksia päivähoidosta ja koulusta palveluina. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki, 245–265.

KotoL Laki kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/1386).

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko

Haastattelun alussa esittäydyn haastateltavalle, kerron kiinnostukseni aiheeseen ja kertaan vielä tutkimuksen kulun. Kerron, että haastattelu on vapaamuotoinen ja keskustelunomainen tilanne. Käyn läpi keskeiset käsitteet ja niiden merkityksen tässä haastattelussa. Kerron, että haastateltavalla on oikeus keskeyttää haastattelu ja tutkimukseen osallistumisensa milloin vain.

1) PAIKALLISET VUOROVAIKUTUSSUHTEET

- Kertoisitko aluksi lyhyesti itsestäsi, Suomeen muutosta ja elämästäsi täällä
- Millaisia vuorovaikutussuhteita sinulla oli _____ (x-paikkakunnalla) ensimmäisinä vuosina?
- Miten kuvailisit vuorovaikutussuhteitasi nykyään _____ (x-paikkakunnalla)? (verkostokartta)
- Miten vuorovaikutus paikallisten kanssa muuttanut ___ vuoden aikana?

2) MYÖNTEISET JA KIELTEISET KOKEMUKSET

- Millaista myönteistä (hyvää/kunnioittavaa/ystävällistä) kohtelua sait paikallisilta Suomeen muuttamisen jälkeen? Entä nykyään? (esimerkkejä tilanteista & ihmisistä)
- Millaista kielteistä (epäoikeudenmukaista/epäkunnioittavaa/huonoa) kohtelua kohtasit Suomeen muuttamisen jälkeen? Entä nykyään? (esimerkkejä tilanteista & ihmisistä)
- Millaista apua ja tukea olet saanut paikallisilta?
- Mitä apua, tukea tai muuta odotit/toivoit paikallisilta, mutta et saanut?
- Miten sinuun on suhtauduttu ulkomaalaisena ja vanhempana?

3) KOTOUTUMINEN JA VANHEMMUUS

- Mitkä paikalliset vuorovaikutussuhteet ovat sinulle tärkeimmät? Miksi?
- Millainen vaikutus paikallisilla vuorovaikutussuhteilla on ollut minäkäsitykseen?
- Miten paikalliset vuorovaikutussuhteet ovat vaikuttaneet vanhemmuuteesi?
- Miten paikalliset vuorovaikutussuhteet ovat vaikeuttaneet kotoutumista Suomeen?
- Miten ne ovat helpottaneet kotoutumista Suomeen?

TAUSTATIEDOT (Lopuksi elämäkerrallisuuden vuoksi)

- Minkä ikäinen olet?
- Mistä olet kotoisin?
- Mistä muutit Suomeen?
- Miksi tulit Suomeen? Tulitko Suomeen yksin vai jonkun kanssa?
- Keitä perheeseesi kuuluu?
- Kauanko olet asunut Suomessa?
- Millainen elämäntilanne sinulla nyt on?

LOPUKSI: Haluatko vielä sanoa jotain omiin kokemuksiisi tai aiheeseen liittyen?

Liite 2: Tiedote tutkimuksesta

Tiedote tutkimuksesta
23.1.2020

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Paikallisten vuorovaikutussuhteiden merkitys maahanmuuttajavanhempien kotoutumiselle

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan, millaisia merkityksiä maahanmuuttajavanhemmat antavat paikallisille vuorovaikutussuhteilleen Suomessa asumisen aikana.

Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja Teidän osuuttanne siinä. Perehdyttyänne tähän tiedotteeseen Teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta, jonka jälkeen Teiltä pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta ja henkilötietojen käsittelystä.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja voitte keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia merkityksiä maahanmuuttajavanhemmat antavat paikallisille vuorovaikutussuhteilleen maahanmuuton alussa ja Suomessa asumisen aikana. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa, millainen vaikutus paikallisilla vuorovaikutussuhteilla on maahanmuuttajavanhempien kotoutumisen kokemuksiin.

Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa

Tutkittavien henkilöllisyys jäävät vain tutkijan tietoon. Teidän ja perheenne nimet ja muut tunnistettavat tiedot muutetaan anonyymiksi. Haastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan tekstimuotoon. Aineistoa käsitellään luottamuksellisesti koko tutkimusprosessin ajan. Aineistoa käytetään vain kyseiseen tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimuksen aineistoa hyödynnetään Lapin yliopiston sosiaalityön pro gradu -tutkielmassa, jonka valmistuminen ja tuloksien julkaiseminen tapahtuvat arviolta toukokuussa 2020. Tutkimus julkaistaan Lapin yliopiston Pro gradu- kokoelmassa.

Lisätiedot

Pyydämme Teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle.

Kiitos tutkimukseen osallistumisesta!

Tutkijan yhteystiedot

Anmari Höyhty
Sosiaalityön opiskelija
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Lapin yliopisto
hoyhtya.anmari@gmail.com

Liite 3: Suostumuslomake

Suostumus henkilötietojen käsittelyyn
ja tutkimukseen osallistumiseen
23.1.2020

SUOSTUMUS HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYYN JA TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISEEN

Paikallisten vuorovaikutussuhteiden merkitys maahanmuuttajavanhempien kotoutumiselle

Tutkija: Anmari Höyhtyä

Minua _____ on pyydetty osallistumaan yllämainittuun tieteelliseen tutkimukseen, jonka tarkoituksena on selvittää, millaisia merkityksiä maahanmuuttajavanhemmat antavat paikallisille vuorovaikutussuhteilleen kotoutumisprosessin eri vaiheissa.

Olen lukenut ja ymmärtänyt saamani kirjallisen tutkimustiedotteen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta ja sen yhteydessä suoritettavasta henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen. Olen saanut riittävät tiedot oikeuksistani, tutkimuksen tarkoituksesta ja toteutuksesta sekä tutkimuksen hyödyistä ja riskeistä. Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Ymmärrän, että tietojani käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta sivullisille. Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta.

Allekirjoituksellani vahvistan suostumukseni henkilötietojeni käsittelyyn ja osallistumiseni tähän tutkimukseen sekä suostun vapaaehtoisesti tutkimushenkilöksi.

Päivämäärä Paikka

Allekirjoitus

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.